Protokol o kontrole originality

Kontrolovaná práca

Citácia	Percento*
Fenomén vkladania rúk v Biblii. Variácie a význam / autor Sandánus Michal, Ing. - školiteľ Štrba Blažej, ThDr., PhD. - RKCMBF / RKCMBF.KBV. - Bratislava, 2021. - 102 *plagID: 1683085 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UK.Bratislava*	**1,55%**

* Číslo vyjadruje percentuálny podiel textu, ktorý má prekryv s indexom prác korpusu CRZP. Intervaly grafického zvýraznenia prekryvu sú nastavené na [0-20, 21-40, 41-60, 61-80, 81-100].

Informácie o extrahovanom texte dodanom na kontrolu

Dĺžka extrahovaného textu v znakoch: 207448
Počet slov textu: 22286

Početnosť slov - histogram

Dĺžka slova	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Indik. odchylka	>>	>>	>>	=	=	<<	=	<<	<<	<<	<<	<<	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=

* Odchýlky od priemerných hodnôt početnosti slov. Profil početností slov je počítaný pre korpus slovenských prác. Značka ">>" indikuje výrazne viac slov danej dĺžky ako priemer a značka "<<" výrazne menej slov danej dĺžky ako priemer. Výrazné odchylky môžu indikovať manipuláciu textu. Je potrebné skontrolovať "plaintext" ! Priveľa krátkych slov indikuje vkladanie oddelovačov, alebo znakov netradičného kódovania. Privela dlhých slov indikuje vkladanie bielych znakov, prípadne iný jazyk práce.

Práce s nadprahovou hodnotou podobnosti

Dok.	Citácia	Percento*
1	**http://www.forumprekulturu.org/other/PISMONZ+SZ_SSV_TRNAVA_1995.DOC** / Stiahnuté: 14.07.2012; Veľkosť: 4,21MB. *plagID: 946251 typ práce: application/msword zdroj: internet/intranet*	**0,31%**
2	**Nehemiášova kajúca modlitba (Neh 9,5-37) v jej liturgickom a historickom kontexte v období Druhého chrámu** / autor Badlíková Zuzana, Ing. - školiteľ Štrba Blažej, ThDr., PhD. - oponent Mališ Michal, Mgr. - RKCMBF / RKCMBF.Bi.BB. - Bratislava, 2019. - 75 *plagID: 1601035 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UK.Bratislava*	**0,23%**
3	**http://foncorda.fara.sk/download/stary_zakon.pdf** / Stiahnuté: 14.07.2012; Veľkosť: 3,35MB. *plagID: 154280 typ práce: application/pdf zdroj: internet/intranet*	**0,21%**
4	**http://farnostbytca.sk/wp-content/uploads/Stary-zakon.doc** / Stiahnuté: 09.03.2012; Veľkosť: 3,37MB. *plagID: 148351 typ práce: application/msword zdroj: internet/intranet*	**0,21%**
5	**http://cesky-jazyk.upol.cz/slovenstina/doc/stzakon1.pdf** / Stiahnuté: 08.03.2012; Veľkosť: 913,05kB. *plagID: 108853 typ práce: application/pdf zdroj: internet/intranet*	**0,21%**

6	**http://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/rh/death-of-jesus_dunn.pdf** / Stiahnuté: 06.10.2012; Veľkosť: 49,58kB. *plagID: 1983428 typ práce: application/pdf zdroj: internet/intranet*	**0,21%**
7	**Postoj náboženských autorít k sobotným uzdraveniam v Lukášovom evanjeliu** / autor Lupták Peter - školiteľ Štrba Blažej, ThDr., PhD. - oponent Vilhan Pavel, ThDr., PhD. - RKCMBF / RKCMBF.Bi.BB, 2012. - 91 *plagID: 1159261 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UK.Bratislava*	**0,21%**
12	**http://files.grkatinacovce.webnode.sk/200000090-38d1439cb0/NZ.doc** / Stiahnuté: 19.07.2012; Veľkosť: 869,70kB. *plagID: 960965 typ práce: application/msword zdroj: internet/intranet*	**0,20%**
22	**Význam Máriinho panenstva v sekularizovanej dobe** / autor Grižáková Veronika, Bc. - školiteľ Zahatlan Pavol, ThDr., PhD. - oponent Hlad Ľubomír, ThDr., PhD. - RKCMBF / RKCMBF.Do.N. - Bratislava, 2016. - 64 *plagID: 1444325 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UK.Bratislava*	**0,15%**
28	**Exegeticko-teologická analýza textov Nového zákona o Eucharistii** / autor Fedorek Vladimír - školiteľ Trstenský František, ThDr.SSLic., doc., PhD. - TF KU / SKT. - Ružomberok, 2011. - 74 *plagID: 1076093 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: KU.Ružomberok*	**0,13%**
30	**Dôstojnosť a povolanie ženy v Prvom Petrovom liste** / autor Pončáková Ľubica, Bc. - školiteľ Novotný Štefan, ThDr., PhD. - oponent Feník Juraj, Dr. - TF KU / KHBV. - Ružomberok, 2011. - 65 *plagID: 1078371 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: KU.Ružomberok*	**0,12%**
33	**http://orion.shellmix.com:3333/download/Proroctv%ED%20-%20Sv%ECdectv%ED%20-%20Zjeven%ED%20-%20Svat%ED%20a%20jejich%20%BEivot/P%E1n%20Je%BE%ED%B9%20Kristus/Elias%20Vella%20-%20Jezis%20Moj%20Uzdravovatel.pdf** / Stiahnuté: 01.01.2013; Veľkosť: 652,78kB. *plagID: 4032107 typ práce: application/pdf zdroj: internet/intranet*	**0,11%**
39	**Zvádzal si ma Pane ... (Jer 20,7-18)** : Exegéza a teológia vyznania proroka Jeremiáša / autor Kollár Michal - školiteľ Jančovič Jozef - Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta / tedra biblických vied. - Bratislava : [s.n.], 2010. - 103 s. *plagID: 1058933 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UK.Bratislava*	**0,10%**
96	**Teológia modlitby v Novej Zmluve** / autor Veselý Michal - oponent Peres Imrich, PhDr., prof., PhD. - školiteľ Masarik Albín, ThDr., doc., PhD. - PdF UMB / KTK PdF. - Banská Bystrica, 2015. - 74 *plagID: 1391851 typ práce: magisterská_inžinierska zdroj: UMB.B.Bystrica*	**0,09%**
258	**http://zssenecmlynska.edupage.org/files/Skolsky_vzdelavaci_program.doc** / Stiahnuté: 14.08.2012; Veľkosť: 379,26kB. *plagID: 392158 typ práce: application/msword zdroj: internet/intranet*	**0,07%**

* Číslo vyjadruje percentuálny prekryv testovaného dokumentu len s dokumentom uvedeným v príslušnom riadku.

Krátené: Dokument má prekryv s veľkým počtom dokumentov. Zoznam dokumentov je krátený a usporiadaný podľa percenta zostupne. Celkový počet dokumentov je [**611**]. V prípade veľkého počtu je často príčinou zhoda v texte, ktorý je predpísaný pre daný typ práce (položky tabuliek, záhlavia, poďakovania). Vo výpise dokumentov sa preferujú dokumenty, ktoré do výsledku prinášajú nový odsek (teda dokumenty ktoré sú plne pokryté podobnosťami iných dokumentov sa v zozname nenachádzajú. Pri prekročení maxima počtu prezentovateľných dokumentov sa v zarážke zobrazuje znak ∞.

Detaily - zistené podobnosti

1. odsek : **spoľahlivosť [99%]**

[22»][Diplomová práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta: Katedra biblických vied. Školiteľ: ThDr. Blažej Štrba, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister katolíckej teológie. Nitra: RKCMBF UK, 2021, s. 102. Predložená diplomová práca sa[«22] zameriava

2. odsek : **spoľahlivosť [96%]**

[7»] thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Roman Catholic Theology of Cyril and Methodius: Department of Biblical Studies. Supervisor: ThDr. Blažej Štrba, PhD. Qualification degree: The Master of[«7] Catholic

3. odsek : **spoľahlivosť [82%]**

[1»] územiu dám siahať (nastavím hranice) od Červeného mora až po Filištínske more a od púšte až po rieku, lebo obyvateľov krajiny dám do tvojej moci, aby si ich vyhnal spred seba.“[«1] Výraz

4. odsek : **spoľahlivosť [75%]**

[30»] najstarší a najdôležitejší preklad Starého zákona do gréčtiny, ktorý vznikol približne v 3. – 2. stor. pred Kr. v Alexandrii a bol určený pre židov v diaspóre, ktorí už nerozumeli starozákonným spisom napísaným v hebrejčine.23 Tento veľmi[«30] vzácny

5. odsek : **spoľahlivosť [88%]**

[1»] pomazaný kňaz a padla by tým vina na ľud, obetuje dobytča za svoj hriech, ktorý spáchal, býčka na obetu za hriech Pánovi. Privedie býčka ku vchodu do stánku zjavenia pred Pána, položí ruku na hlavu býčka a dobytča zabije pred Pánom.“ V[«1] prípade

6. odsek : **spoľahlivosť [73%]**

[6»] ROBERT, B. ed. Paul’s Understanding of the Death of Jesus. In: Reconciliation and Hope. New Testament Essays on Atonement and Eschatology Presented to L.L. Morris on his 60th Birthday. 1974, s. 134-137. 51[«6] Skratka

7. odsek : **spoľahlivosť [91%]**

[28»] autoritatívna zbierka nariadení, predpisov a ústnych tradícií Zákona, ktoré sa zachovali opakovaním židovských učencov (tannaitov) a dostali definitívnu písomnú formu v rokoch 135-200 po Kr. Pozri HERIBAN, Príručný lexikón biblických vied, s. 700-701. 79[«28] Porov.

8. odsek : **spoľahlivosť [74% - 75%]**

[33»] hovorí, že: „Tých čo uveria, budú sprevádzať tieto[12»] znamenia: v mojom mene budú vyháňať zlých duchov, budú hovoriť novými jazykmi, hady budú brať do rúk a ak niečo smrtonosné vypijú, neuškodí im; na chorých budú[«33] vkladať ruky a tí ozdravejú.“ Podobne aj v Sk 28,8[«12] Pavol1

9. odsek : **spoľahlivosť [80%]**

[1»] zverujem, syn môj Timotej, podľa predošlých proroctiev o tebe, aby si nimi posilnený bojoval dobrý boj, aby si mal vieru a dobré svedomie, ktoré niektorí odvrhli a stroskotali vo viere.“ 3.3.3.2[«1] Vkladanie

10. odsek : **spoľahlivosť [75%]**

[6»] James D.G., ROBERT, Banks ed. Paul’s Understanding of the Death of Jesus. In: Reconciliation and Hope. New Testament Essays on Atonement and Eschatology Presented to L.L. Morris on his 60th Birthday. 1974, s. 125-141. [«6] EHRHARDT,

11. odsek : **spoľahlivosť [72%]**

[96»] FEE, Gordon D. 1 & 2 Timothy, Titus. Ada, MI: Baker Books, 1989. ISBN 978-0-80104623-0. FEE, Gordon D. God’s Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul. 2. vyd.[«96] Grand

12. odsek : **spoľahlivosť [73%]**

[2»] Conscience: The Asham and the Priestly Doctrine of Repentance. Leiden: Brill Archive, 1976. ISBN 978-90-04-04476-0. 73 MILGROM, Jacob. Leviticus 1-16: A New Translation with Introduction and Commentary. New York: Doubleday, 1991. ISBN 978-0-385-11434-9. MILGROM,[«2] Jacob.

13. odsek : **spoľahlivosť [88%]**

[39»] SOVA, Milan, DUBOVSKÝ, Peter. Návrh transliterácie a prepisu hebrejských spoluhlások a samohlások do slovenčiny. In: Studia Biblica Slovaca. Svit: Katolícke biblické dielo, 2005, s. 73-76. ISBN 80-89120-06-7.[«39] SPICQ,

14. odsek : **spoľahlivosť [100%]**

[258»] Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Predmet[«258](číslo

Plain text dokumentu na kontrolu

Skontroluje extrahovaný text práce na konci protokolu! Plain text (čistý text - extrahovaný text) dokumentu je základom pre textový analyzátor. Tento text môže byť poškodený úmyselne (vkladaním znakov, používaním neštandardných znakových sád, ...) alebo neúmyselne (napr. pri konverzii na PDF nekvalitným programom). Nepoškodený text je čitateľný, slová sú správne oddelené, diakritické znaky sú správne, množstvo textu je primeraný rozsahu práce. Pri podozrení na poškodený text (väčšieho rozsahu), je potrebné prácu na kontrolu originality zaslať opakovane pod rovnakým CRZPID.

_____

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Michal Sandánus čestne vyhlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vypracoval samostatne s využitím uvedených zdrojov a literatúry.

V Nitre, dňa 3. 4. 2021

.....

Poďakovanie

V prvom rade chcem poďakovať môjmu školiteľovi ThDr. Blažejovi Štrbovi, PhD. za pomoc pri špecifikovaní zvolenej témy, veľké množstvo konzultácií a výbere literatúry, ako aj za jeho kritický prístup v medziach pokornej ľudskosti. Zároveň by som chcel poďakovať všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom prejavili záujem o pomoc, či už formou modlitby alebo povzbudivých slov.

Abstrakt

SANDÁNUS, Michal: Fenomén vkladania rúk v Biblii. Variácie a význam. [[22»]Diplomová práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta: Katedra biblických vied. Školiteľ: ThDr. Blažej Štrba, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister katolíckej teológie. Nitra: RKCMBF UK, 2021, s. 102.

Predložená diplomová práca sa[«22]zameriava na skutočnosť vkladania rúk v Biblii. Skúma jeho výskyt v Starom a Novom zákone a následne predkladá aj možnosti interpretácie jeho významu v konkrétnych perikopách. Práca je rozdelená na tri kapitoly. Prvá kapitola skúma výskyt tohto fenoménu v biblickej tradícii poukázaním na ruku ako dôležitú časť tela človeka a slovesá, ktoré sú používané v kontexte vkladania rúk v Starom a Novom zákone. Druhá kapitola podáva pohľad na výskum významu vkladania rúk v Starom zákone, pričom sleduje dve kritériá – intenzitu kontaktu a počet vložených rúk. Tretia kapitola predkladá ostatný výskum významu vkladania rúk v Novom zákone, pričom sú skúmané perikopy analyzované niekoľkými autormi, aby bolo možné sa čo najviac priblížiť k takému významu vkladania rúk, aký mu prisúdili biblickí autori skúmaných textov.

Kľúčové slová: Biblia, vkladanie rúk, význam

Abstract

SANDÁNUS, Michal. The Phenomenon of the Laying On of Hands in the Bible. Variations and meaning [Diploma[7»]thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Roman Catholic Theology of Cyril and Methodius: Department of Biblical Studies. Supervisor: ThDr. Blažej Štrba, PhD. Qualification degree: The Master of[«7]Catholic Theology. Nitra: RKCMBF UK, 2021, p. 102.

The submitted diploma thesis is focused on a fact of the laying on of hands in the Bible. It discusses the occurrence of this fact in the Old and New Testament and subsequently presents the possible interpretations of its meaning in the specific pericopes. The diploma thesis is divided into three chapters. The first chapter studies the occurrence of this phenomenon in the biblical tradition pointing to a hand as an important part of the human body and the verbs that are used in the context of the laying on of hands in the Old and New Testament. The research focused on the importance of the laying on of hands in the Old Testament is discussed in the second chapter. It follows two criteria - the intensity of contact and the number of the laying on of hands. The third chapter presents other research on the importance laying on of hands in the New Testament, while the examined pericopes are analyzed by several authors in order to be as close as possible to the meaning of hand laying as attributed to it by the biblical authors of the texts.

Key words: Bible, laying on of hands, meaning

Obsah

Úvod .....10 1 Výskyt fenoménu vkladania rúk v biblickej tradícii 12
1.1 Ruka – časť človeka..... 12 1.1.1 Ruka v zmysle spečatenia zmluvy ..... 12 1.1.2 Tlieskajúce ruky..... 13 1.1.3 Zodvihnuté ruky..... 13 1.1.4 Prisahajúce ruky..... 13
1.1.4.1 Prísaha na pohlavie..... 13 1.1.5 Žehnajúce ruky ..... 14 1.1.6 Iné gestá súvisiace s rukami..... 14
1.2 Slovesá používané v kontexte vkladania rúk v Starom zákone ..... 14 1.2.1 סמך..... 14 1.2.2 שיׂם..... 16 1.2.3 שיׂת..... 17
1.3 Výskyt v Septuaginte .....18 1.3.1 Protokánonické spisy Starého zákona..... 19 1.3.2 Deuterokánonické spisy Starého zákona 20
1.4 Slovesá používané v kontexte vkladania rúk v Novom zákone..... 21 1.4.1 τίθημι.....21 1.4.2 ἐπιτίθημι.....22 1.4.3 ἐπιβάλλω 23
2 Výklad vkladania rúk v Starom zákone .....24 2.1 Kritérium intenzity kontaktu vložených rúk a teória transferu..... 24 2.1.1 David Daube 24

2.1.1.1 Kontext požitia slovesa סמך..... 25 2.1.1.2 Kontext použitia slovies שיתa
שית..... 27 2.1.2 Michael. C. Sansom, John C. Poirier a kritika teórie prenosu hriechu ..... 29 2.2 Kritérium počtu
vložených rúk ..... 33 2.2.1 Forma vkladania oboch rúk 33
2.2.2 Forma vkladania jednej ruky 37 2.3
Zhrnutie..... 42 3 Výklad vkladania rúk v Novom
zákone..... 43 3.1 Vkladanie rúk v evanjeliách ..... 43 3.1.1 David
Daube ..... 43 3.1.2 John C. Poirier
..... 44 3.2 Vkladanie rúk v Skutkoch apoštolov 45
3.2.1 Ustanovenie diakonov (Sk 6,6)..... 45 3.2.1.1 David Daube
..... 45 3.2.1.2 John C. Poirier 46 3.2.1.3
John F. Tipei ..... 47 3.2.2 Pavlova konverzia (Sk 9,12.17)
..... 47 3.2.2.1 David Daube ..... 48 3.2.2.2 John C. Poirier
..... 48 3.2.2.3 John F. Tipei 49 3.2.3
Vyvolenie Barnabáša a Pavla (Sk 13,3)..... 51 3.2.3.1 David Daube
..... 51 3.2.3.2 John F. Tipei 52 3.3
Vkladanie rúk v pastorálnych listoch (1Tim 4,14; 2Tim 1,6) ..... 55 3.3.1 David Daube
..... 56 3.3.2 John C. Poirier 56
3.3.2.1 Diskusia o prenose..... 57
3.3.3 John F. Tipei 59 3.3.3.1
Proroctvá..... 60 3.3.3.2 Vkladanie rúk .....
61 3.3.3.2.1 Funkcia vkladania rúk na Timoteja..... 64
3.4 Zhrnutie..... 66 Záver
..... 68 Bibliografia
..... 70
Prílohy..... 78

Úvod

Človek ako spoločenský tvor komunikuje so svojím okolím najrôznejšími spôsobmi. Robí to s úmyslom odovzdania určitého druhu informácie druhej osobe. Je preto nutné, aby spôsob, akým sa dvaja dorozumievajú, bol pre oboch zrozumiteľný. Ak budú používať každý iný jazyk, je veľká pravdepodobnosť, že samotný zamýšľaný prenos informácie z jednej strany na druhú sa neuskutoční. Popri verbálnej komunikácii existuje aj komunikácia neverbálna, do ktorej patrí aj dorozumievanie sa pomocou gest. Aj takáto komunikácia musí mať jasné pravidlá a samotné gestá svoj význam. Medzi neverbálny druh komunikácie môžeme zaradiť aj gesto vkladania rúk. Okrem toho, že sa s ním môžeme dennodenne stretnúť vo svojom okolí, my sa osobitne zameriame na jeho výskyt a budeme skúmať jeho význam v Biblii.

V našej práci sme skúmali lexémy a syntagmy pôvodných textov. Výsledky empirického skúmania sú systematicky prezentované vo viacerých tabuľkách uvedených v dodatku, pričom preložený text v tele práce je uvedený podľa prekladu SSV, až na niekoľko výnimiek v dodatku, kedy sme použili preklad vlastný. Tak pri Starom zákone, ako aj v novozákonných textoch sme mapovali stav súčasného výskumu, resp. posledných 50 – 60 rokov, najmä v anglickej literatúre a iba vybraných autorov. Práca je rozdelená na tri kapitoly. V prvej kapitole sa zameriame na rôznosť významov spätých s gestami, kde sa používajú ľudské ruky, následne predstavíme jednotlivé slovesá, ktoré sa v texte Biblie používajú pri vkladaní rúk. Potom porovnáme použitie predmetných slovies v masoretskom texte s tým, ako ich používa Septuaginta. V druhej kapitole predstavíme výklad vkladania rúk v kontexte kníh Starého zákona podľa niekoľkých špecifických kritérií, akými sú napríklad veľkosť tlaku pri vkladaní rúk, či počet rúk, ktoré sú vložené. Preskúmame najmä texty s predpismi v knihe Levitikus (kap. 1-4), osobitnú udalosť počas Dňa zmierenia v Lv 16, udalosť konsekrácie levitov v Nm 8, vymenovanie Jozueho za Mojžišovho nástupcu v Nm 27 a Dt 34 a vynesenie rozsudku nad rúhačom v Lv 24. Tretia kapitola nás prevedie problematikou významu vkladania rúk v kontexte kníh Nového zákona. V hľadaní významu vkladania rúk týchto textoch budeme skúmať evanjeliá, Skutky apoštolov – najmä udalosti ustanovenia diakonov (6,16), udalosť Pavlovej konverzie (9,1-19), vyvolenie Barnabáša a Pavla (13,1-3) a texty dvoch pastorálnych listov (1Tim 4-14; 2Tim 1,1-6). Budeme postupovať mierne odlišným spôsobom ako v predchádzajúcej kapitole. Predstavíme perikopy, v ktorých sa vyskytuje aj vkladanie rúk a následne budeme spoločne sledovať „diskusiu“ medzi

10

rôznymi exegétmi. Cieľom tejto práce nie je štúdium liturgického gesta vkladania rúk používaného v kresťanskej tradícii, ale predstavenie rôznosti použitých syntagiem súvisiacich s obsahovými variáciami a mimoriadnou dôležitosťou tohto fenoménu v Biblii.

11

1 Výskyt fenoménu vkladania rúk v biblickej tradícii

Ľudská ruka je vo všeobecnosti veľmi vhodným nástrojom komunikácie. V biblickej tradícii jej takisto patrí náležité miesto, pretože pomocou ruky môže človek vyjadriť najrôznejší postoj. Najprv sa zameriame všeobecne na ruku ako časť človeka používanú v Biblii (1) a následne preskúmame slovesá použité v kontexte vkladania rúk v Starom zákone (2), Septuaginte (3) a v novozákonných textoch (4).

1.1 Ruka – časť človeka

Vo svojom príspevku A. Wagner1 skúma význam a využite ruky v Biblii a konštatuje, že ruka je časťou tela, ktorou sa uskutočňujú dennodenné činnosti v živote človeka, aj preto je v jeho živote veľmi dôležitým orgánom vyjadrujúcim najrôznejšiu činnosť. Rukou človek môže niečo uchopiť, ukázať nejaké gesto, pomocou nej sa najesť a vykonávať mnohé iné druhy činnosti. Existuje množstvo činností vykonávaných pomocou rúk nachádzajúcich sa v knihách Starého zákona. Uvedieme niekoľko takých príkladov, ktoré dokladajú veľkosť významu ruky.

1.1.1 Ruka v zmysle spečatenia zmluvy V 2Kr 10,15sa píše o tom, ako Jehu stretáva Rechabovho syna Jonadaba, rozpráva
sa s ním a podáva mu ruku na znak vzájomnej úprimnosti. Toto gesto značí uzatvorenie určitej zmluvy. Wagner poukázal aj na podobný prípad zo starovekého Blízkeho východu. Na vápencovom reliéfe z trónnej siene Salmanasara III.2, ktorý sa dnes nachádza v Bagdade, asýrsky kráľ uzatvára dohodu s iným kráľom práve podaním ruky, v tomto prípade sa jedná o pravé ruky. 3

1 Porov. WAGNER, A. Hand (AT). In: Das wissenschaftliche Bibellexikon im Internet [online]. 2017 [cit. 24.02.2020]. Dostupné na internete: https://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/40970/ 2 Shalmaneser III. In: wikiwand.com [online] [cit. 06.11.2020]. Dostupné na internete: https://www.wikiwand.com/en/Shalmaneser_III; Throne Dais of Shlamaneser III at the Iraq Museum. In: ancient.eu [online] [cit. 06.11.2020]. Dostupné na internete: https://www.ancient.eu/image/10284/thronedais-of-shlamaneser-iii-at-the-iraq-museum/ 3 Porov. WAGNER, Hand (AT) [online] [cit. 24.02.2020]. Dostupné na internete: https://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/40970/

12

1.1.2 Tlieskajúce ruky Gesto tlieskajúcich rúk môže vyjadrovať radosť dotknutého. V 2Kr 11,12 ľud

prejavuje radosť z ustanovenia kráľa Joasa. V stati Ez 25,6 kde sa Amončania tešia, je tento akt tlieskania vnímaný z pohľadu Jahveho negatívne. Pozitívny význam tohto gesta dokážeme pochopiť väčšinou hneď, i keď nie vždy toto gesto vyjadruje takýto postoj, napríklad Jób 27,23, kde je pravdepodobne súčasťou irónie.

1.1.3 Zodvihnuté ruky Ruky dvíhajúce sa k modlitbe nájdeme napríklad v 1Kr 8,22, kedy Šalamún so zodvihnutými rukami prednáša modlitbu pri príležitosti posviacky chrámu. Oproti tomu v negatívnom zmysle Ž 44,21 tento úkon popisuje ako odvrátenie sa od pravého Boha a priblíženie sa bohu cudziemu. Takéto gesto modlitby je typické pre Starý zákon a staroveký Blízky východ.

1.1.4 Prisahajúce ruky Prísaha je slávnostné potvrdenie pravdivosti niečoho alebo vyslovenie sľubu s odvolaním sa na niečo posvätné, najčastejšie na Boha, ktorý sa tak stáva svedkom uvedeného sľubu.4 Zdvihnutú ruku na znak prísahy môžeme nájsť v Gn 14,22 kedy Abram dvíha svoju ruku k Bohu, a tak prisahá sodomskému kráľovi, že mu nevezme nič, čo je jeho. Zaujímavé sú prípady, kedy sám Boh „dvíha ruku“, čo je evidentne antropomorfizmus, čo vyjadruje prísahu. Boh tak prisahá na seba samého, pretože od neho vyššieho niet.5 Podobné prípady nájdeme napríklad v Dt 32,40; Ez 36,7; Ž 106,26.

1.1.4.1 Prísaha na pohlavie V Gn 24,1-4 Abrahám povie svojmu sluhovi, aby položil ruky pod jeho bedrá (na miesto, kde sa nachádzajú pohlavné orgány) na znak prísahy pred Pánom. S. Schroer a T. Staubli sa domnievajú, že za týmto archaickým zvykom môže stáť myšlienka, že osoba, ktorá skladá prísahu, prisahá na svoju mužnosť, ktorá by mala vyschnúť, ak by

4 Porov. Slovenské slovníky. In: [cit. 22.10.2020]. Dostupné na internete: https://slovnik.juls.savba.sk/?w=pr%C3%ADsaha&s=exact&c=w171&cs=&d=peciar# 5 Porov. CONKLIN, B. Oath Formulas in Biblical Hebrew. Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 2011, s. 1330.

prísahu nedodržala.6 Bez svojej mužnosti by sa muž stal automaticky neschopným plodenia potomstva, pričom potomstvo bolo v Starom zákone znakom požehnania (Gn 26,24).

1.1.5 Žehnajúce ruky Situácia opísaná v Gn 48,8-22, kedy Jakub žehná svojich vnukov Efraima a Manassesa, je v náboženskom kontexte všeobecne známejšia. Svätopisec na pozadí určitým spôsobom vysvetľuje zmysel gesta vkladania rúk na hlavy Jakubových vnukov, vložením slov do Jakubových úst, ktorými vyzýva Jozefa, aby ich priviedol k nemu na požehnanie.

1.1.6 Iné gestá súvisiace s rukami Umývanie rúk na znak kultového očistenia (Ex 30,19), vkladanie rúk ako gesto pri obetách (Lv 3,2), označenie nástupcu (Nm 27,23), uchopenie Pánovou pravicou ako znak stálosti a istoty, odovzdania sa do rúk iného (Ž 63,9).7

1.2 Slovesá používané v kontexte vkladania rúk v Starom zákone

V tejto časti budeme skúmať niekoľko slovies používaných v kontexte vkladania rúk v SZ. Ide o slovesá סמך, שיתשיתa שיתשיתשיתש

Aj čiastočne konzistentný preklad do európskych jazykov nie je možný, v neposlednom rade preto, lebo v moderných jazykoch neexistujú vhodné slovné ekvivalenty. Nepreberné množstvo návrhov na preklad v rôznych jazykoch však vychádza aj z rozlične obmedzených výberov idiómov16 v daných jazykoch. Z tohto dôvodu nie je možné pri preklade zamieňať slovesá, na rozdiel od hebrejčiny, kde možno použiť okrem שים aj שית alebo נתן. Možno teda povedať, že hebrejčina predstavuje prípady, ktoré je ťažko preložiť do iných jazykov, preto niektoré z textových problémov možno zredukovať na problémy prekladu.17 Zároveň však ostáva aj sémantická problematika a špecifické významové črty predmetných textov.

Základná povaha slova שים sleduje trojstrannú schému:18

13 Porov. WRIGHT, MILGROM, סמך, s. 280-281. 14 Porov. VANONI, G. שים. In: Theological Dictionary of the Old Testament, zv. 14, s. 91-92. 15 KOEHLER, L.H., BAUMGARTNER, W., STAMM, J.J. The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament. III פ–ש. Leiden – New York – Köln: Brill, 1996, s. 1321. 16 Idióm ustálené slovné spojenie, ktorého celkový význam nemožno odvodiť z významu jednotlivých slov alebo spojenie, ktoré nemožno preložiť doslovne, podľa významu jednotlivých slov, IDIÓM. In: slovnik.juls.savba.sk 17 Porov. VANONI, שים, s. 98-99. 18 Porov. VANONI, שים, s. 99.

16

1. Predmetne. Opisuje 515-krát udalosti s predmetom, vrátane 70 prípadov, kde je predmet uvedený z kontextu nepriamo, napríklad Ex 17,12a: „Ale Mojžišovi ruky oťaželi. Tu vzali kameň a podložili mu (ho) a on si naň sadol.“

2. Lokatívne. Predložkový predmet alebo príslovka s lokatívnym významom (345-krát) napríklad Gn 43,22b: „My vôbec nevieme, kto nám naše peniaze vložil do našich vriec.“

3. Špeciálne. Vo význame syntagmy, ktorá sa týka realizovaného (vytvoreného) predmetu (141-krát) napríklad v Gn 21,18: „Vstaň, vezmi chlapca a drž ho pevne za ruku, lebo z neho urobím veľký národ!“ alebo nepriameho predmetu (29-krát) napríklad v Ex 4,11: „A kto dáva človeku ústa, alebo kto ho robí nemým alebo hluchým, vidiacim alebo slepým? Azda nie ja, Pán?“

Slovo שים je veľmi náročné priamo preložiť do akéhokoľvek moderného jazyka, najmä z dôvodu, že často sa vyskytuje v idiomatických slovných zvratoch, na ktoré európske jazyky jednoducho nemajú jazykovú alternatívu, preto sa často konkrétny idióm prekladá opisným spôsobom, resp. cieľové jazyky majú svoje idiómy, ktoré však nemajú požadované sloveso.

Nás budú zaujímať hebrejské idiómy a najmä použitie tohto výrazu v spojení s hebrejským slovom יד, ktoré bežne prekladáme ako „ruka“. V skúmanom texte sa takáto syntagma nachádza 16-krát naprieč celým MT. Konkrétne súradnice a prehľad jednotlivých slovných spojení sa nachádza v Tabuľke č. 2 v Prílohe.

1.2.3 שית

Slovotvorný koreň שית nachádzame v MT 85-krát. 83-krát sa vyskytuje v aktívnej konjugácii qal a 2-krát v kauzatívnej pasívnej konjugácii hofal. V inej forme slovesa ho nachádzame 63-krát. Koreň tohto slova môže znamenať, podobne ako v iných semitských jazykoch „nastaviť, umiestniť; dať, položiť; odísť“ Iné etymologické deriváty by mali pravdepodobne ostať len v hypotetickej rovine. Ak by sme chceli stanoviť význam tohto hebrejského slova, náš postup musí byť založený na rovnakých princípoch ako pri preklade slova שים, čo je postup, ktorý preukáže, že mnohé z významových problémov sú v podstate problémy prekladu.19

Existuje päť spôsobov použitia slova שית a z toho vyplývajúci význam:20

19 Porov. VANONI, G. שית. In: Theological Dictionary of the Old Testament, zv. 14, s. 648; 652. 20 Porov. VANONI, שית, s. 652-653.

17

1. Lokatívne. Najviac používané (30-krát) značí „položiť, podať“ napríklad v Gn 48,14: „Ale Izrael vystrel pravicu a položil ju na Efraimovu hlavu, hoci bol mladší, a svoju ľavicu položil na Manassesovu hlavu: ruky teda prekrížil - hoci Manasses bol prvorodený.“

2. Duševne-obrazovo. Vyskytuje sa 16-krát a značí „nasmerovať pozornosť na“ napríklad v Ex 7,23: „Faraón sa obrátil a šiel domov a nepripúšťal si to vôbec k srdcu.“

3. Faktitívne.21 Faktitívne použité sa vyskytuje 18-krát a značí „robiť (na niečo)“ napríklad Jer 2,15: „Levy nad ním revali, pozdvihovali svoj hlas, jeho pôdu obrátili na púšť; mestá mu vyhoreli, nik nebýva v nich.“

4. Faktitívno-figuratívne sa vyskytuje 3-krát a značí „vymenovať, nainštalovať“ napríklad Gn 41,33: „A teraz nech sa faraón poobzerá po umnom a múdrom mužovi a nech ho ustanoví nad egyptskou krajinou!“

5. V špeciálnom zmysle. Takto použité sa vyskytuje 8-krát a tu značí „umiestniť na, zaviesť, uložiť“ napríklad Ex 21,30: „Ak sa mu však uloží peňažitá pokuta, tak za svoj život zaplatí také výkupné, aké sa mu uloží.“ Alebo „nastaviť, opraviť“ v Ex 23,31: „Tvojmu[1»]územiu dám siahať (nastavím hranice) od Červeného mora až po Filištínske more a od púšte až po rieku, lebo obyvateľov krajiny dám do tvojej moci, aby si ich vyhnal spred seba.“

[«1]Výraz שית sa využíva podobne ako שים v idiomatických výrazoch, ktoré prevažne obsahujú slová častí tela a v antropologických výrazoch ako napríklad ruka či dlaň. V nami skúmanom texte sa takéto slovné spojenie, ktoré naznačuje vkladanie rúk nachádza 5-krát, 3-krát v Knihe Genezis, 1-krát v Žalmoch a 1-krát v Knihe Jób.22

1.3 Výskyt v Septuaginte

Septuaginta je[30»]najstarší a najdôležitejší preklad Starého zákona do gréčtiny, ktorý vznikol približne v 3. – 2. stor. pred Kr. v Alexandrii a bol určený pre židov v diaspóre, ktorí už nerozumeli starozákonným spisom napísaným v hebrejčine.23 Tento veľmi[«30]vzácny text nám môže pomôcť ozrejmiť význam gesta vkladania rúk na základe toho, akým spôsobom prekladá do gréckeho jazyka slovesá spojené s týmto úkonom.

21 Faktitívum alebo faktitívne sloveso (lat.) je prechodné odvodené sloveso s významom spôsobovať činnosť, urobiť takým, čo vyjadruje menný základ, od ktorého je sloveso odvodené, napr. usušiť = urobiť suchým. 22 Pozri Tabuľku č.3, v prílohe 23 Porov. HERIBAN, J. Príručný lexikón biblických vied. Bratislava: Don Bosco, 1998, s. 915-916.

18

1.3.1 Protokánonické spisy Starého zákona

Syntagmy skúmané v MT, ktoré opisujú gesto vkladania rúk sú tvorené rôznymi tvarmi slovies סמך a dvojicou שים a שית, ktoré, ako sme opísali predtým je možné v hebrejskom texte aj zamieňať. Okrem tohto dôvodu existujú aj iné dôvody, ktoré spôsobujú ťažkosti v preklade do iných jazykov, najmä takých, ktoré sa používajú v kontexte úplne inej kultúry. Prekladatelia musia veľmi dôkladne poznať kultúru hebrejskej reči, aby boli schopní, aspoň opisným spôsobom vyjadriť zamýšľaný význam autora hebrejského textu. Rôzne hebrejské idiómy, nedostatočná slovná zásoba, teda neexistencia alternatívneho slova na preklad, môžu spôsobovať, že pôvodný zámer autora prekladateľ nedokáže dostatočne vystihnúť, ba priam môže spôsobiť jeho úplné zaniknutie. Predpokladáme, že takéto a podobné problémy vznikajú pri akomkoľvek preklade nevynímajúc grécku LXX.24

Hebrejské sloveso סמך v spojení s יד, je do gréčtiny podľa nášho skúmania preložené pomerne dôsledne slovesom ἐπιτίθημι (pozri Tabuľku č. 7 v Prílohe). Ako sme uviedli predtým sloveso סמך sa používa aj v iných prípadoch, nielen v kontexte vkladania rúk, podobne aj ἐπιτίθημι má rôzne variácie použitia, čo opíšeme neskôr, avšak veľmi podobné jeho hebrejskému ekvivalentu. Zaujímavé je pozorovať, že LXX pomocou ἐπιτίθημι prekladá aj niektoré hebrejské syntagmy, v ktorých figuruje sloveso שים v spojení s יד. To môže naznačovať určitú interpretáciu textu prekladateľom LXX, čo podľa nášho názoru nemusí byť úplne správne a môže to spôsobiť ochudobnenie pôvodného významu textu.
Dvojica slovies שים a שית v spojení s יד sa do gréčtiny podľa nášho skúmania prekladá rôznymi výrazmi. Sloveso שית je najčastejšie v tomto kontexte preložené slovesom ἐπιβάλλω, no vyskytujú sa aj prípady, kedy je preložené pomocou τίθημι. Sloveso שים je prekladané väčšinou, až na dva prípady slovesom τίθημι a jeho rôznymi derivátmi (pozri Tabuľku č. 4 v Prílohe). Ak by sme to povedali jednoducho, tak slovesá שים a שית môžeme označiť za synonymá, pričom ich gréckymi ekvivalentmi sú vo väčšine prípadov τίθημι a ἐπιβάλλω. Predpokladáme, že aj v týchto prípadoch prekladatelia istým spôsobom pomocou prekladu interpretujú daný text, čo môže znieť negatívne, ale ako sme napísali vyššie, predmetné hebrejské výrazy je veľmi náročné prekladať do

24 Porov. napr. PANCZOVÁ, H. Preklad z biblickej gréčtiny do slovenčiny. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, 2018

akéhokoľvek jazyka. Ich význam vo väčšine prípadov súvisí s kontextom, v ktorom sa nachádzajú, a tak sú prekladatelia nútení vyberať vhodné výrazy možno aj takým spôsobom, ktoré sa vzdialenému čitateľovi na prvý pohľad nepozdávajú.

1.3.2 Deuterokánonické spisy Starého zákona

Keďže Septuaginta je zrejme celistvým dielom, môžeme na začiatku predpokladať, že tak ako prekladá syntagmy opisujúce vkladanie rúk najmä pomocou slovies ἐπιτίθημι, τίθημι a ἐπιβάλλω v protokánonických spisoch SZ, rovnako tak bude robiť aj v spisoch deuterokánonických. Deuterokánonické spisy sú spisy, nad inšpiráciou ktorých boli niekedy, alebo v niektorých kresťanských komunitách pochybnosti.25 Náš výskum však naznačuje, že gesto vkladania rúk sa v deuterokánonických spisoch SZ takmer nevyskytuje (pozri Tabuľku č. 8 v Prílohe). Mohli by sme spomenúť položenie rúk na ústa v Múd 8,12, ale táto udalosť opisuje slovesom ἐπιτίθημι gesto mlčanlivosti. Ďalší výskyt s predmetnou syntagmou sa nachádza v príbehu o Zuzane v Dan 13. Tu nachádzame udalosť, kedy dvaja starci ustanovení za sudcov v danom roku zahoreli žiadostivosťou voči nej a po udalosti stretnutia v záhrade pred ľudom vkladajú ruky na jej hlavu. V tomto prípade LXX používa sloveso τίθημι (v. 34), ktoré ako sme uviedli predtým je gréckym ekvivalentom najmä k slovesu שים a jeho synonymu שית. Pozorovanie tejto skutočnosti v nás môže vyvolať otázku, prečo LXX používa sloveso τίθημι, keď by bolo po predchádzajúcom skúmaní pravdepodobne vhodnejšie použiť sloveso ἐπιτίθημι, ktoré je gréckym ekvivalentom k hebrejskému סמך. Hovoríme to najmä preto, pretože סמך používa MT v spojení s gestom vkladania rúk ako akt označenia. Veľmi blízkym ekvivalentom k spomínanej udalosti môže byť stať z Lv 24, kedy svedkovia blasfémie vkladajú ruky na rúhača, aby ho takýmto spôsobom označili za vinného, kedy LXX prekladá použité sloveso סמך výrazom ἐπιτίθημι (v. 14). Ostáva preto otázkou, prečo prekladatelia a autori gréckeho textu zvolili v prípade vkladania rúk na hlavu Zuzany v Dan 13 iné sloveso ako v perikope o rúhačovi v Lv 24. To, žeby si prepojenia týchto dvoch udalostí neboli vedomí, je veľmi nepravdepodobné. Je potrebné povedať, že príbeh o Zuzane z Dan 13 nemá predlohu v hebrejskom jazyku a tiež, že slovesá τίθημι a ἐπιτίθημι nie sú od seba až tak vzdialené. Septuaginta je podľa

25 Porov. ŠTRBA, B. Všeobecný úvod do Svätého písma. Badín: RKCMBF UK, Teologický inštitút pri Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského, 2014, s. 43. podľa TYROL, A. Všeobecný úvod do biblického štúdia. Svit: KBD, 2000, s. 38.

Aristeovho listu dielom 72 prekladateľov.26 Možno hypoteticky predpokladať, že na prekladoch textov spomínaných udalostí pracovali rozliční prekladatelia alebo skupiny a tento rozdiel môže byť dielom chvíľkovej nepozornosti?

1.4 Slovesá používané v kontexte vkladania rúk v Novom zákone

1.4.1 τίθημι

Štúdia Christiana Maurera,27 o ktorú sa budeme opierať hovorí, že sloveso τίθημι je gréckym ekvivalentom k hebrejským výrazom שים, ktorý sa používa sa v syntagmách v lokatívnom a prenesenom zmysle, jeho synonymu שית a okrem toho je ešte ekvivalentom hebrejského slova נתן, ktoré v lokatívnom zmysle značí „položiť (niečo niekde)“.
Sloveso τίθημι sa nachádza celkovo 100-krát v textoch Nového zákona. Existuje niekoľko základných zmyslov tohto slovesa, ktoré nachádzame v rôznych syntagmách:
1. Lokatívne. V zmysle „položiť na“ nachádzame v Mk 4,21: „Potom im povedal: ‚Vari je lampa na to, aby ju postavili pod mericu alebo pod posteľ? A nie na to, aby ju postavili na svietnik.‘“ Alebo Mk 6,56a: „A všade, do ktorejkoľvek prišiel dediny, mesta či osady, kládli na ulice chorých.“ Alebo Jn 2,10: „Každý človek podáva najprv dobré víno a horšie až potom, keď si hostia upili.“
2. V zmysle „pochovať“ nachádzame v Mk 6,29: „Keď sa to dopočuli jeho učeníci, prišli, vzali jeho telo a uložili ho do hrobu.“ Pozoruhodný je aj prípad vzkriesenia Tabity, ktorá bola „vystretá“ v hornej sieni, čo je rovnako opísané slovesom τίθημι v Sk 9,37: „No v tých dňoch ochorela a umrela. Keď ju poumývali, vystreli (položili) ju v hornej sieni.“
3. Ekonomicky. V takomto zmysle toto slovo značí „investovať peniaze“ napr. v Lk 19,21: „bál som sa ťa, lebo si prísny človek: berieš, čo si si neuložil, a žneš, čo si nezasial.”
4. Metaforicky. V metaforickom zmysle, kde môže značiť „podobnosť“, ho nachádzame napr. v Mk 4,30: „A pokračoval: ‚K čomu prirovnáme Božie kráľovstvo alebo akým podobenstvom ho znázorníme?‘“ alebo „predkladať“ v 1Kor 9,18: „Aká je

26 Porov. ŠTRBA, Všeobecný úvod do Svätého písma, s. 38-39. 27 Porov. MAURER, C. τίθημι. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 8

teda moja odmena? Že keď hlásam evanjelium, predkladám ho zadarmo a nevyužívam svoje právo pri evanjeliu.“
Pre našu prácu bude dôležitá najmä prvá z uvedených variácií, v spojení s rukami, skúmaná hlavne v kontexte ich vkladania. Všetky výskyty a ich bližšia špecifikácia sa nachádza v Tabuľke č. 4 v Prílohe.

1.4.2 ἐπιτίθημι

Maurer vo svojej ďalšej štúdii28 poznamenáva, že význam slovesa ἐπιτίθημι je veľmi podobný ako význam slovesa τίθημι. Často ho nachádzame v slovnom spojení ἐπιτίθημι τὰς χεῖρ ας (alebo τὴν χεῖρ α), čo značí „položenie rúk (alebo ruky)“. Maurer v prieskume LXX prisudzuje výrazu ἐπιτίθημι ekvivalenciu s hebrejským סמך, a to najmä v kontexte vkladania ruky alebo rúk na hlavu.
V textoch Nového zákona nachádzame sloveso ἐπιτίθημι 39-krát. Z toho viac než v polovici statí sa vyskytuje v zmysle vkladania ruky alebo rúk. V ostatných prípadoch je význam odlišný. Existuje niekoľko základných zmyslov tohto slovesa, ktorá nachádzame v syntagmách:
1. Doslovne. „Umiestniť na“ hlavu korunu v Mt 27,29: „Z tŕnia uplietli korunu a položili mu ju na hlavu, do pravej ruky mu dali trstinu, padali pred ním na kolená a posmievali sa mu: ‚Buď pozdravený, židovský kráľ!‘“ Alebo rituálne „položiť ruky“ ako v Mk 5,23: „A veľmi ho prosil: ‚Dcérka mi umiera. Poď, vlož na ňu ruky, aby ozdravela a žila.‘“

2. Figuratívne. V zmysle „udrieť“ v Lk 10,30: „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov. Tí ho ozbíjali, doráňali, nechali ho polomŕtveho a odišli.“ V zmysle „zvýšenia existujúceho množstva – pridať“ v Zjv 22,18: „Ja dosvedčujem každému, kto počúva prorocké slová tejto knihy. Keby niekto k tomu niečo pridal, tomu Boh pridá rany opísané v tejto knihe.“ V zmysle „poskytnutia dodatočného mena, prezývky alebo priezviska“ v Mk 3,16-17: „Šimona, ktorému dal meno Peter, Jakuba Zebedejovho a Jakubovho brata Jána, im dal meno Boanerges, čo značí Synovia hromu.“
3. Idiomaticky. Doslova „dať jarmo na krk“, teda klásť veľa požiadaviek v Sk 15,10: „Prečo teda teraz pokúšate Boha a chcete položiť na šiju učeníkov jarmo, ktoré nevládali niesť ani naši otcovia, ani my?!“
28 Porov. MAURER, C. ἐπιτίθημι. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 8
22
4. V inom význame. V zmysle „dať niekomu to, čo potrebuje – vybaviť, poskytnúť“ v Sk 28,10: „Tí si nás veľmi uctili, a keď sme odchádzali, dali nám, čo sme potrebovali.“ Alebo v zmysle nepriateľského zámeru „zaútočiť“ v Sk 18,10: „Veď som s tebou ja a nik nesiahne na teba, aby ti ublížil, lebo mám v tomto meste mnoho ľudu.“
My sa budeme predovšetkým zaujímať o perikopy, v ktorých je výraz ἐπιτίθημι prekladaný ako „vkladanie“ prednostne v spojení gramatickým predmetom ruka (ruky). Všetky výskyty a ich bližšia špecifikácia sa nachádzajú v Prílohe v Tabuľke č. 5.
1.4.3 ἐπιβάλλω Grécke sloveso ἐπιβάλλω podľa štúdie Friedricha Haucka,29 z ktorej budeme
v tejto časti čerpať, je v prípade využitia v LXX okrem iných aj ekvivalentom k hebrejským slovesám שים a שית. V textoch Nového zákona ho nachádzame 18-krát, z toho 11-krát v spojení s výrazom χείρ, ktorý bežne prekladáme ako „ruka“. Existuje niekoľko základných významov uvádzaného slovesa, pričom základný význam značí „odhodiť, vrhnúť sa“. Môžeme ich však špecifikovať bližšie:
1. Tranzitívne. V metaforickom zmysle „dať slučku“, teda obmedziť v 1Kor 7,35: „No toto hovorím na váš prospech, nie aby som na vás hodil slučku, ale aby ste sa čestne a nerušene pripútali k Pánovi.“ V zmysle „položiť (ruky)“ teda „chytiť“ v Mk 14,46: „Oni položili naň ruky a zajali ho.“ Podobne v zmysle „dať si, nalepiť (náplasť), našiť“ v Mt 9,16: „Nik predsa neprišíva na starý odev záplatu z novej látky, lebo záplata sa z odevu vytrhne a diera bude ešte väčšia.“ A taktiež v zmysle „priložiť (ruku) k, začať“ v Lk 9,62: „Kto položí ruku na pluh a obzerá sa späť, nie je súci pre Božie kráľovstvo.“
2. Intranzitívne. V zmysle „vrážať, prelomiť sa, naraziť proti“ v Mk 4,37: „Tu sa strhla veľká víchrica a vlny sa valili na loď, takže sa loď už napĺňala.“ Podobne v kontexte zákonného dedičstva ako „spadnúť, patriť“ v Lk 15,12: „Otec, daj mi časť majetku, ktorá mi patrí.“
My zameriame svoju pozornosť predovšetkým na spojenie slovesa ἐπιβάλλω s výrazom χείρ. Všetky výskyty a ich bližšia špecifikácia sa nachádzajú v Tabuľke č. 6, v Prílohe.
29 Porov. HAUCK, F. ἐπιβάλλω. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 1
23
2 Výklad vkladania rúk v Starom zákone
Knihy Starého zákona sú bohatým miestom, kde sa stretávame so skúmaným slovným spojením – vkladanie rúk. Tento akt je v hebrejskom jazyku vyjadrený pomocou troch rôznych slovies. Ide slovesá סמך, שים a שית. Ďalej v texte ich budeme skúmať prednostne v syntagmách s priamym predmetom יד, a prípadne s náležitou predložkou uvádzajúcou ešte iný nepriamy predmet. Predložíme a čiastočne aj porovnáme názory niekoľkých odborníkov, ktorí sa venovali tejto problematike vo svojich štúdiách.
2.1 Kritérium intenzity kontaktu vložených rúk a teória transferu
2.1.1 David Daube
Jednou z hodnotných štúdií o vkladaní rúk je štúdia Davida Daubeho, ktorý jej sa venoval vo svojej publikácii The New Testament and Rabbinic Judaism z roku 1956. Časť o vkladaní rúk sa stala v akademickej obci v nasledujúcich desaťročiach veľmi diskutovanou a kritizovanou. David Daube navrhol rozlišovanie medzi hebrejskými slovesami vyjadrujúcimi akt vkladania rúk tak, že sloveso סמך značí reálne položenie rúk vyvinutím tlaku na predmet a slovesá שים alebo שית, ktoré podľa Daubeho v tomto kontexte možno považovať za synonymá, označujú iba jemný dotyk rúk „s predmetom“. Židovský znalec a expert na kultovú problematiku Jacob Milgrom konštatuje, že prvé sloveso סמך Daube spája s obradmi spojenými s transferom z jednej strany na druhú, teda hovorí o teórii prenosu a druhý prípad שים a שית spája s obradmi identifikácie30. Podľa Daubeho typológie existujú v zásade dve kategórie obradov vkladania rúk:
1. Vkladanie rúk ako v prípade ordinácie Jozueho zo strany Mojžiša, ktoré patrí k rovnakému esenciálnemu typu ako komunálna sakrálna obeta.
2. Vloženie rúk na toho, kto týmto gestom prijíma určitý typ provízie. Prvý prípad možno nájsť (minimálne do prvej polovice 2. storočia po Kr.) v obrade rabínskej ordinácie, v ktorom účinok vkladania rúk nepredstavoval iba symbolickú identifikáciu medzi oboma stranami, ale niečo reálnejšie. Daube poukazuje aj na popis tohto obradu, ktorý nachádzame v knihe Numeri Rabba, ktorej text je
30 Porov. DAUBE, D. The New Testament and Rabbinic Judaism. London: Athlone: Jordan Lectures in Comparative Reliigon, 1956, s. 229. pozri aj MILGROM, J. Leviticus 1-16: A New Translation with Introduction and Commentary. New York: Doubleday, 1991, s. 150-153.
24
pravdepodobne podstatne neskorší ako druhá polovica 2. storočia, kde je Mojžiš opísaný ako nádoba, ktorá sa leje do druhej nádoby.31 Jozueho ordinácia Mojžišom a prenos hriechov veľkňazom na obetného capa je, čo do esencie podľa Daubeho, tá istá vec a znamená „vytvoriť...náhradu.“32
2.1.1.1 Kontext požitia slovesa סמך
Sloveso סמך nachádzame v textoch o obetách, o Dni zmierenia, pri konsekrácii levitov, vymenovaní Jozueho a vynesení rozsudku nad rúhačom: 1. Obety – pokojné, za hriech, zápalné
a. Lv 1 – Pri zápalnej obete obetujúci položí ruku na hlavu zvieraťa a následne je toto zviera zabité. Krv z neho je rozliata okolo oltára a následne je stiahnuté z kože.
b. Lv 3 – Obetujúci vloží ruku na hlavu zvieraťa určeného k pokojnej obete a následne je toto zviera zabité. Všetok tuk, obličky a pečeň sú spálené a krv je rozliata okolo oltára.
c. Lv 4 – Obetujúci vloží ruku na hlavu zvieraťa určeného k obete za hriech a následne je zabité. S krvou sa však zaobchádza podstatne odlišne, je prinesená do stánku zjavenia, kde kňaz pokropí pred oponou veľsvätyne a následne potrie rohy oltára.
2. Obrad počas udalosti Dňa zmierenia opísaný v Lv 16. V tomto prípade Áron vkladá obe ruky na hlavu capa, vyznáva hriechy ľudu, a tým ich položí na jeho hlavu. Určený muž označeného capa vyvedie mimo tábora na púšť.
3. Konsekrácia levitov v Nm 8. Podľa Nm 1,50; 3,41 sú leviti tí, ktorí sú ustanovení, aby sa starali o „svätostánok“ a oddelení pre Boha namiesto prvorodených. V ceremónii zasvätenia po očistení prichádza ľud, aby na nich vložil ruky, označujúc ich ako obetu celého ľudu.
4. Vymenovanie Jozueho za Mojžišovho nástupcu v Nm 27 a Dt 34. Jozueho si Pán vyberá za nástupcu Mojžiša, na ktorého sú potom vložené ruky a je ustanovený za vodcu celého Izraela.
31 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 232. 32 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 227.

25
5. Vynesenie rozsudku nad rúhačom v Lv 24. Tu Pán prikazuje Mojžišovi, aby dal Rúhača vyviesť z tábora a aby všetci, čo ho počuli, vložili na jeho hlavu ruky a následne ho všetok ľud ukameňuje. Daube vysvetľuje, že existuje na určitej úrovni ekvivalencia v tom, ako tieto obrady vkladania rúk účinkujú. Táto typológia nahrádza skoršiu, v ktorej idea reálneho prenosu dostala oveľa menší priestor. Špecificky spochybňuje tvrdenie Roberta Smitha, že obrad s obetným capom v Deň zmierenia bol jediný, pri ktorom došlo k akémukoľvek prenosu.33
V súvislosti s obradom v Deň zmierenia môžeme predpokladať, vloženie rúk na capa znamenalo naloženie hriechov ľudu na jeho hlavu. To je celkom v súlade so základnou myšlienkou ako tvrdí Daube, že ide o „nalievanie“ osobnosti do obetovaného zvieraťa. Myšlienka tohto druhu v akomkoľvek náboženstve je schopná sa veľmi dobre prispôsobiť rôznym okolnostiam. Podobný prípad tomuto nachádzame v 2 Krn 29,23, keď kráľ Ezechiáš zrušil modlárske ustanovenia svojho otca a keď on a jeho zhromaždenie vložilo ruky na hlavy siedmich capov, ktoré boli privedené ako obeta za hriech: „Capy však, (určené) na obetu za hriech, priviedli ku kráľovi pred zhromaždenie, oni na ne vložili ruky.“ To však nevylučuje, žeby aj v ostatných obetách takýmto spôsobom neboli prenesené pozitívne a prospešné kvality ponúkajúcej osoby. Takýto aspekt by zrejme prevládal tam, kde obetujúci vložili svoje ruky na zmiernu obetu, ktorá pravdepodobne symbolizovala solidaritu medzi účastníkmi navzájom a medzi účastníkmi a Bohom, ako to dosvedčuje napr. Lv 4,3-4: „Ak bude vinníkom**[1»]**pomazaný kňaz a padla by tým vina na ľud, obetuje dobytča za svoj hriech, ktorý spáchal, býčka na obetu za hriech Pánovi. Privedie býčka ku vchodu do stánku zjavenia pred Pána, položí ruku na hlavu býčka a dobytča zabije pred Pánom.“
V**[«1]**prípade zasvätenia levitov je dôležité si uvedomiť, že ľud, ktorý si volí levitov za svojich zástupcov, a ktorý sa v nich takýmto spôsobom všetok spája, ich zrejme ustanovuje za svoje „druhé ja“. V Nm 3,41 sa vyslovene hovorí, že leviti stoja na mieste prvorodených. Svojím spôsobom je tento obrad veľmi blízko sakrálnej obete a forma základnej myšlienky obety je modifikovaná pre tento špecifický prípad. 34
Podľa Daubeho sa sloveso סמך trikrát nachádza v prípade, kedy Mojžiš vložil ruky na Jozueho, a tak ho menoval za svojho nástupcu. Tvrdí, že v tomto prípade asi
33 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 224. podľa SMITH, W.R. Religion of the Semites. Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers, 1907, s. 401. 34 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 225-226.
26
nemôžeme mať veľké pochybnosti o tom, že Jozue sa stáva druhým Mojžišom. Pre autorov Biblie neexistuje neprekonateľný konflikt medzi pohľadom, že Mojžiš vložil celú svoju osobnosť do Jozueho a faktom, že nebolo viac takého proroka ako bol Mojžiš.35 Avšak v tomto prípade sa Daube pravdepodobne mýli, pretože MT hovorí iba o určitej časti Mojžišovej autority הוד na Jozueho (Nm 27,20).36 To ale neodporuje názoru, že tento obrad môže mať rovnaký účinok – vytvorenie nástupcu. Tejto problematike sa pomerne podrobne venuje aj B. Štrba, ktorý vo svojej exegetickej štúdii s názvom Take off your sandals from your feet 37 uvádza, že stať Nm 27,15-23 hovorí o Jozueho uvedení do kňazského úradu vkladaním kňazských rúk Eleazara.38 V Dt 31,7-8 sa dozvedáme o Mojžišovskom uvedení Jozueho – síce bez výslovného gesta vkladania rúk39 a Dt 34 je retrospektívnym naratívnym pohľadom, ktorý zdôrazňuje, že aj Mojžiš musel vložiť ruky na Jozueho.40
Nakoniec prichádzame k epizóde o ukameňovaní rúhača. Daube pripúšťa, že táto časť je veľmi problematická. Možno obrad slúžil ako určitý spôsob obety, v ktorom bola zahrnutá smrť rúhača. Alebo je rovnako možné, že svedkovia boli považovaní za tých, ktorí boli poškvrnení takýmto činom, a tak vložením rúk vrátia späť rúhačovi vinu, ktorú na nich spôsobil. Alebo možno svedkovia takto hodili krvavú vinu spôsobenú jeho budúcou smrťou, späť na neho. Pri ktoromkoľvek z možných vysvetlení sa však zdá, že základná idea prenosu môže byť rovnaká ako v predchádzajúcich prípadoch.41
2.1.1.2 Kontext použitia slovies שית ◌ָשים
Gesto vkladania rúk, kde podľa Daubeho dochádza ku skutočnému prenosu je v kontraste s iným aktom vloženia rúk – aktom požehnania, v ktorom sa dlaň ruky sotva dotkla predmetu požehnania. Slovesá שית ◌ָשים majú, ako sme uviedli vyššie, významovo oveľa širší rozsah oproti slovesu סמך. Obrad vkladania rúk v týchto prípadoch bude mať oveľa jemnejší charakter, ako to je v prípade použitia slovesa סמך. Tlak vyvinutý rukou pri slovesách שית ◌ָשים nie je podľa Daubeho nevyhnutný. Je možné, že existujú prípady,
35 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 226-227. 36 Porov. SCHÄFER-LICHTENBERGER, C. Josua und Salomo. Eine Studie zu Autorität und Legitimität des Nachfolgers im Alten Testament. Leiden – New York – Köln: Brill, 1995, s. 157-158. 37 Porov. ŠTRBA, B. Take off your sandals from your feet!: An Exegetical Study of Josh 5,13-15. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2008 38 Porov. ŠTRBA, «Take off your sandals from your feet!», s. 130. 39 Porov. ŠTRBA, «Take off your sandals from your feet!», s. 134-135. 40 Porov. ŠTRBA, «Take off your sandals from your feet!», s. 236-244. 41 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 227.
27
kde stačí dotyk prstov. Chápanie tohto gesta bolo také, že vložením rúk začala pôsobiť na osobu nejaká vyššia moc (Daube uvádza „nejaký druh mágie“), ktorá sa k tomuto úkonu viaže. Daube tvrdí, že v neskoršej fáze toto gesto mohlo byť chápané tak, že ruky boli akýmisi vodičmi, ktoré prenášali vplyv „zhora“. Konceptom gesta v tomto prípade je identifikácia – dlaň ruky sa identifikuje s predmetom požehnania. Môžeme to pozorovať v prípade smrti Jakuba opísanom v Gn 48,8-22. Je zrejmé, že fyzický postoj konajúcej osoby v prípade použitia שית ◌ָשים je značne odlišný ako v prípade použitia סמך. Jakub bol totiž počas tohto rozprávania v posteli a umieral. Z tejto pozície by bolo veľmi náročné, aby pri požehnaní svojich vnukov vyvíjal nejaký tlak. Rovnako si pripomeňme, že Jozef viedol Manassesa k jeho pravej ruke a Efraima zas k ľavej, pretože Manasses bol starší. Jakub tak musel prekrížiť svoje ruky, aby položil pravú ruku na mladšieho. Ak by bolo pri obrade použité sloveso סמך, asi by s tým Jakub nebol veľmi spokojný. Je faktom, že v príbehu o Jakubovi a jeho vnukoch počas gesta vkladania rúk nenastáva nijaký znak, ktorý by spájal jednu osobnosť s druhou, tak ako to býva pri použití slovesa סמך. Môžeme tak dospieť k záveru, že takýmto druhom kontaktu by nejaká prospešná cnosť vlastná strane toho, kto vkladá ruky, teda toho, ktorý žehná, priniesla svoje výsledky tomu, kto je požehnávaný.
V prípade liečenia tiež možno uviesť príklad toho, že so slovesami שית ◌ָשים sa v daných textoch nepredpokladá tlak pri vkladaní rúk. Aj keď nejde doslova o liečenie ako skôr o vzkriesenie. V 2Kr 4,32-34 môžeme čítať ako Elizeus prichádza do domu Sunamitky, kde nachádza jej syna mŕtveho, ležiaceho na posteli. Následne ide k nemu položí ústa na jeho ústa, oči na jeho oči a ruky na jeho ruky. V tomto prípade je použité sloveso שים◌ָ, ktoré pravdepodobne naznačuje, že z proroka pretiekla vitálna sila na mŕtveho chlapca. V tomto prípade zmysel nemohol byť rovnaký ako v prípade, kde človek vložil svoje ruky na hlavu inej bytosti kvôli prenosu nejakých morálnych alebo duchovných vlastností, ako je to opísané slovesom סמך.42
Daube uvádza, že fyzické postoje týchto dvoch gest (סמך naproti שית ◌ָשים sú značne odlišné a vyjadruje poľutovanie nad tým, že aj LXX zakrýva rozdiel medzi nimi, pretože v týchto prípadoch obidve slovesá ich vyjadrujúce prekladá tým istým slovesom τίθημι.43Ak by sme zhrnuli jeho postoj, hovorí o tom, že rozdiel medzi týmito slovesami je značný vzhľadom na výrazný vonkajší rozdiel medzi (סמך vloženie rúk pritlačením)
42 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 228-229. 43 Pozri Tabuľku č.4, v prílohe
28

a שים◌alebo(שית◌vloženie rúk dotykom). A bolo by zvláštne, keby tieto dve slovesá mali rovnaký význam. 1. Prvý význam, ktorý je opísaný slovesom סמך. Tento druh vloženia rúk sa uplatňuje
pri sakrálnych obetách, na levitov pri ich zasvätení (ktoré malo povahu obety ľudu), na Jozueho pri jeho ordinácii a na zločinca odsúdeného za spáchaný zločin. Toto naznačuje, ako predpokladá Daube, nalievanie jednej osobnosti do druhej, a tak vytvorenie reprezentácie alebo náhrady. 2. Druhý význam, ktorý je opísaný slovesami שים◌alebo שית◌. Tento druh vloženia rúk sa uplatňuje pri požehnaní a do istej miery aj pri uzdravovaní. To naznačuje prenos niečoho iného, niečoho s nižším stupňom dôležitosti ako je osobnosť. Znamená prácu, akoby výnimočnú, nadprirodzenú fakultu ľudskej ruky.

2.1.2 Michael. C. Sansom, John C. Poirier a kritika teórie prenosu hriechu

Jedným z kritikov predtým spomenutej interpretácie významov slovies סמך a שים◌ alebo שית◌je aj Michael C. Sansom. Vo svojom príspevku Laying On of Hands in the Old Testament poukázal na určité nedostatky Daubeho výkladu a navrhol riešenia, ktoré si predstavíme.44

Na začiatku je namieste povedať, že Sansom považuje dielo, ktoré napísal David Daube, za brilantné. Ako sme spomenuli predtým, Daube zdôrazňoval, že sloveso סמך značí vyvíjanie tlaku vložením rúk, pričom שים◌a שית◌naznačujú iba jemný dotyk s predmetom požehnania. Sansom však takúto striktnosť oddelenia významov slovies nepovažuje za celkom správnu a navrhuje si všimnúť nasledujúce:

1. Pokojné obety, obety za hriech a zápalné obety V týchto prípadoch si môžeme všimnúť hebrejský idióm, hovoriaci o vložení
jednej ruky skôr ako o vložení dvoch rúk a aj to, že je to obetujúci, ktorý nielenže vloží na obeť ruku, ale je aj tým, kto zviera zabije. V tomto kontexte môže byť zaujímavé všimnúť si text 2Krn 29,23-24, kde boli obetné zvieratá určené na obetu za hriech prinesené pred kráľa, obetujúci na ne položili ruky, avšak zabili ich kňazi. Nie menej zaujímavou je obeta za hriech počas udalosti vysvätenia Árona a jeho synov v Lv 8,1432, kde konsekrovaní vkladajú ruky na obetné zvieratá, ale tým, kto ich zabíja je Mojžiš.45

44 Porov. SANSOM, M.C. Laying On of Hands in the Old Testament. In: The Expository Times [online]. 1983, roč. 94, č. 11. DOI: 10.1177/001452468309401102 45 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 324.

2. Obrad počas udalosti Dňa zmierenia Jedine v tomto prípade sa podľa Sansoma v kultovej praxi Izraelitov explicitne
spomína transfer hriechu. Obeť nie je zabitá a spálená, ale vyvedená preč, a preto v konečnom dôsledku nejde o obetu. Mohli by sme povedať, že vkladanie rúk v tomto kontexte všeobecne značí prenos hriechu na obeť? Sansom tvrdí, že áno a odvoláva sa pritom na Sturdyho komentár.46 Avšak podľa neho neplatí, že vkladanie rúk vždy znamená prenos hriechu na obeť. Tvrdí, že v kontexte Dňa zmierenia je zrejmé, že cap nie je obetou, pretože nie je obetovaný, ale vyhnaný do púšte, pretože naň boli naložené hriechy ľudu, a tak sa stal nečistým. Na vysvetlenie uvádza, že ak porovnáme tieto kontexty, tak si môžeme všimnúť, že pri pokojných a zápalných obetách sa vôbec nehovorí o hriechu, avšak ruky sú na obeť aj tak z nejakého dôvodu vložené. V obetách za hriech sa prirodzene hriech spomína, avšak to automaticky neznamená, že vloženie rúk v tomto kontexte značí jeho prenos.47 Ďalej vo svojej štúdii spomína Rolanda de Vauxa, ktorý navrhol, že pokiaľ by vloženie rúk na obeť znamenalo prenos hriechu alebo viny, táto obeť by sa stala nečistou a nebolo by ju možné spáliť ako obetu. Vysvetlenie obety za hriech naznačuje tak, že vina nie je vzatá preč preto, lebo bola prenesená na obeť, ale preto, že táto obeť je milá Bohu. Obeta za hriech je znakom vyznania, zlomeného a skrúšeného srdca.48

Okrem toho Sansom uvádza, že jednou z čŕt, ktoré majú spoločné tieto obety (obety opísané v bode č. 1 a obrad v Deň zmierenia) je to, že obetujúci vloží ruku na hlavu obete. Avšak ďalej uvádza, že Áron v Deň zmierenia vkladá na capa obe ruky a cap ani nie je obetou. Je teda tento detail pre nás významný? Ak áno, môžeme sa podľa Sansoma postaviť na stranu tých, ktorí tvrdia, že vloženie rúk pri obrade značí akt identifikácie, nie však takej, akú spomína Daube pri použití slovies שים◌a שית◌. V takomto prípade, tvrdí Sansom, pri použití slovesa סמך by sme to mohli chápať ako znamenie sebadarovania. Poznamenáva, že obeta je zbytočná, pokiaľ neznačí sebadarovanie, teda obetujúci musí byť duševne pripravený a mať vôľu vykonať obetu.49 Alebo podľa Sansoma je aj iný názor, ktorý ponúka James Dunn, a udáva, že vloženie rúk svedčí o tom, že táto obeť (v zmysle daru pre Boha) pochádza od danej osoby a je prezentovaná v jeho mene.

46 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 324. podľa STURDY, J. Numbers. Cambridge: Cambridge University Press, 1976, s. 197. 47 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 324-325. 48 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 325. podľa VAUX, R. de. Ancient Israel: Its Life and Institutions. London: Darton, Longman & Todd, 1961, s. 419. 49 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 325.

V tomto kontexte obety zmyslom vkladania rúk podľa neho nie je prenos, ale označenie, že obeť pochádza od tohto konkrétneho jednotlivca alebo skupiny, že je ponúkaná v jej mene, a že ovocie tejto obety prislúcha priamo obetujúcemu. Ak to chápeme v tomto zmysle, môžeme prijať názor, ktorý vyslovil Dunn, že gesto vloženia rúk na obetu má reprezentatívny charakter.50

3. Vymenovanie Jozueho za Mojžišovho nástupcu V Nm 27 je Jozue označený ako muž, v ktorom je duch ešte pred vkladaním rúk
naproti tomu v Dt 34, kde sa hovorí o Jozuem ako mužovi, ktorý je plný ducha múdrosti, lebo na neho Mojžiš položil ruky. Podľa Sansoma v tom však nie je konflikt, pretože Dt 34 nevyžaduje aby sme predpokladali, že duch sa pohybuje z neprítomnosti do prítomnosti. V Nm 27,20 čítame: „ Prenechaj mu niečo zo svojej úradnej právomoci, aby ho poslúchala celá izraelská pospolitosť.“ Táto úradná právomoc je prekladom hebrejského slova הוד hód, a iba na tomto mieste v Pentateuchu podľa RSV51 značí autoritu – prítomnosť Božieho Ducha. Na inom mieste sa používa v súvislosti s kráľom alebo s Bohom a označuje majestát.52 Podľa Nm 27,18-21 má byť na Jozueho prenesená časť tejto autority, nie však celá a bude závisieť od kňaza Eleazara, pred ktorého bude prichádzať a on sa bude zavše pýtať Pána na rozhodnutie. Napriek tomu je Jozue menovaný, aby viedol ľud. Vloženie rúk na Jozueho môžeme brať ako oficiálne ustanovenie do tejto úlohy a rovnako môžeme akceptovať, že vkladanie rúk je spojené s ideou prenosu, nie však viny ale skôr autority.53

4. Konsekrácia levitov Ako konštatuje Sansom, dalo by sa tvrdiť, že zmysel vloženia rúk v Nm 8
znamená prenos vlastnej osoby na osobu, ktorá je ponúkaná. Táto udalosť je podľa neho podobná prípadom obetí zvierat pri zápalných obetách a obetách za hriech.54

5. Vynesenie rozsudku nad rúhačom Táto zložitá pasáž v Lv 24 priniesla rôzne vysvetlenia od komentátorov, z ktorých
mnohé závisia od teórie prenosu pri vkladaní rúk. Zdá sa, že najmenej pravdepodobný je

50 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 325. podľa DUNN, J.D.G.,[6»]ROBERT, B. ed. Paul's Understanding of the Death of Jesus. In: Reconciliation and Hope. New Testament Essays on Atonement and Eschatology Presented to L.L. Morris on his 60th Birthday. 1974, s. 134-137. 51[«6]Skratka RSV označuje anglický preklad Biblie s názvom Revised Standard Version, ktorá je autorizovanou revíziou American Standard Version publikovanej v roku 1901 a ktorá bola revíziou King James Version publikovanej v roku 1611. Porov. Revised Standard Version (RSV) - Version Information. In: biblegateway.com [online] [cit. 28.10.2020]. Dostupné na internete: https://www.biblegateway.com/versions/Revised-Standard-Version-RSV-Bible/ 52 Porov. Ž 96,6 podľa RSV 53 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 325. 54 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 325.

68263751B4D144DAB64E76970E810FFA
www.crzp.sk/webprotokol?pid=68263751B4D144DAB64E76970E810FFA

návrh tých, ktorí tvrdia, že obeť je v tomto prípade považovaná za zástupnú. Daube navrhol teóriu, že svedkovia blasfémie boli sami považovaní za tých, ktorí boli poškodení týmto zločinom a potrebovali vrhnúť vinu späť na vinníka,55 zatiaľ čo Noth dospel k záveru, že vkladajú ruky, aby na vinníka preniesli objektívnu vinu vychádzajúcu z ich svedectva.56 Daube ako alternatívu navrhol teóriu, že svedkovia konajú v mene celej komunity, pretože celá je poškvrnená, alebo že svedkovia hádžu späť na vinníka krvavú vinu, ktorú na nich prinesie jeho usmrtenie.57 Môže sa stať, že tento konkrétny akt vkladania rúk budeme musieť považovať za aktuálne nevysvetliteľný z hľadiska teórie prenosu. Pravdepodobne bude lepšie sa naň pozrieť z hľadiska určitého druhu identifikácie. Samotné gesto v takom prípade možno chápať ako slávnostné označenie vinnej osoby a ich samých ako svedkov.58

John C. Poirier nadväzuje v kritike Daubeho teórie na pohľad M. C. Sansoma a konštatuje, že táto Daubeho teória mala na diskusiu k téme vkladania rúk veľmi veľký vplyv, avšak sa domnieva, že jej bola daná väčšia dôveryhodnosť, než si zaslúži. Podľa neho Sansom ukazuje, že Daubeho použitie slovesa סמך ako rozlišovacieho prvku pri prenosovom ríte nie je dobrým kľúčom.59 Podľa neho bolo spochybnené aj Daubeho tvrdenie, že slovesá סמך, שיתי a שיתי predstavujú odlišné fyzické postoje. Ako poznamenáva David Wright, ktorého štúdiu si predstavíme neskôr, takéto rozdelenie je ťažké udržať na tak slabých dôkazoch. Sloveso סמך v kňazských spisoch môže byť idiomatické a nemusí naznačovať, že bol použitý skutočný tlak.60 Správnosť tohto návrhu závisí od toho, či majú rabínske diskusie o zmysle slovesa סמך v kontexte posvätna nejakú váhu. Milgrom, ktorý používa rabínov ako hlavný kľúč ku knihe Levitikus, zdôrazňuje skutočnosť, že rabíni vložili do tohto pojmu rovnaký zmysel fyzického postoja, ako to urobil Daube.61 Znamená to však, pýta sa Poirier, že rabíni nezávisle potvrdzujú správnosť toho, čo tvrdí Daube? Zdá sa, že Daube zaujal svoj postoj k významu slovesa סמך práve od rabínov. Nechať rabínske definície pojmov ako objektív pre interpretáciu pojmov v kontexte SZ je riskantné. Platí to najmä vtedy, keď rabíni dávajú tieto definície do popredia a centra

55 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 227. 56 Porov. NOTH, M. Leviticus: A Commentary. Louisville, Kentucky, USA: Westminster Press, 1965, s. 180. 57 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 227. 58 Porov. SANSOM, Laying On of Hands in the Old Testament, s. 326. 59 Porov. POIRIER, J.C. Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands. In: Journal of Biblical and Pneumatological Research: Volume One, 2009. Eugene, Oregon, USA: Wipf and Stock Publishers, 2009, s. 86-87. 60 Porov. WRIGHT, D.P. Hands, Laying on of: Old Testament. In: The Anchor Bible Dictionary, zv. 3, č. 47. 61 Porov. MILGROM, Leviticus 1-16, s. 150.

ich vlastných diskusií a keď následne premenia predpokladané rozdiely medzi výrazmi na princípy exegézy.62

2.2 Kritérium počtu vložených rúk

Veľmi veľkým prínosom pre pochopenie významu gesta vkladania rúk bola štúdia s názvom The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, ktorú publikoval David P. Wright v časopise Journal of the American Oriental Society v roku 1986. Skúmal v nej vkladanie rúk, pričom ho rozdelil na dve veľké kategórie. Vkladanie dvoch rúk a vkladanie jednej ruky. Prvým, kto takýmto spôsobom rozdelil prípady vkladania rúk, bol R. Péter, ktorý zistil, že existujú dve odlišné formy. Prvá objavujúca sa v „neobetných“ kontextoch vykonávajúca sa dvoma rukami, zatiaľ čo druhá nachádzajúca sa pri obetách bola vykonávaná jednou rukou. Takéto rozlišovanie umožnilo dať R. Péterovi každému gestu samostatný význam, pretože ako sme spomenuli v úvode, dovtedy bol predpoklad, že význam gesta vkladania rúk je rovnaký na všetkých miestach jeho výskytu. Pre Pétera vkladanie jednej ruky naznačovalo akt identifikácie medzi obetujúcim a zvieraťom. Obetujúci týmto potvrdil, že to bol on, kto ponúkol zviera a rovnako je to on, kto obetuje seba samého prostredníctvom obete. Vkladanie oboch naznačovalo prenos, napríklad autority na Jozueho, alebo prenos hriechov na obetného capa.63 Wright súhlasí s Péterom, že existujú dve formy tohto gesta, z ktorých jedna je obetná a druhá nie, ale poznamenáva, že výklad týchto foriem potrebuje určitú korekciu.64 V nasledujúcich častiach predstavíme dve rozdielne formy vkladania rúk podľa Wrightovej teórie.

2.2.1 Forma vkladania oboch rúk

Gesto vkladania oboch rúk, ktoré v Biblii nachádzame v rituáli počas Dňa zmierenia, v uvedení Jozueho do vodcovskej úlohy Mojžišom, predchádzajúcim vodcom, a v prípade predbežnej popravy toho, čo sa rúha. V predpisoch na Deň zmierenia je

62 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 8788. 63 Porov. WRIGHT, D.P. The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature. In: Journal of the American Oriental Society [online]. 1986, roč. 106, č. 3, s. 434. DOI: 10.2307/602103 podľa PÉTER, R. L'imposition des mains dans l'Ancien Testament. In: Vetus Testamentum [online]. 1977, roč. 27, č. 1, s. 52. DOI: 10.2307/1517355 64 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 433434.

vyslovene napísané, že Áron má položiť obe ruky na capa (Lv 16,21). Prípad inštalácie Jozueho je menej jasný. V Nm 27,18 Boh hovorí s Mojžišom a hovorí mu, aby položil svoju ruku יָדֶךָ jadecha na Jozueho, ale v časti, keď sa to už deje, v Nm 27,23 je uvedený plurál, obe ruky יָדָיו jadav. Možným riešením je podľa Pétera prečítať uvedené slovo vo v. 18 ako chybne napísaný plurál. Takéto čítanie podľa neho podporuje aj LXX, ktorá to prekladá v oboch prípadoch plurálom. Vo v. 18 uvádza ἐπιθήσεις τὰς χεῖράς „vlož ruky“ a vo v. 23 uvádza rovnako plurál ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας „vložil ruky“.65

Aj prípad s rúhačom je nejednoznačný. V Lv 24,14 je konateľ obradu (svedkovia) v pluráli a gramatický predmet slovesa (ruky) je nevyhnutne množného čísla. To nám však neprezrádza, koľko rúk bolo konkrétne položených svedkami na rúhača. Wright vychádza z predpokladu, že toto nie je obetný úkon, a tak svedkovia položili obe ruky na vinníka. Opiera sa o tvrdenie, ktoré vyslovil Raymond Firth a hovorí, že aj keď sa pokúsime dodržať spoločný význam pre všetky obrady vykonané dvomi rukami v Biblii, musíme si uvedomiť, že symbol (ktorý obsahuje rituálne činy a gestá), hoci má v danej kultúre jedinú formu, nemusí mať v tejto kultúre vždy stály význam. Rôzne kontexty môžu dať symbolu rôzne významy.66 Je teda teoreticky možné, že obrad oboma rukami môže mať v týchto prípadoch odlišný význam.

Péter rozumie v prípade gesta, pri použití oboch rúk znak prenosu. To znamená, že počas obety za hriech, v prípade uvedenia do úradu, či aktu požehnania, sa jedná o prenos od toho, kto gesto vykonáva, k príjemcovi, na ktorom sú položené ruky. Aj keď táto interpretácia môže byť blízko pravde v prípadoch obetného capa a ordinácie Jozueho, sa Wright domnieva, že je v konečnom dôsledku nesprávna. Obrad, ktorý sa nachádza pri poprave rúhača, naznačuje ďalší význam, ktorý je vhodnejší pre interpretáciu všetkých troch prípadov.67 V nasledujúcej časti sa budeme bližšie venovať predmetným trom prípadom.

1. Obrad popravy rúhača Podľa Lv 24 sa má rúhač vyviesť mimo tábor, kde svedkovia priestupku vložia
ruky na jeho hlavu a následne ho zhromaždenie ukameňuje. Tento príklad vkladania rúk

65 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435. podľa PÉTER, L'imposition des mains dans l'Ancien Testament, s. 49-51. 66 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435. podľa FIRTH, R. Symbols: Public and Private. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1973, s. 190, 260. 67 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435.

68263751B4D144DAB64E76970E810FFA
www.crzp.sk/webprotokol?pid=68263751B4D144DAB64E76970E810FFA

bol interpretovaný dvomi spôsobmi. Niektorí, ako Milgrom, Daube, Péter a iní obrad vidia ako prostriedok na prenos znečistenia z rúhania, ktoré kontaminovalo svedkov, späť na rúhača.68 Druhý výklad je svojou povahou právny a zastáva názor, že v tomto prípade svedkovia určujú, že rúhač je ako vinník hoden smrti. Svedkovia tak symbolicky potvrdzujú svoje svedectvo pred komunitou a tiež uznávajú svoju zodpovednosť za smrť zločinca.69 Tento druhý výklad považuje Wright za správny z niekoľkých dôvodov:70 1. V Biblii nie je žiadna indikácia, ktorá by naznačovala, že znečistenie zapríčinené
rúhaním má dopad aj na tých, ktorí boli jeho svedkami, kým druhý výklad, výklad prenosu, dáva lepší zmysel, neprotirečiaci biblickým textom. 2. Zákony v knihe Deuteronómium týkajúce sa popravy odpadlíkov ukazujú postup, ktorým sa majú riadiť svedkovia, ktorý je paralelný s postupom v Lv 24, a ktorý tak pomáha vysvetliť obrad v tejto kapitole. „Keď si odpadlík zaslúži ukameňovanie, vyvedú ho k mestskej bráne a tam svedkovia začnú popravu hodením prvých kameňov“ (porov. Dt 17,7.13,10). Komunita sa pripojí k poprave až po tom, čo ju započnú svedkovia. Začatie popravy svedkami je zrejme vyjadrením ich zodpovednosti za smrť odpadlíka. Keď porovnáme postupy v Lv 24 a Dt 17,7 v detailoch, môžeme vidieť, že vkladanie rúk v Lv 24 korešponduje s hodením prvých kameňov v Dt 17,7. To naznačuje, že vkladanie rúk má podobný význam ako hodenie prvých kameňov svedkami. Wright dodáva, že podobnosť frazeológie v Dt 13,10.17,7 a Lv 24,14 je úzko súvisiaca. 3. Vkladanie rúk starších sprisahaných v Dan 13,34, aj keď nie je úplne rovnaké ako v Lv 24,14 pravdepodobne podporuje právny výklad vloženia rúk v prípade rúhača. Starší v zhromaždení ľudí v dome manžela Zuzany vkladajú svoje ruky na jej hlavu a zjavne v rovnakom čase vydávajú aj svoje (falošné) svedectvo. Je možné, že vkladanie rúk v prípade Zuzany má právnu funkciu preukázania, kto je vinníkom a nemalo by byť vykladané ako prostriedok prenosu znečistenia a podobne.
68 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435. podľa MILGROM, J. Studies in Levitical Terminology. Berkeley: University of California Press, 1970, s. 57.; DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 226.; PÉTER, L'imposition des mains dans l'Ancien Testament, s. 53. a iní 69 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435. podľa MERWE, B.J. van der. The Laying on of the Hands in the Old Testament. In: OTWSA. 1962, roč. 5, č. 1, s. 40. 70 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435436.
35
Wright tvrdí, že vzhľadom na vyššie uvedené dôvody teda právny výklad gesta, ktorého funkciou je označenie vinníka v Lv 24 a musí byť ten pravý.71 2. Vymenovanie Jozueho za nového vodcu
Vkladanie rúk na Jozueho bolo podľa Wrighta chápané ako prostriedok, ktorým mu bola odovzdaná autorita a požehnanie. Tvrdí, že výsledkom tohto gesta je nepochybne prenos administratívnej úcty, slávy i ducha múdrosti. Ale ak berieme na vedomie zmysel rítu v prípade rúhača, vkladanie rúk na Jozueho by nemalo byť chápané ako nejaký prostriedok odovzdania. To znamená, že autorita (a požehnanie) neprúdia z osoby Mojžiša na Jozueho. Vkladanie rúk skôr slúži na označenie Jozueho za centrum rituálneho aktu, teda obrad ukazuje, kto má prijať Mojžišovu autoritu a slávu. Takto chápaný obrad má tiež funkciu demonštrovať komunite, pred ktorou sa koná, že Jozue je Mojžišov legitímny nástupca. V tomto prípade je to ako obrad, ktorý tak ako v Lv 24 demonštruje pred komunitou, kto je vinníkom, tak v Nm 27 demonštruje uvedenie Jozueho pred komunitou.72 3. Obrad počas Dňa zmierenia
Rituál opísaný v Lv 16 hovorí o naložení hriechov na hlavu capa. Avšak podľa Wrighta by sa nemal považovať za odovzdanie hriechov v striktnom zmysle slova. To znamená, vysvetľuje Wright, že hriechy nie sú odovzdávané skrze Árona a jeho ruky na capa. Áron totiž nikdy nie je podľa neho ten, ktorý nesie alebo stelesňuje takéto zlo. Z tohto dôvodu nemožno s istotou povedať, že sa hriechy prenášajú. Správnejšie by mohlo byť tvrdenie, že naloženie hriechov je výsledkom vloženia oboch rúk, ktoré určuje miesto, kde majú hriechy spočívať a vypovedaná „spoveď“ je len konkretizáciou hriechov, ktoré majú padnúť na hlavu capa.73
Wright pripúšťa, že existuje súvis medzi obradom vkladania rúk v prípade Jozueho a obradom počas Dňa zmierenia. Uvádza, že vkladanie rúk je v oboch prípadoch prostriedkom preukázania toho, na koho sa rituálne konanie zameriava. Zároveň je interpretáciou ostatných, kde rítus značí prenos. Obidve vysvetlenia sa podľa neho končia rovnakým výsledkom – na príjemcov bola položená autorita alebo hriechy. Dôvod, prečo tieto gestá vykladá takouto metódou, je spôsobený aktom v prípade popravy rúhača, ktorý ako je uvedené predtým, pravdepodobne nemožno vykladať ako akt prenosu. Ak toto
71 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 435436. 72 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 436. 73 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 436.
36
gesto chápeme ako prostriedok na označenie „centra“ rituálnej činnosti, ako to najjasnejšie navrhuje Lv 24, potom majú všetky tri prípady spoločný zmysel. Čin je ako prst, ktorý ukazuje na miesto. V prípade rúhača to znamená: „Tento je vinný, je hoden smrti.“ V prípade Jozueho: „Tento má dostať moju autoritu.“ A v prípade obetného capa to značí: „Tento cap je prijímateľom hriechov tohto ľudu.“74
2.2.2 Forma vkladania jednej ruky
Na rozdiel od obradov spomenutých predtým, kde sa používajú obe ruky, vloženie jednej ruky sa vykonáva pri obete tak, že sa položí na hlavu zvieraťa. Toto vysvetľujú pasáže týkajúce sa individuálnych obetí.75 Tieto pasáže indikujú aké je dôležité, že bezprostredne pred zabitím zvieraťa obetujúci položí svoju ruku na hlavu zvieraťa. Zaujímavým je pohľad neskoršej rabínskej literatúry, ktorá stanovuje, že ženy boli všeobecne vylúčené z vkladania rúk pri obetách76, avšak v Biblii nemáme žiadne dôkazy o tom, žeby takýto obrad nemohli vykonávať aj ženy. Wright ďalej vysvetľuje, že ostatné prípady vkladania rúk v kontexte obety majú v MT „ruky“ (pl.), avšak len preto, že podmet, ktorý ich vkladá je množný, každá osoba položí vždy len jednu ruku na zviera.77 Ďalším prípadom, ktorý by mal byť zahrnutý do tejto kategórie je vkladanie rúk v prípade Izraelitov na levitov, počas ich uvedenia do úradu v Nm 8,10. Mohla by sa vynoriť otázka, či všetky alebo len niektoré obety vyžadujú vkladanie ruky. Ak áno, platilo by to aj pre obetu podlžnosti opísanej v Lv 5,14-26, kde sa tento úkon však nespomína. Mišna78 stanovuje, že všetky individuálne obety (veľkých zvierat) vyžadujú vloženie ruky s výnimkou prvej, desiatej a Veľkonočnej obety.79
Zmysel vkladania ruky pri obete je pomerne veľmi diskutovaným aspektom gesta v Starom zákone. Podľa Wrighta, hlavné predložené názory boli kombináciou pojmov prenosu dobrých a zlých vlastností ponúkajúceho, identifikácie obetujúceho so
74 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 436. 75 Porov. Lv 1,4; 3,2.8.13; 4,4.24.29.33 76 Porov. ARCHER, L.J. The Role of Jewish Women in the Religion, Ritual and Cult of Graeco-Roman Palestine,. In: Images of women in antiquity. Detroit: Wayne State University Press, 1983, s. 279. 77 Porov. Ex 29,10.15.19; Lv 8,14.18.22; 4,15; Nm 8,12; 2Krn 29,23. 78 Mišna je prvá**[28»]** autoritatívna zbierka nariadení, predpisov a ústnych tradícií Zákona, ktoré sa zachovali opakovaním židovských učencov (tannaitov) a dostali definitívnu písomnú formu v rokoch 135-200 po Kr. Pozri HERIBAN, Príručný lexikón biblických vied, s. 700-701. 79**[«28]**Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 436437.
37
zvieraťom, venovanie a pripísanie vlastníctva obetujúcemu, substitúcie, spoločnej a darcovskej teórie obety.80 Tieto pohľady Wright klasifikuje do piatich kategórií: 1. Podľa niektorých, vkladanie ruky prenáša hriech alebo vinu obetujúceho na zviera.

Zviera sa tak stáva nositeľom tejto viny a je usmrtené ako náhrada za obetujúceho. Samozrejme, v tomto prípade existuje mnoho variácií výkladu tejto interpretácie. Niektorí predpokladajú, že sa prenáša trest, ktorý si obetujúci zaslúži81 iní veria, že toto gesto bolo súčasťou obradu pri zápalných obetách a naznačovalo prenos „duchovnej plynulosti“ na zviera.82 2. Iní si myslia, že vkladanie ruky slúži k prenosu osobnosti obetujúceho na zviera alebo iba identifikáciu zvieraťa ako obetujúceho (znamená „toto som ja“). Zviera sa potom stane náhradou za obetujúceho a je usmrtené namiesto neho.83 3. Podobný ako v predchádzajúcom prípade je názor, kde však namiesto substitúcie za seba je smrť a obeta zvieraťa prostriedkom, ktorým sa obetujúci ponúka Bohu ako
dar.84 4. Iní sa odvracajú od interpretácie tohto gesta ako prostriedku prenosu či identifikácie
a považujú ho za prejav zasvätenia zvieraťa alebo za označenie zvieraťa ako dar pre
Boha.85 5. Pre ostatných toto gesto demonštruje vlastníctvo zvieraťa obetujúceho buď
v hmotnom alebo rituálnom zmysle slova, alebo v oboch.86 Po vymenovaní kategórií Wright pristupuje k riešeniu problémov, ktoré ich pri interpretácii gesta vkladania ruky sprevádzajú. Poznamenáva, že prvé štyri nie je možné akceptovať z nižšie uvedených dôvodov a zároveň predkladá aj možné riešenie:
80 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. 81 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa MÉDEBIELLE, A. L’expiation dans l’Ancien det le Nouveau Testament. Rome: Institut Biblique Pontifical, 1923, s. 40, 147-150, 157. 82 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa ELLIGER, K. Leviticus. Tübingen: Mohr Siebeck, 1966, s. 34. 83 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa NOTH, Leviticus, s. 13.; BERNOULLI, J. Imposition des mains. In: Vocabulaire de Théologie biblique, s. 130. a iní. 84 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa BEHM, J. Die Handauflegung im Urchristentum. Nach Verwendung, Herkunft und Bedeutung in religionsgeschichtlichem Zusammenhang untersucht.. Leipzig: Deichert, 1911, s. 136-139. 85 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa BERNOULLI, Imposition des mains, s. 130.; MERWE, The Laying on of the Hands in the Old Testament, s. 40. a iní 86 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 437. podľa PÉTER, L’imposition des mains dans l’Ancien Testament, s. 51-52. a iní
38
1. Prvý pohľad podľa neho trpí neudržateľnosťou z mnohých dôvodov. (a) Informuje o teórii náhradnej – substitučnej obety, ktorá je zrejme neudržateľná. Wright sa tu odvoláva sa na štúdie Milgroma, Vauxa a iných.87 (b) Základným obradom, z ktorého sa pri tejto teórii vychádza, je obrad spomínaný počas Dňa zmierenia v Lv 16. Predtým sme uviedli, že forma tohto obradu sa vykonáva dvomi rukami, a teda sa líši od gesta obetovania jednou rukou. Preto rozdiel vo forme naznačuje a priori možný rozdiel vo význame. (c) Aplikovať ideu prenosu viny je podľa Wrighta v prípade celostnej obety náročné, pretože nejde o obetu zmierenia, tak ako je to pri obetách očistných, opravných a do istej miery aj zápalných.88 (d) Ak je vkladaním ruky myslený prenos hriechu, je ťažké pochopiť, prečo očistné alebo zápalné obety, ktoré sú spojené s obetovaním vtáka v Lv 5,7-11; 1,14-17 o tomto geste nič nehovoria. Ak by bola táto interpretácia správna, očakávali by sme, rovnako nájdeme toto gesto aj v týchto prípadoch, pretože vtáky sú zabité a na oltár sa kladie krv ako v prípade väčších zvierat. Niekto by mohol namietať, že sa tak nedeje ani pri obetách obilnín, no tu povedzme, že sa nemanipuluje so zabíjaním a krvou.89 (e) Ak by bolo zviera usmrtené pre obetujúceho, akt zabitia by bol vrcholom obety. Avšak predpisy dosť zreteľne ukazujú, že vrcholom obety sú obrady s krvou a umiestnenie kusov mäsa a tuku na oltár. Milgrom presvedčivo ukázal, že obeta za hriech חַטָּאת chattát neočisťuje osobu, ale niečo sväté, teda oltár alebo časti tabernákula, ktoré znečistili hriechy obetujúceho.90 (f) Pohľad na prenos hriechu alebo viny je zvyčajne sprevádzaný názorom, že k vyznaniu viny došlo v čase vkladania ruky. Neexistujú však priame dôkazy, že je to tak. Existuje však niekoľko prípadov vyznania ešte pred prinesením samotnej obety (Lv 5,5; Nm 5,7).91
2. Prínosom druhého pohľadu je podľa Wrighta skutočnosť, že odstraňuje niekoľko problémov predchádzajúceho, najmä tým, že nepoužíva obrad v Lv 16,21-22 ako svoj
87 Porov. MILGROM, J. Sacrifices and Offerings, OT. In: The Interpreter’s Dictionary of the Bible, zv. 4, s. 764.; VAUX, R. de. Les sacrifices de l’Ancien Testament. In: Cahiers de la Revue biblique. 1964, roč. 1, s. 29. 88 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa MILGROM, Sacrifices and Offerings, OT, s. 769-770. 89 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa METZINGER, A. Die Substitutionstherorie und das alttestamentliche Opfer mit besonderer Berücksichtigung von Lev 17,11 (Schluss). In: Biblica. 1940, roč. 21, č. 4, s. 256. a iní 90 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa MILGROM, Sacrifices and Offerings, OT, s. 763-771. 91 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa MILGROM, J. Cult and Conscience: The Asham and the Priestly Doctrine of Repentance. Leiden: Brill Archive, 1976, s. 108-110. a iní
39
základ a ani nevyžaduje, aby bolo vkladanie ruky sprevádzané vyznaním hriechov. Avšak podobne ako prvý pohľad, vychádza z teórie substitúcie a nevysvetľuje prítomnosť vkladania ruky pri obete celostnej a rovnako ani pri obete spojenej s vtákom. Podľa Wrighta táto teória tiež vníma zabíjanie ako vrchol (alebo ako jeden z veľmi významných známok) obradu.92 3. Tretí pohľad dáva zmysel gestu vkladania ruky, keďže sa vyhýba teórii substitúcie v celostnej obete. Podľa Wrighta táto interpretácia nevyžaduje, aby bolo vkladanie ruky sprevádzané vyznaním hriechov a rovnako nezávisí od Lv 16. Avšak tento názor je napriek svojim silným stránkam podľa neho neakceptovateľný, pretože funguje na základe teórie, ktorá hovorí o tom, že cez obetu sa obetujúci nejakým spôsobom mysticky približuje k Bohu. Takáto interpretácia zjavne nemá reálny základ v biblických textoch.93 Okrem toho takýto pohľad nevysvetľuje vkladanie ruky pri obetách s vtákmi. 4. Mohli by sme predpokladať, že štvrtý pohľad je veľmi blízko dostatočnému vysvetleniu gesta vkladania ruky, pretože sa vyhýba teórii substitúcie, mystickému približovaniu k Bohu a dáva zmysel v praktizovaní obety ako daru pre Boha.94 5. Avšak posledný piaty pohľad podľa Wrighta poskytuje najlepší výklad. Konkrétny spôsob, ktorým ho chápe, je najlepšie vyjadrený slovami Rolanda de Vauxa, ktorý hovorí, že položením ruky na hlavu zvieraťa obetujúci dosvedčuje, že táto obeť je skutočne jeho, že obeta, ktorú má kňaz priniesť je ponúkaná v jeho mene (obetujúceho), a že z nej plynúce výhody plynú k nemu.95 V tomto prípade sa uskutočňuje identifikácia medzi obetujúcim a ponúkaným zvieraťom nie ako substitučná identifikácia („toto som ja“), ale skôr atribučná identifikácia („toto je moje/odo mňa“). Toto pripisovanie je také, že bez ohľadu na to, kto s obetou pracuje, zviera a obetné úkony, ktoré sa vykonávajú sa vždy budú považovať za rituálne patriace tomu, kto naň vložil ruku.
Táto interpretácia podľa Wrighta dáva zmysel vzhľadom na skutočnosť, že vkladanie ruky je jedným z mála úkonov, ktoré boli vyžadované od obetujúceho. Uvádza, že podľa rabínskej tradície vkladanie ruky nesmie byť vykonané nikým iným, iba
92 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. 93 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa MILGROM, Sacrifices and Offerings, OT, s. 764, 769. 94 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. 95 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 438. podľa VAUX, Les sacrifices de l’Ancien Testament, s. 28-29.
40

obetujúcim. Zabitie zvieraťa však môže vykonať aj niekto iný ako obetujúci alebo kňaz. Napríklad v Lv 8,14-15.18-19.22-23, kde v MT Áron a jeho synovia vložia ruky na hlavu zvieraťa, ale zabitie je opísané slovesom v singulári bez subjektu, ktorým však nie je Mojžiš. V tomto prípade môžeme tento úkon preložiť ako „(zviera) bolo zabité“. Zviera teda podľa neho nemusí zabiť človek, ktorý prináša obetu, no určite nesmie vykonávať úkony obety pri obetnom oltári. Táto úloha patrí iba kňazom.96 Môžeme zhrnúť, že jednoduchým vkladaním ruky na zviera obetujúci, ktorý zviera priniesol označuje, že mu patrí. Zvyšok obradu potom môže pokračovať bez jeho priamej účasti.
Predchádzajúca interpretácia nám podľa Wrighta umožňuje porozumieť nedostatočnému vysvetleniu vkladania ruky pri obete vtákov a cereálnych obetách.97 Tieto obety sú malé a obetujúci ich môže prinášať sám priamo vo svojej ruke kňazovi. Prezentácia týchto malých obiet v ruke obetujúceho je podľa neho pravdepodobne dostatočná nato, aby táto obeta ukazovala priamo na obetujúceho. Je možné, že z tohto dôvodu nie je potrebný žiaden obrad vkladania ruky. Svoju myšlienku podporuje aj s odvolaním sa na Milgroma, ktorý poznamenáva, že vkladanie ruky chýba v predpisoch obiet za vinu אָשָׁם ašam a navrhuje, že obetujúci v tomto prípade prináša peňažný ekvivalent obety, gesto vkladania ruky tak nie je potrebné.98 Naproti tomu si môžeme predstaviť, že pri väčších štvornožcoch mohlo byť potrebných niekoľko osôb, aby premiestnili tvrdohlavé zviera na správne miesto a do správnej polohy. Alebo v prípade, že žena priniesla obetu (Lv 12), iní muži mohli viesť zviera k svätyni. Mohlo tak dôjsť k zmätku, kto zviera skutočne priviedol, komu patrí. Preto bolo treba v takýchto prípadoch aplikovať vkladanie ruky, aby sa predišlo akýmkoľvek pochybnostiam o tom, komu zviera patrí.99
V závere Wright dodáva, že aj vkladanie rúk na Izraelitov v Nm 8,10 sa má vykladať podľa predchádzajúceho princípu. Zrejme na to poukazuje použitá terminológia a obrad počas ich oddelenia, ktorý má obetujúci charakter. Leviti sú privedení pred Pána, nastáva vkladanie rúk a nakoniec ich Áron podá ako podávaciu obetu, čo ich označí ako tých, ktorí sú z Izraelitov. Podľa neho je pravdepodobné, že toto gesto slúži na
96 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 439. 97 Pozri napr. Lv 1,14-17; 2; 5,7-10.11-13
98 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 439. podľa MILGROM, Cult and Conscience, s. 48. 99 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 439.
41
preukázanie toho, že leviti sú obetou Izraelitov Bohu a že prínos zo zasvätenia levitov a ich následnej služby má pripadnúť práve Izraelitom.100
2.3 Zhrnutie
Rozlišovanie významu gesta vkladania rúk ako navrhol Daube na obrad so skutočným opretím sa o obeť opísaným slovesom סמך a obrad s jemným položením alebo len dotykom dlane opísaný slovesami שית a שים možno považovať za dobrý odrazový mostík k tomu, aby sme získali aspoň čiastočný prehľad o danej problematike. Sloveso סמך podľa Daubeho predstavuje prenos jednej osobnosti do druhej spolu so všetkými vlastnosťami, dobrými alebo zlými a slovesá שית a שים značia požehnanie pri identifikácii dlane žehnajúceho s požehnávaným. Naproti tomu Sansom spolu s Poirierom sú názoru, že sloveso סמך nemusí označovať v každom prípade len akt prenosu, ale toto gesto vkladania rúk môže byť aj určitým typom identifikácie a to takej, pri ktorej sa obeť identifikuje s obetujúcim, teda je označená za jeho vlastníctvo. Túto teóriu rozvinul aj Wright, ktorý dôkladne poukázal na jej hodnovernosť. Jej jadrom je rozlišovanie medzi vkladaním dvoch rúk a vkladaním jednej ruky. Vkladanie oboch rúk v konečnom dôsledku chápe ako označenie stredobodu rituálnej akcie. Týmto gestom sa tak označí rúhač, ktorý je hoden smrti, Jozue ako nový vodca a v prípade obradu na Deň zmierenia sa cap identifikuje ako príjemca hriechov celého Izraela. Vkladanie jednej ruky sa používa iba pri obetách a je podľa Wrighta gestom potvrdenia vlastníctva obete. Obetujúci tak označí prinášanú obeť za svoju aby nebola žiadna pochybnosť o tom, ku komu majú plynúť výhody, ktoré táto obeta prináša.
100 Porov. WRIGHT, The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature, s. 439.
42
3 Výklad vkladania rúk v Novom zákone
Úkon vkladania rúk v kontexte kníh Nového zákona je v gréckom texte opísaný slovesami τίθημι, ἐπιτίθημι a ἐπιβάλλω. Ďalej v texte ich budeme skúmať prednostne v syntagmách s priamym predmetom χείρ „ruka“. Budeme postupovať mierne odlišným spôsobom ako v predchádzajúcej kapitole. Predstavíme perikopy z evanjelií, Skutkov apoštolov a pastorálnych listov, v ktorých sa vyskytuje aj vkladanie rúk. Následne budeme spoločne sledovať „diskusiu“ medzi niektorými exegétmi, ktorí sa zaoberajú hľadaním významu vkladania rúk v skúmaných textoch.
3.1 Vkladanie rúk v evanjeliách
Opísanie gesta vkladania rúk v evanjeliách, kde s veľkou pravdepodobnosťou ide o gestá požehnania a liečenia, ako to navrhli odborníci, ktorí sa zaoberali predmetnou problematikou, je jednoduchšie, pretože význam týchto gest vyplýva priamo z kontextu, do ktorého sú dané udalosti vložené. Najmä vkladanie rúk, ako gesto požehnania je isté, pretože nám to hovorí samotný biblický text.
3.1.1 David Daube Keď Ježiš žehná deti v Mk 10,16 je použité sloveso τίθημι, a tu ide podľa Daubeho
o jemné položenie rúk. Daube dokonca hovorí o akosi materinskom elemente samotného úkonu. V paralelnej časti u Matúša (19,13) žiadajú od Ježiša, aby na deti položil ruky, avšak u Marka a Lukáša (18,15) chcú, aby sa ich dotkol. Daube konštatuje, že jemné položenie, resp. „dotyk“ rúk je výrazom požehnania alebo liečenia ako v prípade slepých, kedy sa Ježiš dotkol ich očí (Mt 9,29; 20,34), či v prípade uzdravenia malomocného (8,3). Aj podľa Daubeho v týchto prípadoch nemôže ísť o hebrejský סמך, ktorý definuje ako „opretie sa o“, teda použitie väčšieho tlaku pri vykonávaní gesta, ktoré podľa neho značí vlievanie jednej osobnosti do druhej.101
Je však zaujímavé, že nikde v NZ nenájdeme zmienku o tom, žeby Ježiš kládol svoje ruky na svojich učeníkov. Nájdeme iba miesto, kedy Ježiš zdvihol ruky a následne ich (učeníkov) požehnal (Lk 24,50). V textoch nachádzame iba výzvu „poďte za mnou“ (Mk 1,17; Lk 5,27; Mt 9,9), ktorá môže súvisieť s mocou vykonávať zázračné skutky, či
101 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 234-235.
43
niečo zväzovať alebo rozväzovať. Avšak nikde nie je, z Ježišovej strany, takýto úrad udelený vkladaním rúk. Prečo to tak nie je? Podľa Daubeho pravdepodobne preto, lebo podľa rabínskeho práva nemal Ježiš žiadnu rabínsku autoritu, ktorá by mu dávala právo udeľovať ju iným. Ak podľa Daubeho hypoteticky pripustíme, že by ju mal a vkladal by na svojich učeníkov apoštolov ruky, potom možno predpokladať, že LXX by kládla väčší dôraz na preklad MT v kontexte slovies שים, סמך a שית. Napriek všetkému, Ježiš má zrejme v očiach učeníkov autoritu rabína, pretože na mnohých miestach žasnú nad jeho učením a nazývajú ho rabbi (Mt 26,25; Mk 9,5; 11,21; Jn 1,38; 3,2; 4,31).102
3.1.2 John C. Poirier

Poirier sa vo svojej štúdii zameriava na texty NZ z pohľadu Wrighta, keď gestá vkladania rúk rozlišuje na základe počtu. V NZ sa nachádza niekoľko statí, kde sa rozlišovanie medzi vkladaním jednej a vkladaním dvoch rúk rozpadá. Ide práve o evanjeliové správy o Ježišovom uzdravovaní. Na rozdiel od Daubeho, Poirier dáva do rovnosti vkladanie rúk „tlakom" a gesto dotyku. A na základe takejto premisy podľa Poiriera Ježiš vo väčšine prípadov vkladá obe ruky na toho, kto má byť uzdravený alebo požehnaný. V Mk 16,17-18 Ježiš**[33»]**hovorí, že: „Tých čo uveria, budú sprevádzať tieto**[12»]**znamenia: v mojom mene budú vyháňať zlých duchov, budú hovoriť novými jazykmi, hady budú brať do rúk a ak niečo smrtonosné vypijú, neuškodí im; na chorých budú**[«33]**vkladať ruky a tí ozdravejú." Podobne aj v Sk 28,8**[«12]**Pavol103 vkladá obe ruky na Publiovho otca a tak ho uzdravuje. Avšak v prípade uzdravenia zraku Pavla v Sk 9 vykazuje textová tradícia určité variácie v počte vkladaných rúk Ananiášom. V Pavlovej vízii (v. 12) Ananiáš podľa niektorých textových svedkov vkladá jednu a podľa iných dve ruky, zatiaľ čo vo v.17 sa ich texty zhodujú v množnom čísle.104

Mohli by sme konštatovať, že ak liečenie zahŕňa odovzdanie nejakej liečivej sily z jednej strany na druhú, potom by sme mali očakávať, že gesto bude sprevádzané oboma rukami. Avšak ako môžeme vysvetliť výnimky, ktoré nám text prináša? Podľa Poiriera je možné, že Matúš považoval Ježišove uzdravenia za kvalitatívne úplne odlišné ako uzdravenia, ktoré sa diali rukami apoštolov. Zároveň uvádza, že paralela Mk 5,23 a Mt 9,18 (vzkriesenie Jairovej dcéry), kde sa evanjelisti v počte rúk nezhodujú, svedčí

102 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 236-237. 103 V texte pre prehľadnosť budeme používať pre osobu Pavla iba toto pomenovanie 104 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 91. podľa BARRETT, C.K. Acts: Volume 1: 1-14. London: T & T Clark International, 2004, č. 1:454.

o významnejšej prítomnosti vkladania oboch rúk v skoršej tradícii. Ak sa s Poirierom obmedzíme len na Markov text a takisto ak budeme ignorovať odkazy na dotyky ako vkladanie rúk, ostane len jedno miesto v evanjeliu, v ktorom je Ježiš požiadaný, aby vložil ruku, a to na uzdravenie hluchonemého v Mk 7,32. Podľa Poiriera sa teda možno domnievať, že vkladanie oboch rúk v evanjeliách je významnejšie ako vkladanie jednej.105

3.2 Vkladanie rúk v Skutkoch apoštolov

V nasledujúcej časti sa zameriame na niektortexty Skutkov apoštolov (6,1-6; 9,119; 13,1-3) z pohľadu vkladania rúk. Náš pohľad sa nezameria na skúmanie celých statí, ale budeme sa venovať danej problematike vkladania rúk v konkrétnych veršoch.

3.2.1 Ustanovenie diakonov (Sk 6,6) Zaujímavú prax môžeme pozorovať v ranokresťanskej komunite, kedy boli vymenovaní siedmi muži za diakonov (Sk 6,1-6). Obrad ich vymenovania prebiehal takým spôsobom, že sedem členov komunity sa postavilo pred jej zvyšok. Komunita si ich súhlasom vyvolila a následne ich postavila pred apoštolov, čím formálne preukázala dôveru v týchto mužov. A následne boli na nich vložené ruky. Tak sa služba charity, ktorú títo zvolení muži vykonávali, stala službou celej komunity.

3.2.1.1 David Daube Daube si v úvode kladie otázku, kto na týchto mužov vložil ruky. Všeobecne sa podľa neho vykladá táto stať spôsobom, že to boli apoštoli, ktorí vložili svoje ruky na vybraných mužov, a tak ich určili na službu, pričom sa stali akoby predĺžením ich pôsobenia. Avšak pôvodný grécky text naznačuje, že to neboli apoštoli, ale komunita ľudí, ktorá na nich vkladala ruky. Dôvod je zrejmý. Podmet slovies (vo vv. 5-6a) vyvoliť si a postaviť (pred) apoštolov je ten istý, ako v nasledujúcej časti vety (v. 6b), kde sa hovorí o modlitbe a vkladaní rúk. Tým podmetom je komunita ľudí. Možno by niekto mohol namietať, že vo v. 3 apoštoli vyzývajú, aby si komunita spomedzi seba vyhliadla

105 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 9192.

týchto mužov, no na konci verša sa nič nehovorí o tom, že ich ustanovíme my apoštoli, a tak to znamená my, jeruzalemskí kresťania. 106 Významom gesta je podľa Daubeho „nalievanie jednej osobnosti do druhej", teda osobnosti celej komunity do vyvolených – ustanovených mužov. Tento úkon môže mať podľa neho súvislosť s vymenovaním Jozueho, ktorý bol muž plný Ducha rovnako ako aj ustanovení muži boli plní Ducha a múdrosti. Podobne ako Jozue boli vyvolení, nie však ako on priamo Bohom, ale komunitou, ktorá má svoj pôvod v Ježišovi Kristovi, ktorej on sám zveril, aby pokračovala v tom, čo začal. Tiež boli predvedení pred ľud a apoštolov, kde v prípade Jozueho stál ľud a Eleazar. Daube tvrdí, že to bol Mojžiš, kto vložil svoje ruky na Jozueho107 avšak z textu, ako sme spomenuli predtým, je zrejmé, že v tomto prípade (Nm 27,22-23) to nebol Mojžiš, ale Eleazar, kto vkladá ruky na Jozueho.

Do tohto kontextu by sa patrilo ukázať, že to boli apoštoli, ktorí vykonávajú vkladanie rúk, avšak text hovorí jasne o tom, že podmetom vkladania je ľud. Sledovaná podobnosť symboliky tak musí ostať len v určitých medziach a nemôžeme tieto dve udalosti považovať za ekvivalentné.

3.2.1.2 John C. Poirier

Na základe rozlišovania gest vkladaní rúk podľa ich počtu, Skutky apoštolov predstavujú podľa Poiriera pravdepodobne obrad vkladania jednej ruky. Ustanovením siedmich mužov má pravdepodobne spoločenstvo za cieľ znížiť pracovné vyťaženie apoštolov. Poirier kritizuje Daubeho výklad tejto stati ako nalievanie jednej osobnosti do druhej a dodáva, že väčšina autorov číta túto stať iným spôsobom. Podľa nich tento obrad nepriniesol žiaden druh prenosu osobnosti, ale skôr, ako o tom hovorí aj Wright, prostredníctvom tohto identifikačného gesta (ktoré sa zdá, že je ekvivalentom ku gestu používanému v SZ pri obetách za hriech a zmiernych či zápalných obetách) sa diakoni stali reprezentantmi daného spoločenstva. V texte sa totiž nenachádza nijaká zmienka o obdarení nejakou špeciálnou mocou. Toto gesto má podľa Poiriera mnoho spoločného s vkladaním rúk ľudu na levitov v Nm 8, kde sa zdá, že samotný výklad jednotlivých gest je podobný, a tak je možné, že tieto dve gestá sú ekvivalentné.108

106 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 237-238. 107 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 238-239. 108 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 90.

3.2.1.3 John F. Tipei

Tipei opisuje túto stať ako prvý a najúplnejší výber a vyčlenenie kresťanských služobníkov v NZ. Podobne, ako aj autori pred ním zastáva názor, že vkladanie rúk v tomto prípade vykonáva celý zbor.109 Vkladanie rúk v skúmanej časti podľa Behma znamená odovzdanie Ducha Svätého.110 No podľa Tipeia sa zdá , že toto tvrdenie oslabuje skutočnosť, že jednotliví vybraní členovia mali byť už pred ustanovením „plní Ducha" a tento fakt bol presný kritériom stanoveným apoštolmi. Akési „vlastnenie" Ducha Svätého však nevylučuje prijatie donum superadditum, teda udeleného daru pri ordinácii, avšak samotný text o tom nehovorí. Podľa Tipeia a jeho minimalistického výkladu je najviac čo môžeme povedať tvrdenie, že prostredníctvom vkladania rúk spoločenstvo uznáva milosť, ktorá je už zjavná v živote tých, ktorí sú menovaní. Rovnako nič nenasvedčuje tomu, že zámerom vkladania rúk bolo udelenie apoštolskej autority vybraným mužom. Lukáš používa celú prítomnú skupinu, ktorá na nich vkladá ruky, aby mali právomoc konať ako jej zástupcovia. Prenesenie časti zodpovednosti vlastnej apoštolmi na vybraných mužov sa nevykonáva vkladaním rúk, ale predvedením pred apoštolov a ich následným schválením. Podľa Tipeia tiež nič nenaznačuje, žeby títo muži boli po takejto ordinácii nejakým spôsobom apoštolom podriadení. Tiež tvrdí, že v texte sa nachádzajú dôkazy, že Lukáš chápe vkladanie rúk na týchto mužov značne viac ako len uznanie ich duchovného obdarenia alebo ich uplatnenie ako reprezentantov komunity.

Spojenie vkladania rúk s modlitbou je pravdepodobne znakom toho, že Lukáš takto chápe vkladanie rúk ako gesto požehnania. Vkladaním rúk na vybraných mužov sa učeníci Jeruzalemskej cirkvi modlia, aby ich Boh požehnal v ich novej úlohe.111

3.2.2 Pavlova konverzia (Sk 9,12.17)

Lukášova správa o Pavlovom obrátení (Sk 9,1-19) vrcholí scénou, kedy sa Pavol stretá s Ananiášom, aby bol vyliečený zo svojej slepoty prostredníctvom vkladania Ananiášových rúk.

109 Porov. TIPEI, J.F. The Laying on of Hands in the New Testament: Its Significance, Techniques, and Effects. Lanham, Maryland: University Press of America, 2009, s. 248-249. 110 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 252. podľa BEHM, Die Handauflegung im Urchristentum, s. 106. 111 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 252-253.

47

3.2.2.1 David Daube

Uvedená stať o Pavlovom obrátení pojednáva v kontexte nášho skúmania aj o navrátení zraku, prostredníctvom vkladania Ananiášových rúk. Na jednej strane je to Ananiáš (v. 11), ktorý je informovaný o tom, že sa má stretnúť s Pavlom a na druhej strane je to Pavol, ktorý má videnie o tom, ako Ananiáš na neho vkladá ruky (v. 12). Podľa Daubeho ide v tejto udalosti o prijatie Ducha Svätého, pretože sám Ananiáš vo v. 17 hovorí: „Brat Šavol, poslal ma Pán Ježiš, ktorý sa ti zjavil na ceste, keď si šiel sem, aby si zasa videl a aby ťa naplnil Duch Svätý.“ Aký význam má teda vkladanie rúk v tomto prípade? Ide len o liečenie? To Daube nechce v žiadnom prípade poprieť a ďalej sa pýta, či sa týmto gestom odovzdáva aj Duch Svätý. Zdá sa mu, že tu nešlo vôbec o odovzdávanie Ducha Svätého prostredníctvom vkladania rúk. Presnejšie povedané, podľa Daubeho to nebol Ananiáš, ktorý by odovzdal Ducha Svätého Pavlovi. Ananiášovi Pán nariadil, aby vrátil Pavlovi zrak. Táto udalosť mohla byť poslednou fázou „Pavlovej premeny“ a tak Ananiáš vedel, že potom bude nasledovať prijatie Ducha Svätého. Tento Duch tak podľa Daubeho nebol odovzdaný Ananiášom, ale zostúpil na Pavla rovnako priamo z neba, ako sa to dialo na Turíce vo večeradle, alebo v dôsledku krstu, ktorý nasledoval – teda bez zásahu vkladania rúk.112 Nakoniec triumf viery, alebo krst ako jej vyjadrenie, sa často opisuje ako prechod z tmy do svetla, ako o tom hovorí aj svätý Justín vo svojej Apológii, čo spomenul pápež František v jednej zo svojich homílií.113

3.2.2.2 John C. Poirier

Podľa Poiriera ide v stati o Pavlovej premene o vkladanie oboch rúk so skutočným prenosom určitej moci, ktoré je v súvislosti s odovzdávaním Ducha Svätého veriacim (Sk 8,17-19; 19,6). Tvrdí, že tu ide o najjasnejší prípad skutočného prenosu prostredníctvom vkladania rúk. 114

112 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 242-243. 113 Porov. PÁPEŽ FRANTIŠEK. Nebojme sa vpustiť Ježišovo svetlo do našich temnôt – homília v stredu 6. mája - Vatican News. In: vaticannews.va [online] [cit. 01.12.2020]. Dostupné na internete: https://www.vaticannews.va/sk/papez-frantisek/omsa-svata-marta/2020-05/nebojme-sa-vpustit-jezisovosvetlo-do-nasich-temnot-homilia-v.html 114 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 9091.

48

3.2.2.3 John F. Tipei

Tipei poznamenáva, že z textu je zrejmé, podobne ako hovorí aj Daube, že Lukáš spája obnovenie Pavlovho zraku s vkladaním Ananiášových rúch, tak vo v. 12, ako aj vo v. 17. Spojenie medzi vkladaním rúk a liečením je nakoniec posilnené veršom 18, kde Lukáš popisuje výsledok Ananiášovho konania: „Hneď mu spadli z očí akoby lupiny a vrátil sa mu zrak. Tu vstal a dal sa pokrstiť.“ Avšak podľa Tipeia je isté, že vkladanie rúk tu nie je spájané s krstom, pretože toto gesto predchádza následnému iniciačnému obradu. Zdá sa mu však, že v tomto stretnutí je najproblematickejším zadefinovať Pavlovo prijatie Ducha Svätého. Duch Svätý je v texte spomenutý iba ako prísľub spolu s obnovením zraku (9,17). Aj keď Lukáš nezmieňuje udalosť prijatia Ducha Svätého priamo, nenecháva nás na pochybách, že ho Pavol prijal. Okamžitý začiatok Pavlovej kazateľskej činnosti je Lukášovým spôsobom signalizácia, že bol naplnený Duchom Svätým (porov. 2,4-5; 4,8; 4,31; 7,55).115

Názory autorov, ktoré sa týkajú miesta a času prijatia Ducha Svätého u Pavla pri tejto príležitosti, možno podľa Tipeia klasifikovať takto: 1. Ducha Svätého prijíma Pavol počas krstu. Niektorí autori ako E. Schweizer upriamujú

pozornosť na v. 12., kde je podľa nich vkladanie rúk určené iba na liečenie. Hovoria, že vo v. 17 Ananiáš iba sľubuje Ducha Svätého, ale tento sľub sa napĺňa až vo v. 18, pri Pavlovom krste.116 2. Daube a niektorí iní autori mienia, že Ducha Svätého prijíma Pavol priamo od Boha súčasne s vkladaním rúk alebo bezprostredne po ňom a že toto gesto samotné je určené iba na obnovenie Pavlovho zraku. 3. Podľa iných, ako napr. Luke T. Johnson bol Duch Svätý Pavlovi odovzdaný prostredníctvom vkladania rúk, ktoré malo v tomto prípade dvojaký účel, uzdravenie a odovzdanie Ducha Svätého.117 4. Niektorí, ako James D. G. Dunn tvrdia, že biblické dôkazy sú nedostatočné na to, aby sme sa mohli rozhodnúť tak, či onak. Toto vysvetlenie preto nemôže byť použité ako dôkaz príčinného spojenia Ducha Svätého spolu s vkladaním rúk.118

115 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 203. 116 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 204. podľa SCHWEIZER, E. πνεύμα. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 6, s. 413. a iní 117 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 204. podľa JOHNSON, L.T., HARRINGTON, D.J. The Acts of the Apostles. Collegeville, MN: Liturgical Press, 1992, s. 165. alebo FITZMYER, J.A. The Acts of the Apostles. New York: Doubleday, 1998, s. 429. a iní 118 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 204. podľa DUNN, J.D.G. Baptism in the Holy Spirit. Philadelphia: Westminster John Knox Press, 1970, s. 78. a iní

49

Tipei následne predstavuje odpovede na vyššie uvedené názory: (1) Prijatie Ducha počas krstu. Tí, ktorí chápu, že Pavol prijal Ducha Svätého počas krstu tvrdia, že Ananiášov prísľub vo v. 17 sa napĺňa vo v.18. Dá sa podľa neho súhlasiť s myšlienkou, že Ananiášove slová vo v. 17 sú prejavom úmyslu odkazujúcim na dve odlišné akcie (uzdravenie a prijatie Ducha Svätého), ktoré sa môžu konať v rôznych časoch. Inými slovami, Ananiášove slová neobsahujú nič, čo by vylučovalo názor, že Duch Svätý mohol byť Pavlovi daný neskôr v súvislosti s jeho krstom. Ale toto negatívne tvrdenie nie je dostatočné nato, aby sa dalo usúdiť, že krst bol v tomto prípade udalosťou prijatia Ducha Svätého. Aby sme to dokázali je potrebné uviesť niekoľko dôležitých indikácií, že takúto identifikáciu zamýšľa sám autor Skutkov apoštolov. Niektorí autori naznačujú, že medzi vv. 17 a 18 existuje paralela, pokiaľ ide o prísľub a naplnenie, pričom každý prvok prisľúbený vo v. 17 sa napĺňa vo v. 18.119 Takáto paralelnosť je označená ako znak Lukášovho zámeru spojiť odovzdávanie Ducha Svätého spolu s krstom. Avšak paralelizmus medzi veršami je v tomto prípade vyjadrený iba slovesom ἀναβλέπω „pozerať hore – vidieť“, a teda skutočnosť, že prísľub Ducha Svätého a krst majú korešpondujúce postavenie na konci každého verša, nie je dostatočným dôkazom Lukášovho zámeru spojiť Ducha Svätého s týmto obradom.120 (2) Duch Svätý ako nesprostredkovaný dar. Pre ozrejmenie spomenieme, že z jazykových dôvodov Daube odmieta názor, žeby by bol Duch Svätý udelený Pavlovi skrze vkladanie Ananiášových rúk, kde podľa neho si prenos schopností alebo osobnosti na druhého vyžaduje סמך, teda položenie/tlak rúk jedného na hlavu druhého, zatiaľ čo liečenie (forma požehnania) požaduje hebrejské שים◌alebo שית◌. A preto z tohto dôvodu, nemohli byť Ananiášove ruky použité súčasne na uzdravenie a aj na odovzdanie Ducha, pretože by bolo nevhodné, aby niekto vyvíjal tlak rukami na oči nevidiaceho. Podľa Daubeho bolo gesto určené iba na obnovenie Pavlovho zraku. Daubeho teóriu podporil aj John H. E. Hull vo svojom diele, keď potvrdil jeho výrok, že Pavlovo uzdravenie znamenalo poslednú fázu zmeny srdca, zmeny, ktorá umožnila prijatie Ducha Svätého.121 Podľa Hulla sa teda Pavlovo prijatie Ducha Svätého mohlo zhodovať s jeho uzdravením. Duch nebol prenesený skrz Ananiášove ruky, ale bol sprostredkovaný priamo ako dar vzkrieseného Pána. Tipei proti tomuto výkladu namieta, že Daubeho téza nie je

119 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 204. podľa RACKHAM, R.B. The Acts of the Apostles. London: Methuen & Co, 1951, s. 135. a iní 120 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 204-205. 121 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 205. podľa HULL, J.H.E. The Holy Spirit in the Acts of the Apostles. London: Lutterworth Press, 1967, s. 103.

50

presvedčivá najmenej z troch dôvodov. Po prvé, text nehovorí o tom, že Ananiáš položil ruky na Pavlove oči. Lukáš vo svojom diele nikde nespomína, či sa pri uzdravovaní ruky kladú na postihnutú časť tela alebo na hlavu chorého. Po druhé, aj keď sa táto téza javí atraktívna, odporuje jej kumránsky text, kde sloveso použité pre gesto uzdravenia je סמך. Po tretie, terminológia slov použitá v NZ pre gesto liečenia nerozlišuje medzi „jemným položením“ a „kladením rúk“. S touto Tipeiovou námietkou sa zhoduje aj naša stručná analýza textov LXX.122

(3) Duch Svätý odovzdaný skrze ruky Ananiáša. Proti tomuto názoru Tipei predkladá nasledovnú argumentáciu. Tvrdí, že gramaticky, prisľúbenie Ducha Svätého vo v. 17 nezávisí od vkladania rúk, ale od slovesa ἀποστέλλω „odosielať, posielať, prepúšťať“.123 S ohľadom na 9,12 a na jazykové úvahy Tipei predpokladá, že verš 17 je redakčný, a frázu πλησθῇς πνεύματος ἁγίου „naplnený Duchom Svätým“ pridáva samotný Lukáš.124 Tipei uzatvára, že ak chýba zmienka o prijatí Ducha Svätého v 9,18 a 22,13, je nepravdepodobné, že by Pavol prijal Ducha Svätého v súvislosti s vkladaním Ananiášových rúk. V konečnom dôsledku však táto udalosť podľa neho stále ostáva nejasnou.

3.2.3 Vyvolenie Barnabáša a Pavla (Sk 13,3) Udalosť, ktorá opisuje vyvolenie Barnabáša a Pavla (Sk 13,1-3) na misionársku

službu a kde je prítomné vkladanie rúk, určite stojí za pozornosť. Títo muži boli vyvolení na výzvu Ducha Svätého za asistencie spoločenstva prorokov a učiteľov v Antiochii.

3.2.3.1 David Daube V tejto perikope je podľa Daubeho dôležité poukázať na fakt, že sa nejedná

o rabínsku ordináciu uvedených mužov. Text vyslovene hovorí o tom, že Pavol a Barnabáš patrili do antiochijskej skupiny prorokov a učiteľov, kde boli zrejme rovnocenní s ostatnými. Neboli študentmi, ktorí by mali byť povýšení do úradu rabína.

122 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 205. 123 Porov. PANCZOVÁ, H. Grécko-slovenský slovník. Bratislava: Lingea, 2012 124 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 205. podľa BURCHARD, C. Der dreizehnte Zeuge: Traditions- und kompositionsgeschichtliche Untersuchungen zu Lukas' Darstellung der Frühzeit des Paulus. Place of publication not identified: Vandenhoeck & Ruprecht, 1970, s. 105. a iní

51

V tomto prípade, ako uvádza Daube, Pavol a Barnabáš po tomto úkone vykonávali svoju úlohu v mene celej skupiny, boli vyslaní ako jej zástupcovia.125

Ako ekvivalentný úkon Daube uvádza starozákonný proces zasvätenia levitov, ktorí sú na Pánov rozkaz podobne oddelení zo spoločenstva, skupiny Izraela. Daube tvrdí, že LXX používa v Nm 8,14 pre oddelenie výraz διαστέλλω, avšak v našom texte (Sk 13,2) je použitý výraz ἀφορίζω, pričom však podľa neho oba tieto výrazy sú ekvivalentné k hebrejskému výrazu הִבְדִּיל použitému v MT. Usudzuje, že ako Izraeliti oddelili vkladaním rúk levitov na službu pre Pána, podobne tak urobili proroci a učitelia v Antiochii. Nakoniec dodáva, že nemôžeme ísť do absolútnej rovnosti oboch prípadov a tiež tvrdiť, že oddelenie v skúmanej stati Sk 13 bolo inšpirované oddelením levitov v Nm 8. Môžeme však konštatovať, že oddelenie Pavla a Barnabáša ako misionárov nebolo ničím výnimočným. Potvrdzuje to aj sám Pavol, keď sa sám označuje za oddeleného pre misijné dielo v Rim 1,1 a Gal 1,15-16. Zdôrazňuje, že to bol Boh, ktorý si ho oddelil už v lone matky (Gal 1,15).126

3.2.3.2 John F. Tipei

Je potrebné uviesť, že Tipei v tejto udalosti súhlasí s Daubem v tom, že sa v žiadnom prípade nejedná o rabínsku ordináciu avšak vo svojej argumentácii ide omnoho hlbšie. Uvádza, že táto správa o vkladaní rúk na apoštolov je obzvlášť zaujímavá, pretože okrem vkladania rúk na Pavla pri jeho obrátení, je to jediný prípad, kedy je apoštol prijímateľom a nie vykonávateľom tohto gesta. Čítame, že súčasťou ceremoniálu prepustenia na dielo bol pôst, modlitba a vkladanie rúk. Tipei podotýka, že rovnako ako v Sk 6,6 ani v tomto prípade nie je z textového hľadiska jednoznačné, kto vložil ruky na Barnabáša a Pavla. Spolu s pôstom a modlitbou sa vkladanie rúk považuje buď za spoločnú akciu celej Cirkvi127 alebo len za činnosť troch prorokov a učiteľov spomenutých na začiatku.128 Podľa Tipeia sa s prvým slovom druhého verša zmení zameranie z „prorokov a učiteľov“ na celý zbor. Všetky nasledujúce slovesá v množnom čísle majú celý zbor ako podmet. Bezov kódex, ktorý je svedkom vývoja a preto následne

125 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 239. 126 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 240. 127 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 253. podľa EHRHARDT, A. The Apostolic Succession: In the First Two Centuries of the Church. Eugene, Or.: Wipf and Stock, 2009, s. 32. a iní 128 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 253. podľa COPPENS, J. L'imposition des mains. In: Les Actes des Apôtres: Traditions, rédaction, théologie. Gembloux : Leuven: Leuven University Press, 1979

52

možno z jeho textu vypozorovať pôvodný úmysel svätopisca, podporuje toto tvrdenie. Vkladá slovo πάντες po slove προσευξάμενοι v 3. verši: „Oni sa postili a modlili, všetci vložili na nich ruky a prepustili ich.“

Tak opäť vystáva otázka, aký je význam vkladania rúk v tejto stati? Podobne otázkou stále ostáva, či text poukazuje na ordináciu alebo iba jednoduché uvedenie do úradu. Uvedieme niekoľko poznámok, ktoré Tipei sumarizuje nasledovne:129 1. Podľa Lukášovej správy boli obaja muži už zapojení do kresťanskej služby, a zvlášť

v Antiochii (Sk 9,22.27; 11,22.26.30; 12,25). Z tohto pohľadu ani jeden nepotreboval ďalšie uznanie alebo menovanie. 2. Ak je výraz „apoštol“ v plnom zmysle slova130 vyjadrený v Sk 14,4.14 je ťažké pochopiť, ako a či mohli ostatní „proroci a učitelia“ ustanoviť niekoho do vyššej pozície ako je im vlastná. 3. Neexistujú dôkazy o tom, že by úrad „apoštola“ vyžadoval ordináciu-vysviacku. Dvanásti dostali svoj „apoštolát“ od samotného Pána a rovnako aj Pavol, ktorý tvrdí že jeho „poslanie“ nie je od ľudí, prostredníctvom človeka, ale skrze Ježiša Krista a Boha Otca (Gal 1,1). Lukáš nám dal vo svojom texte najavo, ako zmýšľa o Pavlovom poverení: „Ja som sa spýtal: ‚Kto si, Pane?' A Pán povedal: ‚Ja som Ježiš, ktorého ty prenasleduješ. Ale vstaň a stoj na nohách; lebo som sa ti nato zjavil, aby som ťa ustanovil za služobníka a svedka toho, čo si videl, i toho, čo ti ešte zjavím.'" (Sk 26,15-16) Tento text môžeme porovnať s jeho dubletou v 22,10 kde však podľa Tipeia niektorí autori ako Lampe tvrdia, že Pavol dostal svoju úlohu od Ananiáša.131 Toto však neznamená, že Lukáš ako priateľ a Pavlov spoločník nevyhnutne v každom prípade zdieľal jeho názory. Je však rozumné uvažovať, že v prípade tak dôležitej záležitosti, ako je Pavlov apoštolát Lukáš neprotestoval.132 Stručne povedané, názor, že Barnabáš a Pavol sú ustanovení do úlohy už ako apoštoli, súhlasí s Pavlovými slovami v Gal 1,1 a s Lukášovou správou o uvedení Pavla do života samotným vzkrieseným Pánom v Sk 22,21.

129 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 255-256. 130 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 255. podľa BRUCE, F.F. Paul: Apostle of the Heart Set Free. Carlisle, Cumbria, UK : Grand Rapids, Mich: Eerdmans, 2000, s. 152-156. 131 Porov. LAMPE, G.W.H. The Seal of the Spirit: A Study in the Doctrine of Baptism and Confirmation in the New Testament and the Fathers. Eugene, OR: Wipf and Stock, 2004, s. 72-76. 132 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 255. podľa HULL, The Holy Spirit in the Acts of the Apostles, s. 103.

53

4. Barnabáš bol už zrejme predtým v spoločenstve apoštolov (9,27). Jeho samotná prítomnosť v cirkvi v Antiochii bola spôsobená faktom, že už bol „apoštol“ ἀπόστολος dvanástich (11,22).
5. Ostatní učitelia a proroci nemohli dať Barnabášovi a Pavlovi nič okrem požehnania a vzývania Božej priazne na ich misiu. Predpokladať, že uvedení proroci a učitelia boli predtým ordinovaní, nemá podporu ani z prvého ani z druhého storočia n. l. Na rozdiel od Daubeho si Tipei nemyslí, že obrad vykonaný v Antiochii je
vkladanie rúk použité na vytvorenie náhrady za seba samého. Pokračuje, že neexistuje žiadna idea o takomto zastúpení v Sk 13,1-3, pokiaľ niekto nespojí túto udalosť s udalosťou v Nm 8. Avšak v tomto prípade nie sú dvaja misionári oddelení namiesto ľudí alebo prvorodených. Ich volanie k službe bolo osobné a uskutočnilo sa už pred touto udalosťou (porov. Sk 13,2). Navyše Pavol a Barnabáš nie sú povolaní do novej služby, ale jednoducho služby v ďalšej, novej fáze, v ktorej sa obaja angažovali už dávno.133
Z vyššie uvedeného Tipei konštatuje, že význam vkladania rúk na Barnabáša a Pavla je udalosťou, ktorá označuje začiatok Pavlovej misijnej cesty a je jedným z rozhodujúcich momentov v osobnej histórii Pavla, ináč by to Lukáš pravdepodobne nezaznamenal. Tipei na základe vlastného pozorovania súhlasí s názorom Marjorie Warkentina, že pre Lukáša je vkladanie rúk interpretačným nástrojom na zvýraznenie udalostí kritického významu.134 Nesúhlasí však s tými, ktorí interpretujú toto vkladanie rúk v Sk 13,1-3 ako ordináciu. Proti Daubeho názoru stojí fakt, že v tejto stati sa nenachádza nijaká zmienka o reprezentácii či vytvorení náhrady. Vkladaním rúk v tomto prípade nie je odovzdaný žiaden úrad alebo charizma. Pre mnohých autorov, podľa Tipeia tento prípad vkladania rúk značí modlitbu a požehnanie.135 Sám evanjelista Lukáš píše v Sk 14,26, že na tomto mieste boli apoštoli zverení Božej milosti na určité dielo. To, že sa Pavol a Barnabáš mohli chváliť z milosti Božej značí, že sa stali príjemcami modlitby za Božiu priazeň a požehnanie pre nich. To bol jediný prostriedok, ktorým mohli úspešne splniť svoju misiu.136
133 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 256. podľa PEACOCK, H.F. Ordination in the New Testament. In: Review and Expositor. 1958, č. 55, s. 264. 134 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 256. podľa WARKENTIN, M. Ordination: A Biblical-Historical View. Eugene, OR: Wipf and Stock, 2003, s. 134. 135 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 257. podľa SCHWEIZER, E. Church Order in the New Testament. Eugene, Or.: Wipf and Stock, 2006, s. 208. a iní 136 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 257.
54
3.3 Vkladanie rúk v pastorálnych listoch (1Tim 4,14; 2Tim 1,6)
Pomerne veľká diskusia v kresťanských kruhoch137 nastáva pod epizódami z 1Tim 4,4-14 a 2Tim 1,1-6. Nielen otázka osoby vkladajúcej ruky na Timoteja, ale aj samotný význam gesta je pomerne ťažko zrozumiteľný. Azda najväčšiu pozornosť exegétov priťahujú v predmetných veršoch použité predložky μετὰ a διὰ, ktoré svojím miestom v texte určujú jeho význam. V krátkosti sa pokúsime načrtnúť problematiku. 1Tim 4,14: Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. Nezanedbávaj dar, ktorý je v tebe a ktorý si dostal skrze proroctvo, vkladaním rúk starších. 2Tim 1,6: Δι᾽ ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. Preto ti pripomínam, aby si roznecoval Boží dar, ktorý je v tebe prostredníctvom vkladania mojich rúk.“ Gramaticky majú jednotlivé predložky nasledovný význam podľa toho, s akým pádom sa viažu:138 διὰ + G = „skrz/naskrz/cez/prostredníctvom“ διὰ + A = „pre/kvôli“ μετὰ + G = „s“, aj „medzi“ μετὰ + A = „po (väčšinou časovo)“ Obidva texty hovoria o Timotejovi, ktorý dostal „dar“ χάρισμα. No problém nastáva pri určení, akým spôsobom sa mu ho dostalo. Dostal ho „prostredníctvom“ alebo „kvôli“ vyrieknutému proroctvu (1Tim 4,14)? Alebo azda „prostredníctvom“ vkladania Pavlových rúk (2Tim 1,6) či iným spôsobom? Existuje veľké množstvo názorov rôznych autorov na výklad predmetných textov. V krátkosti sumarizujeme názory, ktoré predkladajú Daube, Poirier a Tipei.
137 O prebiehajúcej diskusii jestvuje dobrý príspevok aj v slovenčine, s početnou bibliografiou. Porov. MAJTÁN, Ľ. Timotej a charizma v 1Tim 4,14. In: Studia Biblica Slovaca. 2019, roč. 11, č. 2 138 Porov. PANCZOVÁ, Grécko-slovenský slovník; DUFF, J., WENHAM, D. The Elements of New Testament Greek. Cambridge ; New York: Cambridge University Press, 2005
55
3.3.1 David Daube
Na začiatku Daube rozoberá verš z 2Tim 1,6. Autor pastorálnych listov, za ktorého sa všeobecne považuje Pavol139, aj keď sa o tom neustále vedú diskusie, vkladá ruky na Timoteja, adresáta listu. Zdanlivo v opozícii stojí vkladanie rúk podľa 1Tim 4,14 ktoré, ako na prvý pohľad hovorí text, bolo vkladanie rúk prostredníctvom starších. Mohlo by sa zdať, že texty si protirečia. Avšak nepatril aj Pavol medzi starších? Daube sa však prikláňa k inému riešeniu. Tvrdí, že stopa leží v 1Tim 4,14, kde vkladanie rúk starších (ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου) vyzerá ako stvárnenie odborného termínu זקנים מכת מיס, čo podľa neho znamená „vkladanie rúk na osoby, aby sa stali staršími či rabínmi“. V skratke by išlo o rabínsku ordináciu – vysviacku. Iba v dvoch ďalších novozákonných textoch (Lk 22,66; Sk 22,5) sa vyskytuje výraz πρεσβυτέριον, ktorý označuje זקנים, teda starších a najpravdepodobnejším dôvodom, prečo sa namiesto πρεσβύτεροι „starší (pl.)“ uvádza hromadné podstatné meno πρεσβυτέριον je, že nejde o odkaz na jednotlivých rabínov, ale na sanhedrín140 ako telo. Keďže זקנים מכת מיס neznamená vysvätenie určitých osôb, ani vymenovanie určitých mužov za starších, ale obrad vysvätenia vo všeobecnosti, výraz πρεσβυτέριον je tu vlastným ekvivalentom hebrejskému זקנים. Na tomto základe by sme podľa Daubeho mohli voľne preložiť 1Tim 4,14 takto: „Nezanedbávaj dar, ktorý je v tebe a ktorý si dostal skrze proroctvo a מכת מיס – זקנים náležitou vysviackou, vysviackou, ktorá udeľuje plnú autoritu.“ Z toho Daube usudzuje, že Timotej bol vysvätený iba jedným „telom“ (sanhedrín), a to je presne to, čo naznačuje výzva v 2Tim 1,6.141
3.3.2 John C. Poirier
Poirier súhlasí s Daubem, že skúmané state hovoria o akte vysviacky/ordinácii. Avšak na rozdiel od neho, pod pojmom ordinácia rozumie niečo úplne odlišné. Podľa Poiriera sa ordinácia týka činu, ktorým komunita (prostredníctvom starších) prejavila Timotejovi svoj súhlas označením ho za jej reprezentanta. Znamená to, že sa zaručujú za jeho spôsobilosť na službu a/alebo za jeho povolanie/poslanie. Byť ordinovaný znamená mať pečať miestnej cirkvi. V ideálnom prípade by mal mať kandidát tiež Boží súhlas, ale daný rituál o tom nič priamo nehovorí. Samozrejme, v prípade Timoteja je zrejmé, že
139 Porov. Študijná Biblia: Slovenský ekumenický preklad. Bratislava: Porta libri, 2015, s. 2038. 140 Sanhedrín je hebrejský výraz pre židovskú veľradu, ktorá bola najvyšší židovský správny a sudcovský orgán. Porov. HERIBAN, Príručný lexikón biblických vied, s. 1056. 141 Porov. DAUBE, The New Testament and Rabbinic Judaism, s. 244-245.
56
Boží súhlas je tu prítomný, pretože Božia vôľa bola zjavená proroctvom. Podľa Poirierovho rozlišovania, „vkladanie rúk starších“ pravdepodobne zahŕňalo vkladanie jednej ruky každého staršieho. Oproti tomu by to bolo v kontraste 2Tim 1,6, kde Pavol vkladá na Timoteja obidve ruky. Podľa tejto mienky sú uvedené obrady od seba úplne odlišné, pričom konanie Pavla zrejme predstavuje priamy prevod niečoho, čo prebývalo v ňom, na Timoteja.142

Svoje tvrdenia Poirier stavia na základe predložiek použitých v konkrétnych veršoch a vo svojej štúdii ďalej poznamenáva, že mnoho autorov upozornilo na skutočnosť, že „vkladaniu rúk“ predchádza v 1Tim 4,14 predložka μετὰ a v 2Tim 1,6 je to predložka διὰ. Rozdiel je podľa C. K. Barretta zrejmý v tom, že vkladanie rúk v 1Tim 4,14 nie je „prostriedkom“, ale skôr „sprievodným aktom“ pre obdarenie Timoteja darom, charizmou, teda v spojení s predložkou μετὰ v genitíve musí mať zmysel „s“ a nie „prostredníctvom“.143 Jazyk 1Tim 4,14 samozrejme indikuje určité odovzdanie daru „prostredníctvom“ niečoho, ale odovzdanie prichádza skôr skrz proroctvo ako vkladanie rúk.144 Podľa niektorých filológia však nemôže byť nositeľkou celého argumentu, pretože zmysel „prostredníctvom“ vyjadrený pomocou predložky διὰ by mohol byť pokojne slabým zmyslom, čo by znamenalo sprevádzajúci akt.145

Rozdiel medzi predložkami nás teda upozorňuje na potencionálny rozdiel medzi týmito dvoma situáciami.

3.3.2.1 Diskusia o prenose

Vyššie uvedená diskusia privádza k otázke samotného prenosu. Poirier sa pýta, akým spôsobom môže dochádzať k prenosu „pomazania“ v smere od Pavla k Timotejovi v 2Tim 1,6? Je tu prenos skutočne taký významný ako naznačuje samotný termín? To skutočne autor 2Tim veril, že mohlo niečo duchovné prejsť skrze ruky Pavla k Timotejovi? Alebo pochopenie toho, čo sa deje na duchovnej úrovni zahŕňa demytologizáciu gesta prenosu? Ináč povedané, Boh iba vytvorí dojem prenosu tým, že

142 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 9293. 143 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 93. podľa BARRETT, C.K. The Pastoral Epistles. Oxford: Clanderon, 1963, č. 71-72. 144 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 94. podľa FIORE, B., HARRINGTON, D.J. The Pastoral Epistles: First Timothy, Second Timothy, Titus. Collegeville, MN: Liturgical Press, 2007, s. 96. 145 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 94. podľa MARSHALL, I.H., TUCKETT, C.M., DAVIES, G.I. The Pastoral Epistles. London ; New York: T&T Clark, 2004, s. 567.

ctí toto gesto nezávislým rozdávaním ekvivalentného „pomazania“ – vysviacky? Tento typ myšlienkového výkladu môže spočívať vo Wrigtovej teórii, kde demytologizoval obrady vkladania rúk V Lv 16,21 a Nm 27,23 a urobil ich tak „iba“ gestom označenia, identifikácie.146

Poirier ďalej poznamenáva, že niektorí komentátori predpokladajú prílišnú „hrubosť“ materialistického modelu – prenosu niečoho konkrétneho, a skôr sa prikláňajú k modelu antropocentrickému, kde vkladanie rúk je zamerané konkrétne na človeka a nie iba na samotnú matériu daného gesta. Čiastočným dôvodom tohto predpokladu zo strany komentátorov by mohol nepochybne spočívať v zaujatí určitej skupiny ľudí proti pripisovaniu zásluh človeku pri nadprirodzenom konaní. Keď sa tvrdí, že akýsi moderný evanjelista s „charizmou“ uzdravovania niekoho uzdravil, väčšina týchto ľudí volá proti takémuto „neopatrnému“ jazyku asi takto: „Len Boh uzdravuje a pripisovať uzdravovanie človeku znamená zbavovať Boha jeho slávy.“ Avšak takýto prístup ignoruje jasný jazyk knihy Skutkov apoštolov. Aj keď väčšina odkazov na uzdravenie v tejto knihe je v božskom pasíve, v Sk 28,8 sa hovorí, že Pavol uzdravil Publiovho otca. Podobne aj Peter, keď uzdravil chromého pri Krásnej bráne v 3,6. Samozrejme, žiaden čitateľ ani starodávny ani moderný nepredpokladá, že Pavol alebo Peter niekoho uzdravili svojou vlastnou silou a nikto by si nemyslel, že jeden z nich bude taký hlúpy, aby si to o sebe myslel. Písmo sa nehne tam, kam by niekto chcel na základe svojho presvedčenia – NZ hovorí jasne o nadprirodzených činoch (vrátane uzdravení, proroctiev atď.) ako o účinkoch ľudskej iniciatívy, aj keď je to Duch Boží, ktorý spôsobuje, že sa tieto veci dejú. Zdá sa, že Boh nejakým spôsobom umožňuje takéto sprostredkovanie Ducha služobníkmi Cirkvi, a NZ už v počiatkoch zdôraznil, že týmto spôsobom je odovzdanie takýchto darov chránené pred skazenými pohnútkami a neapoštolskými spôsobmi.147

Tento krátky exkurz Poiriera privádza k diskusii medzi dvomi nemeckými teológmi. Friedrich Wilhelm Horn a Volker Rabens pojednávali o pojme „Božský Duch“ ako o „matérii“. Horn tvrdil, že v ranej fáze NZ (a jej predchádzajúcich tradícií v judaizme Druhého chrámu) bol Duch koncipovaný ako materiál, ktorý sa nepodobá stoickému konceptu materializácie pojmu πνεύμα.148 Poznamenáva, že Duch predstavuje

146 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 95. 147 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 9697. 148 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 97. podľa HORN, F.W. Das Angeld des Geistes: Studien zur paulinischen Pneumatologie. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, s. 57.

Boha v človeku, áno, človek sa podieľa na Božskom πνεύμα. Tu sa ale vzdávame rozdielu medzi πνεύμα a νοῦς udržiavaného Aristotelom. Dochádza tak k „zhmotneniu Ducha.“ Na prenos takéhoto ducha sú potrebné rôzne pomocné látky, na ktoré sa πνεύμα viaže ako olej, voda, jedlo a iné. Rabens reagoval proti takýmto tvrdeniam, že o Duchu sa v apoštolských časoch uvažovalo v materiálnych pojmoch. Podľa neho tieto novozákonné pasáže, ktoré vyznievajú akoby chápali Ducha v hmotnej podobe, sú čisto metaforické. Hovorí, že s metaforami ako „vyliatie“, židovskí (a kresťanskí) autori nemajú v úmysle sprostredkovať poznatky o podstate Ducha Svätého, skôr sú to odkazy na nový vzťah aktivít Ducha Svätého v dotknutých osobách.149

3.3.3 John F. Tipei

Spracovanie tejto udalosti je autorom pomerne široké. Budeme sa snažiť vybrať to najdôležitejšie pre pochopenie jeho chápania zmyslu gesta vkladania rúk na Timoteja.

Uvedené texty podľa Tipeia predovšetkým pripomínajú Timotejovi jeho zodpovednosť za používanie duchovného daru, ktorého sa mu dostalo. V oboch textoch je vkladanie rúk spomenuté až sekundárne, ako sprevádzajúci akt pri prijímaní duchovného daru alebo ako prostriedok, ktorým sa mu tento dar dáva. Podľa Tipeia existujú tri mysliteľné spôsoby, ako možno funkciu či zmysel vkladania rúk chápať s udelením duchovného daru: 1. Ako gesto pre prijatie Ducha Svätého v súvislosti s kresťanskou iniciáciou 2. Ako gesto použité pri obrade ordinácie, ktorý zahŕňa aj prijatie určitých chariziem 3. Jednoducho ako gesto, ktorým sa udeľujú charizmatické dary veriacim opísané

v Rim 1,11 či Gal 3,5150. Mnoho komentátorov sa domnieva, texty 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 sa týkajú tej istej udalosti a identifikujú ju nejakým spôsobom ako uvedenie do úradu alebo ordináciu.151 Iní sú konkrétnejší, identifikujú udalosť opísanú v týchto pasážach s výberom Timoteja ako Pavlovho spoločníka na cestách (Sk 16).152

149 Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, s. 97. podľa RABENS, V. The Development of Pauline Pneumatology: A Response to F.W Horn. In: Biblische Zeitschrift [online]. 1999, roč. 43, s. 161-179. DOI: 10.1163/25890468-04302001 150 V týchto dvoch textoch sa Tipei Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263. sa odvoláva PARRATT, J.K. Contributions and Comments. In: The Expository Times [online]. 1968, roč. 79, č. 5, s. 151-152. DOI: 10.1177/001452466807900511 151 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263. podľa BARRETT, The Pastoral Epistles, s. 93.; MARSHALL, TUCKETT, DAVIES, The Pastoral Epistles, s. 563. a iní 152 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263. podľa SPICQ, C. Les Epitres Pastorales. Paris: Librairie Lecoffre J. Gabalda et Cie Editeurs, 1969, s. 324. a iní

Dva výrazy, ktoré najčastejšie rezonujú v súvislosti s prijatím určitého daru Timotejom, sú proroctvá a vkladanie rúk. Pre lepšie pochopenie celej udalosti sa Tipei venuje obom.

3.3.3.1 Proroctvá
Duchovný dar, ktorý dostáva Timotej, je mu daný prostredníctvom proroctva alebo na základe proroctiev διὰ προφητείας spolu s vkladaním rúk starších (1Tim 4,14). V gréckom tvare možno v slove προφητείας vidieť dve morfologické odlišnosti, dva pády. Možno ho považovať za akuzatív v množnom čísle (z čoho vypláva preklad „v dôsledku, z dôvodu“) alebo ako genitív v jednotnom čísle (z čoho vyplýva preklad „prostredníctvom“). Buď teda ide o genitív singuláru alebo o akuzatív plurálu. To pochádza z faktu, že predložka má rôzny význam podľa pádu, s ktorým sa viaže. Výber jedného alebo druhého spôsobu čítania má teda vplyv na funkciu proroctva v tomto prípade.
Niektorí autori podľa Tipeia považujú túto frázu za genitív singuláru („Nezanedbávaj dar, ktorý je v tebe a ktorý si dostal prostredníctvom proroctva, vkladaním rúk starších.“) v zmysle modlitby pri ordinácii alebo ju považujú za slová, ktoré pri obrade vysviacky vyslovil starší alebo sám Pavol.153 V tomto prípade by bol dar Timotejovi daný na základe modlitby. To je však podľa Tipeia nepravdepodobné, pretože v NZ sa „proroctvo“ sa v takomto význame nepoužíva. Na druhej strane, ak si človek prečíta túto frázu rovnako v genitíve a chápe „proroctvo“ ako inšpirovaný výrok (ako predpokladáme, že sa bežne chápe), je ťažké si predstaviť, ako môže byť duchovný dar udelený „prostredníctvom proroctva“ ako prostriedku prenosu. Podľa názoru Tipeia, prijatie διὰ προφητείας ako genitívu singuláru nevedie k žiadnemu zrozumiteľnému čítaniu.154
Pohľad, ktorý berie προφητείας ako akuzatív množného čísla („Nezanedbávaj dar, ktorý je v tebe a ktorý si dostal v dôsledku proroctiev, vkladaním rúk starších.“) dáva podľa Tipeia väčší zmysel. Pri takomto čítaní „z dôvodu“ alebo „na základe takéhoto dôsledku“ niektorých prorockých slov starší položili ruky na Timoteja a v dôsledku toho dostal duchovný dar – χάρισμα. Množné číslo προφητείας poukazuje na viac než jednu
153 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263. podľa DELORME, J. ed. Le ministère et les ministères selon le Nouveau Testament. Paris: Seuil, 1974, s. 104. a iní 154 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263.
60
udalosť, a preto nesmieme nevyhnutne spájať takéto prorocké výroky len s aktom ordinácie uvedeným v 1Tim 4,14. Teda διὰ προφητείας „v dôsledku proroctiev“ vyjadruje výsledok, t. j. χάρισμα je daná Timotejovi na základe prorockých výrokov, ktoré ho predtým označili za Božiu voľbu.155 Nakoniec môžeme spolu s Tipeiom povedať, že túto interpretáciu podporuje aj text 1Tim 1,18-19, v ktorom je význam proroctiev vyzdvihnutý: „Toto prikázanie ti[1»]zverujem, syn môj Timotej, podľa predošlých proroctiev o tebe, aby si nimi posilnený bojoval dobrý boj, aby si mal vieru a dobré svedomie, ktoré niektorí odvrhli a stroskotali vo viere.“
3.3.3.2[«1]Vkladanie rúk
Obidva texty 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 odkazujú na spojenie odovzdania určitého daru s vkladaním rúk. Na rozdiel od Sk 6,6 a 13,3 je v pastorálnych listoch zjavená totožnosť tých, ktorí vkladajú ruky. Avšak dva pavlovské diskutované texty zjavne nehovoria to isté. V 1Tim 4,14 toto gesto vykonáva ustanovené presbytérium a v 2Tim 1,6 je to Pavol. Existuje niekoľko vysvetlení nezrovnalostí medzi týmito dvomi textami:
1. Ako sme spomenuli predtým, podľa Daubeho sa má fráza μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου preložiť „vkladanie rúk na osoby, aby sa stali staršími či rabínmi.“ Berie to ako ekvivalent s odborným výrazom, ktorý sa nachádza v rabínskej literatúre (סמיכת ידים). Za predpokladu, že Timotej bol vysvätený iba jeho učiteľom, je Daube schopný zosúladiť tieto dve pasáže a považovať ich za najskorší dôkaz apoštolskej postupnosti, t. j. vytvorenie biskupa prostredníctvom סמך zo strany toho, kto už biskupom je – podľa vzoru rabínskej ordinácie. Podľa Daubeho sa táto kresťanská obdoba rabínskej vysviacky musí vrátiť do ranej fázy vývoja kresťanstva, keď boli židovskí kresťania stále v úzkom kontakte so synagógou. Tipei v niekoľkých bodoch vyvracia Daubeho stanovisko. Podľa neho sa výraz πρεσβυτέριον ako skupina kresťanských starších objavuje až neskôr, ako o tom píše vo svojich listoch sv. Ignác.156 Ďalším dôvodom je, že po slovnom spojení ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν všade inde nasleduje slovo v genitíve, ktoré označuje toho, kto vkladá ruky (porov. Sk 8,18; 2Tim 1,6). Rozdiel medzi 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 môže byť
155 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 263. podľa FREEDMAN, D.N. ed. The Anchor Bible Dictionary. New York: Doubleday, 1992, č. 39. a iní 156 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 264. podľa: Ef. 2,2; 4,1; 20,2; Magn. 2; 13,1; Filad. 4; 5,1; 7,1; Smyrn. 8,1; 12,2; Tral. 2,2; 7,2; 13,2
61
adekvátne vysvetlený bez zmeny významu tejto frázy ako vysvetlíme neskôr. Daubeho interpretácia stráca podľa Tipeia zmysel v tom, že kontext nie je o Timotejovom vysvätení za staršieho, ale skôr o jeho prijatí charizmy prostredníctvom prorockého výroku. Timotej sa nikdy nenazýva presbyterom a zdá sa, že jeho pozícia je úplne iná ako v prípade ostatných starších.157 2. Dva texty zobrazujú dve rôzne udalosti. Podľa Joachima Jeremiasa 2Tim popisuje všeobecné vysvätenie/ordináciu na službu, zatiaľ čo 1Tim zaznamenáva Timotejovu inštaláciu ako vodcu cirkvi v Efeze158. Podobný názor má aj Gordon D. Fee, ktorý pri zohľadnení „dvojitého účinku“ gesta v Sk, t. j. uvedenie do života a prijatie Ducha Svätého tvrdí, že 2Tim 1,6 sa vzťahuje na počiatočné Timotejovo prijatie Ducha Svätého, zatiaľ čo 1Tim 4,14 sa týka jeho uznania Cirkvou a jeho obdarovania konkrétnym darom pre službu.159 Fee uvádza nasledovne tieto argumenty:160 a. V 2Tim 1,6 sa slovo χάρισμα označuje ako „Boží dar, ktorý je v tebe“ a inde
u Pavla je Duch zobrazený ako daný od Boha a prebývajúci vo veriacich (1Sol
4,8; 1Kor 6,19; 2Kor 1,22). b. Vyjadrenie v 2Tim 1,7: „Boh nám dal Ducha“, naznačuje, že úryvok sa zameriava
skôr na Ducha ako na dar služby. c. Napomenutie, aby Timotej rozdúchaval v sebe dar Ducha, sa podobá na odkaz
v 1Sol 5,19, kde Pavol vyzýva svojich čitateľov, aby tento dar neuhášali. d. Verše v 2Tim 1,6-14 tvoria akúsi ucelenú stať, ktorá sa odvoláva sama na seba.
V jej poslednom verši je zameranie opäť na Ducha tak ako v prvom. Timotej je vyzývaný, aby strážil dobrý vklad, ktorý dostal skrze Ducha Svätého, ktorý prebýva v nás. Fee dospel k záveru, že hoci sa jedná o vernosť Timoteja voči evanjeliu, dôraz sa kladie na to, aby dosiahol akési splnomocnenie Ducha Svätého. Tipei však nesúhlasí s uvedenou argumentáciou Feeho a odôvodňuje svoj postoj
nasledovne:
157 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 264. podľa COUSINEAU, A. Le sens de presbyteros dans les Pastorales. In: Science et Esprit. 1976, č. 28, s. 147-162. 158 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 264. podľa JEREMIAS, J., STRATHMANN, H. Die Briefe an Timotheus und Titus – Der Brief an die Hebräer. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1953 159 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 264-265. podľa FEE, G.D. God’s Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul. Grand Rapids, Mich: Baker Academic, 1994, s. 785-789. 160 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa FEE, God’s Empowering Presence, s. 787.
62
a. Skutočnosť, že výraz χάρισμα je „v tebe“, v Timotejovi, neznamená, že sa to týka Ducha Svätého. To isté sa hovorí aj o Timotejovej viere (v. 5) a výraz χάρισμα v 1Tim 4,14 podľa Tipeia ani Fee nevykladá ako prijatie Ducha Svätého.

b. Nikde v NZ sa χάρισμα nepoužíva ako zjednodušené označenie Ducha Svätého. c. Zameranie na Ducha Svätého v 1Tim 4,7-14 a nie na jeho dary nič nenaznačuje
to, že vo v. 6 treba chápať slovo χάρισμα ako odkaz na Ducha Svätého. Celá perikopa ukazuje na Ducha Svätého ako na zdroj χάρισμα. Timotej je teda nabádaný, aby „znovu vzbudil χάρισμα" práve preto, že jej zdroj, t. j. Duch Svätý
nie je duch plachosti, ale Duch sily. d. Pretože sa udalosť v 2Tim 1,1-6 spomína v súvislosti s Timotejovou náboženskou
výchovou (v. 5) je možné chápať tento prípad ako odkaz na čas, keď si ho Pavol ako spolupracovníka vybral prvýkrát (v Lystre Sk 16,1-4). Ak je to tak, vkladanie rúk na prijatie Ducha Svätého by nebolo v súlade s pohľadom evanjelistu Lukáša, že toto gesto je potrebné na jeho udelenie za neobvyklých okolností, ako sme spomenuli vyššie. 3. E. Ferguson v 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 vidí dva samostatné okamihy jedného obradu: Vkladanie rúk starších s úmyslom vyčleniť Timoteja na dielo evanjelizácie a vkladanie rúk Pavla, aby mu bol odovzdaný duchovný dar.161 4. Podľa iných názorov odráža 1Tim prax vysviacky v časoch autora listu a 2Tim odráža buď historický fakt162 alebo fikciu163, ktorá má dať úradu apoštolské schválenie.164 5. Mnoho komentátorov súhlasí s tým, že tieto dva texty pojednávajú o tej istej udalosti, v ktorej sa Pavol a starší podieľajú na danom obrade. Zjavný rozpor medzi týmito dvomi pasážami je spôsobený povahou každého z listov. Odkaz na starších v 1Tim je v knihe adekvátne umiestnený, pretože tento list je skôr o cirkevnom poriadku pričom osobný odkaz Pavla v 2Tim je skôr vysvetlený dôrazom na úzky vzťah medzi Pavlom a jeho učeníkom.165 Variant tohto názoru, ktorý zastáva C. Spicq, nezdôrazňuje rozdielnosť charakteru listov rovnako, ako kladie dôraz na úlohu Pavla. Na rozdiel od
161 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa FERGUSON, E. Ordination in the Ancient Church (IV). In: Restoration Quarterly. 1961, roč. 4, č. 3, s. 140. a iní 162 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa LANEY, C.J. Guide to Church Discipline. Minneapolis, MN: Bethany House Pub, 1989, s. 66. a iný 163 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa MARSHALL, TUCKETT, DAVIES, The Pastoral Epistles, s. 568. a iní 164 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa BROX, N. Die Pastoralbriefe. Regensburg: Friedrich Pustet, 1969, s. 42-46, 228. 165 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa LOHSE, E. χειροτονέω. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 9, s. 433. a iní
63
1Tim 4,14, kde vkladanie rúk starších sprevádza proroctvo, v 2Tim 1,6 je dar daný skrze ruky Pavla. Výklad Spicqa sa líši od Fergusona alebo Feeho v tom, že nedáva do popredia dve samostatné príležitosti vkladania rúk alebo dve udalosti vkladania rúk počas toho istého obradu.166
Podľa Tipeia je posledný názor najpravdepodobnejší. Berie vážne do úvahy podobnosť znenia medzi oboma textami a vyhýba sa potrebe postulovať vkladanie rúk pri dvoch rôznych udalostiach, riešeniu, ktoré otvára veľkú škálu možných interpretácií. Príležitosť, kedy k údajnej ordinácii došlo, je pomerne nejasná. Ako sme už spomenuli, je možné pochopiť, že sa odkazuje na čas, keď si ho Pavol prvýkrát vybral za spolucestujúceho v Sk 16,1-4. Vzhľadom na varovanie pred ordináciou mladých ľudí ako ἐπίσκοποι v 1Tim 3,6 je nepravdepodobné, že by sa opísaná udalosť týkala Timotejovej ordinácie. Potom je podľa Tipeia možné usúdiť, že tí istí starší, ktorých Pavol ustanovil v Sk 14,23, vkladajú ruky na Timoteja, keď odchádza s Pavlom ako jeho misionársky spoločník. Paralelou k tejto udalosti by bola stať Sk 13,3. Presbytérium tu koná na príkaz Ducha Svätého (διὰ προφητείας) podobne ako to bolo aj v prípade Pavla a Barnabáša. Okrem toho, že bol Timotej povolaný z milosti Božej ako Pavol a Barnabáš, Timotej prijíma dar pre službu skrze vkladanie rúk Pavla. Ak sú 1Tim 3 a Tít interpolácie, teda neskoršie vsuvky textu, potom autor pastorálnych listov pravdepodobne nevie o nijakom inom spôsobe vysviacky okrem vkladania rúk v rámci vyššie uvedeného cyklu misionárov-starších.167
3.3.3.2.1 Funkcia vkladania rúk na Timoteja
Podľa názoru Feeho nie je vkladaniu rúk prisúdená žiadna nástrojová úloha. Fee tvrdí, že v tomto prípade je vkladanie rúk iba prílohou proroctva, ktoré je skutočným prostriedkom, ktorým sa χάρισμα dáva Timotejovi. Hovorí, že aj keď Pavol v 2Tim 1,6 jasne hovorí „vkladaním mojich rúk", dôkazy z 1Tim 1,18 a 4,14 naznačujú, že Timotej dostal svoj dar od Ducha Svätého (skrze prorocké výroky), a že to bolo sprevádzané vkladaním rúk. Preto je διὰ (prostredníctvom) buď sprievodná okolnosť (ako píše C. K. Barret) alebo iba akýsi „teleskopický" výraz (ako „z viery" pre milosť skrze vieru)168
166 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265. podľa SPICQ, Les Epitres Pastorales, s. 729. 167 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 265-266. 168 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 266. podľa FEE, G.D. 1 & 2 Timothy, Titus. Ada, MI: Baker Books, 1989, s. 234.
64
O predložkách použitých spolu s vkladaním rúk v 2Tim 1,6 Barrett hovorí, že výraz „prostredníctvom" je tu správny preklad (διὰ s genitívom), pretože to nie je v 1Tim 4,14. Vzhľadom na rozdielnu predložku (μετὰ) je možné povedať, že v tomto verši (1Tim 4,14) je διὰ akousi „okolnosťou obsluhy", a teda vkladanie rúk bolo skôr sprievodným činiteľom ako kauzatívnym aktom.169
Tipei však kladie rečnícku otázku: Prečo neotočiť myslenie a nehodnotiť predložku μετὰ v 1Tim 4,14 z hľadiska διὰ v 2Tim 1,6? Je to najmä preto, že predložka μετὰ modifikuje bezpredmetnú nominálnu formu ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ale v druhom liste za διὰ nasleduje τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου (prostredníctvom vkladania mojich rúk) vďaka čomu „prostredníctvom" vyjadruje inštrument, nástroj – ruky. Tipei netvrdí, že by sa mal zmeniť význam predložky vzhľadom na inú predložku, ktorá sa vyskytuje pri rovnakom podstatnom mene (ako to robí Barrett), ale položením vyššie uvedenej otázky sa pokúša dokázať medzery Barrettovho návrhu a jeho nestály charakter. 170
Použitie dvoch predložiek s vkladaním rúk v 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 možno vysvetliť podľa Tipeia dvoma spôsobmi: 1. Prítomnosť predložky μετὰ namiesto διὰ v 4,14 môže byť spôsobená autorovou vôľou
vyhnúť sa opakovaniu predložky διὰ, v súvislosti s výrazom προφητείας. Aj keď predložka μετὰ spolu s genitívom vkladania rúk vyjadruje okolnosť171 (ako uviedli Barrett a Fee predtým), nevylučuje to možnosť chápania tohto gesta ako prostriedku, ktorým sa χάρισμα udeľuje Timotejovi. Fee odmieta akúkoľvek ideu inštrumentálnosti, pričom vkladanie rúk považuje len za „úplné uznanie veriacou komunitou" na základe toho, že μετὰ nie je nikde v biblickej gréčtine používané v inštrumentálnom zmysle.172 Avšak ako Tipei poznamenáva, aj keď je zrejmé, že μετὰ + gen. vkladania rúk bežne nevyjadruje inštrumentálnosť, výskyt takejto kombinácie nevylučuje jeho inštrumentálnu funkciu. 2. Podľa Tipeia je možné, že použitie predložky μετὰ s genitívom namiesto διὰ s genitívom je v 1Tim 4,14 autorom úmyselne zapísané tak, aby naznačovalo, že χάρισμα je Timotejovi udeľovaná iba Pavlovými rukami a nie rukami ostatných
169 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 266. podľa BARRETT, The Pastoral Epistles, s. 93. 170 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 267. 171 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 267. podľa MARSHALL, TUCKETT, DAVIES, The Pastoral Epistles, s. 566. 172 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 267. podľa FEE, God's Empowering Presence, s. 774.
65

starších.173 Ako sme uviedli, je možné postulovať dve samostatné udalosti alebo dva samostatné okamihy toho istého obradu. V obidvoch prípadoch by sa význam Pavlovho vkladania rúk líšil od gesta, ktoré vykonali sprevádzajúci presbyteri: Vkladanie rúk starších má za cieľ vyčleniť Timoteja na dielo evanjelizácie a Pavlove gesto na to, aby mu bol odovzdaný duchovný dar.174 V prvom prípade ide o označenie – identifikáciu či potvrdenie a v druhom prípade o prenos. Tipei sa prikláňa k mienke, že oba texty popisujú rovnakú udalosť, ale namiesto stanovenia dvoch samostatných momentov toho istého obradu, ako tvrdí Ferguson, je pravdepodobne podľa neho lepšie prijať návrh Spicqa, že Pavol a presbyteri kladú ruky súčasne, ale Pavlova úloha pri tomto akte je prevažujúca.

Podľa nášho názoru sa v tomto prípade Tipei pokúšal obísť gramaticky určený význam jednotlivých predložiek argumentujúc, že autor textu sa chcel nejakým spôsobom vyhnúť opakovaniu spomínaných predložiek, pričom pripustil, že ich význam môže byť aj iný, ako ho určuje gramatika. Pripúšťame, že výklad samotnej syntaxe môže byť rôzny, ale pokiaľ sa v texte predložka viaže s nejakým pádom, jej význam je potrebné vziať tak, ako ho určuje gramatika. Navyše existujú texty, kde sa predložka διὰ opakuje dvakrát za sebou v jednom verši (1Sol 3,7; 2Sol 2,2). Tento fakt môže protirečiť Tipeiovmu argumentu o vôli autora textu vyhnúť sa opakovaniu spomínanej predložky v 1Tim 4,14.

3.4 Zhrnutie

Významy gesta vkladania rúk v NZ určitým spôsobom vychádzajú z významov v SZ. V evanjeliách sa s týmto gestom stretávame najmä v súvislosti s liečením (porov. napríklad Mt 8,1-4; 9,27-31; 20,29-34), kde Daube navrhol, že sa jedná o prenos liečivej sily z jednej strany na druhú. Význam v týchto textoch pomerne zrejmý, pretože vyplýva priamo z kontextu, v ktorom sa toto gesto uskutočňuje. V Skutkoch apoštolov sa význam vkladania rúk hľadá pomerne zložitejšie. Tu je potrebné rozlišovať medzi jednotlivými kontextami, v ktorých sa daná udalosť odohráva. Pri ustanovení diakonov (Sk 6,1-6) sa vedú diskusie o tom, či takýmto spôsobom podľa Daubeho komunita vytvorila za seba akoby náhradu v podobe uvedených mužov. Poirier vo vkladaní rúk vidí skôr, na základe Wrightovej teórie len akt identifikácie, čím sa diakoni stali reprezentantmi celého

173 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 267. podľa COPPENS, Les Actes des Apôtres, s. 134. alebo LOHSE, χειροτονέω, s. 83. a iní

174 Porov. TIPEI, The Laying on of Hands in the New Testament, s. 267. podľa FERGUSON, Ordination in the Ancient Church (IV), s. 140.

spoločenstva. Nakoniec sa Tipei v prípade diakonov snaží ukázať, že vkladanie rúk je iba gestom modlitby požehnania Jeruzalemskej cirkvi tých, ktorí boli vyvolení pre túto novú úlohu. V stati o premene Pavla (Sk 9,1-19) Daube a Tipei vidia v geste vkladania rúk udalosť, vďaka ktorej sa Pavlovi vrátil zrak. Poirier naproti tomu hovorí o prenose určitej moci, ktoré je spojené s odovzdaním Ducha Svätého Pavlovi, čo však Daube a Tipei odmietajú. V udalosti vyvolenia Barnabáša a Pavla (Sk 13,1-3) Daube vidí vkladanie rúk ako úkon, kedy sa títo muži stávajú zástupcami celej skupiny apoštolov. Tipei uvažuje ináč a tvrdí, že vkladanie rúk v tomto prípade nie je gestom vymenovania zástupcov komunity, ale udalosťou, ktorá označuje začiatok Pavlovej misijnej cesty a rozhodujúcim momentom v histórii prvotnej Cirkvi. Vkladanie rúk je v Lukášovom diele podľa neho interpretačným nástrojom na zvýraznenie udalostí, ktoré sú veľmi dôležité. Vkladanie rúk na Timoteja (1Tim 4,4-14; 2Tim 1,1-6) je podľa všetkých spomínaných autorov jedinou udalosťou, kedy sa zhodnú na tom, že vkladanie rúk sa stáva súčasťou odovzdania určitého úradu. Avšak aký je to úrad, čo konkrétne a akým spôsobom sa tu odovzdáva je stále predmetom neukončenej diskusie.

Záver

Biblická tradícia nám ponúka na preskúmanie veľké množstvo udalostí, pri ktorých dochádza k vykonaniu gesta vkladania rúk. Ako môžeme po predchádzajúcej štúdii konštatovať, význam tohto gesta je rôznorodý. Ak porovnáme predmetné udalosti Starého a Nového zákona, prídeme k záveru, že NZ používa význam tohto gesta v SZ ako základ, na ktorom stavia. Ruka, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou ľudského tela, sa v priebehu dejín stala nástrojom vyjadrenia rôznych postojov či úmyslov. Od aktu spečatenia zmluvy, prejavenia radosti či irónie, cez vyjadrujúce gesto modlitby a prísahy až po gestá, kedy sa ruky vkladajú na zviera či človeka. Vkladanie rúk nemusí mať pre čitateľa Písma na prvý pohľad veľký význam, dokonca sa mu môže zdať, že pri každej udalosti je význam tohto gesta rovnaký. Ak by to bola pravda, zrejme by sa v biblických kruhoch na túto tému neviedli rôzne rozsiahle diskusie a nevznikalo by veľké množstvo štúdií od rôznych autorov.

Starozákonné gesto vkladania rúk je potrebné rozlíšiť v prvom rade podľa slovesa, ktoré ho opisuje. V praxi sa jedná o slovesá סמך, שיתָ שיתָ. Jednou z prvých úvah bolo, že predmetné sloveso סמך označuje vyvinutie tlaku rukami na predmet a slovesá שיתָ שיתָ opisujú udalosti, kde dochádza len k jemnému dotyku. Pomocou tohto rozlíšenia sa predmetné udalosti postupne rozdelili na tie, pri ktorých dochádza vkladaním rúk k určitému prenosu od jednej osobnosti do druhej alebo nejakej liečivej sily, a na také, kde toto gesto značí akt požehnania. Avšak ďalším skúmaním niektorí autori prišli k záveru, že lepším ukazovateľom rozdielu medzi významom tohto gesta by mohol byť počet rúk, ktoré sú na zviera či človeka vložené. Vkladanie jednej ruky sa stalo gestom označenia vlastníctva obety predkladanej Pánovi. Vkladanie oboch rúk sa stalo gestom identifikácie stredobodu rituálnej akcie, ako označenie rúhača, Jozueho a capa na Deň zmierenia.

Udalosti, pri ktorých dochádza ku vkladaniu rúk v NZ sú opisované najčastejšie slovesami τίθημι, ἐπιτίθημι a ἐπιβάλλω. Určiť význam gesta vkladania rúk nie je vždy jednoduché, pretože existujú rôzne skupiny exegétov, ktorí sa snažia výklad tohto gesta často prispôsobiť alebo zosúladiť so svojím už jestvujúcim náukovým presvedčením, aby tak predložili argumentáciu pre pravosť svojej teologickej tradície. Pre našu prácu však bolo dôležité priblížiť čo najpresnejšie to, čo hovorí biblická tradícia, resp. biblický text. Väčšina autorov sa zhoduje, že v evanjeliách je vkladanie rúk gestom, ktorým Ježiš lieči ľudí postihnutých rôznymi chorobami, a tak sa jedná o prenos určitej liečivej sily od

Ježiša k postihnutej osobe. V ostatných spisoch NZ sa vo väčšej miere prikláňame k názorom Tipeia, ktorý sa zdá byť vo svojej štúdii najobjektívnejší. Gesto vkladania rúk v Skutkoch apoštolov v prípade ustanovenia diakonov vnímame ako gesto požehnania Jeruzalemskej cirkvi pre nich. Pri udalosti obrátenia apoštola Pavla sa vkladanie rúk stáva súčasťou jeho uzdravenia zraku a v prípade jeho vyvolenia spolu s Barnabášom je gestom ich vymenovania za zástupcov celej apoštolskej komunity. Počas udalosti, kedy sú vkladané ruky na Timoteja je zrejmé, že sa mu tým odovzdáva určitý druh úradu. K tejto interpretácii sa môžeme len prikloniť.

Aj dnes sa v Katolíckej cirkvi vkladanie rúk používa pri rôznych príležitostiach a biblické udalosti, kde sa toto gesto používa, sa stali ich východiskovým bodom. Avšak medzi udalosťami opísanými v Písme a udalosťami, kde sa používa vkladanie rúk dnes, je veľký časový, teologický a aj liturgický odstup. Nevieme preto povedať, či je význam vkladania rúk dnes úplne rovnaký, ako ten, o ktorom hovorí Písmo, pretože na zodpovedanie tejto otázky je potrebné preskúmať aj samotný vývoj cirkevnej tradície za uplynulý čas. Čo však povedať môžeme, je fakt, že vkladanie rúk je dodnes neoddeliteľným gestom používaným v cirkevnej tradícii a zdá sa, že aj v Písme bolo neoddeliteľnou súčasťou dôležitých modlitieb, požehnaní a tým viac aj dezignovaní a odovzdávaní poslania iným osobám. Z vyššie uvedených dôvodov o samotnom význame a použití gesta sa vedú najrôznejšie diskusie nielen medzi kresťanskými cirkvami, ale aj jednotlivo, v ich vnútorných štruktúrach. Preto nemožno poprieť, že toto antropologicky hlboké, personálne „rukolapné“, sociologicky výrečné a teologicky tisícročia tradované gesto má vo svojej podstate štafetovú symboliku viery.

Bibliografia

ARCHER, Leonie J. The Role of Jewish Women in the Religion, Ritual and Cult of Graeco-Roman Palestine,. In: Images of women in antiquity. Detroit: Wayne State University Press, 1983. ISBN 978-0-8143-1762-4.
BARRETT, C. K. Acts: Volume 1: 1-14. London: T & T Clark International, 2004. ISBN 978-0-567-08385-2.
BARRETT, C. K. The Pastoral Epistles. Oxford: Clanderon, 1963.
BEHM, Johannes. Die Handauflegung im Urchristentum. Nach Verwendung, Herkunft und Bedeutung in religionsgeschichtlichem Zusammenhang untersucht. Leipzig: Deichert, 1911.
BERNOULLI, M. Imposition des mains. In: ALLMEN, Jean Jacques von ed., Vocabulaire de Théologie biblique, Neuchâtel, 1954, s. 130-131.
BOTTERWECK, G. Johannes, FABRY, Heinz-Jozef, RINGGREN, Helmer. eds. Theological Dictionary of the Old Testament. Grand Rapids, MI: Wiliam B. Eerdmans, 1997. ISBN 978-0-8028-2332-8.
BROX, Norbert. Die Pastoralbriefe. Regensburg: Friedrich Pustet, 1969. BRUCE, F. F. Paul: Apostle of the Heart Set Free. Carlisle, Cumbria, UK : Grand Rapids, Mich: Eerdmans, 2000. ISBN 978-0-8028-4778-2.
BURCHARD, Christoph. Der dreizehnte Zeuge: Traditions- und kompositionsgeschichtliche Untersuchungen zu Lukas' Darstellung der Frühzeit des Paulus. Place of publication not identified: Vandenhoeck & Ruprecht, 1970. ISBN 9783-525-53242-3. BUTTRICK, George Arthur. ed. The Interpreter's Dictionary of the Bible. Nashville, TN: Abingdon Press, 1962.
CONKLIN, Blane. Oath Formulas in Biblical Hebrew. Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 2011. Linguistic Studies in Ancient West Semitic. ISBN 978-1-57506-203-7
70
COPPENS, Joseph. L'imposition des mains. In: KREMER, Jacob ed., Les Actes des Apôtres: Traditions, rédaction, théologie. Gembloux : Leuven: Leuven University Press, 1979, s. 590. ISBN 978-2-8011-0229-9.
COUSINEAU, A. Le sens de presbyteros dans les Pastorales. In: Science et Esprit. 1976, č. 28, s. 147-162. ISSN 0316-5345.
DAUBE, David. The New Testament and Rabbinic Judaism. London: Athlone: Jordan Lectures in Comparative Reliigon, 1956. ISBN 0-405-05257-X.
DELORME, Jean. ed. Le ministère et les ministères selon le Nouveau Testament. Paris: Seuil, 1974.
DUFF, Jeremy, WENHAM, David. The Elements of New Testament Greek. 3. vyd. Cambridge ; New York: Cambridge University Press, 2005. ISBN 978-0-521-75551-1.
DUNN, James D. G. Baptism in the Holy Spirit. Philadelphia: Westminster John Knox Press, 1970. ISBN 978-0-664-24140-7. DUNN,[6»]James D.G., ROBERT, Banks ed. Paul's Understanding of the Death of Jesus. In: Reconciliation and Hope. New Testament Essays on Atonement and Eschatology Presented to L.L. Morris on his 60th Birthday. 1974, s. 125-141.
[«6]EHRHARDT, Arnold. The Apostolic Succession: In the First Two Centuries of the Church. 2. vyd. Eugene, Or.: Wipf and Stock, 2009. ISBN 978-1-60608-769-5.
ELLIGER, Karl. Leviticus. Tübingen: Mohr Siebeck, 1966. Handbuch zum Alten Testament. ISBN 978-3-16-108602-1.
[96»]FEE, Gordon D. 1 & 2 Timothy, Titus. Ada, MI: Baker Books, 1989. ISBN 978-0-80104623-0.
FEE, Gordon D. God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul. 2. vyd.[«96]Grand Rapids, Mich: Baker Academic, 1994. ISBN 978-0-8010-4621-6.
FERGUSON, Everett. Ordination in the Ancient Church (IV). In: Restoration Quarterly. 1961, roč. 4, č. 3, s. 141
71
FIORE, Benjamin, HARRINGTON, Daniel J. The Pastoral Epistles: First Timothy, Second Timothy, Titus. Collegeville, MN: Liturgical Press, 2007. ISBN 978-0-81465814-7.
FIRTH, Raymond. Symbols: Public and Private. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1973. ISBN 978-0-8014-0760-4.
FITZMYER, Joseph A. The Acts of the Apostles. New York: Doubleday, 1998. The Anchor Yale Bible Commentaries. ISBN 978-0-385-49020-7.
FREEDMAN, David Noel. ed. The Anchor Bible Dictionary. New York: Doubleday, 1992. ISBN 978-0-385-19363-4. HAUCK, Friedrich. ἐπιβάλλω. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 1, s. 526-529. ISBN 978-0-8028-2249-9. HERIBAN, Jozef. Príručný lexikón biblických vied. 3. vyd. Bratislava: Don Bosco, 1998. Biblica 4. ISBN 80-88933-07-2.
HORN, Friedrich Wilhelm. Das Angeld des Geistes: Studien zur paulinischen Pneumatologie. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992. ISBN 978-3-525-53835-7.
HULL, John Howarth Eric. The Holy Spirit in the Acts of the Apostles. London: Lutterworth Press, 1967. JEREMIAS, Joachim, STRATHMANN, Hermann. Die Briefe an Timotheus und Titus – Der Brief an die Hebräer. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1953. Das Neue Testament Deutsch.
JOHNSON, Luke Timothy, HARRINGTON, Daniel J. The Acts of the Apostles. Collegeville, MN: Liturgical Press, 1992. ISBN 978-0-8146-5807-9.
KITTEL, Gerhard, FRIEDRICH, Gerhard. eds. Theological Dictionary of the New Testament. Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1977. ISBN 978-08028-2324-3.
72
KOEHLER, Ludwig Hugo, BAUMGARTNER, Walter, STAMM, Johann Jakob. The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament. III שׁ–פ. Leiden – New York – Köln: Brill, 1996. ISBN 90-04-09698-1.
LAMPE, G. W. H. The Seal of the Spirit: A Study in the Doctrine of Baptism and Confirmation in the New Testament and the Fathers. Eugene, OR: Wipf and Stock, 2004. ISBN 978-1-59244-888-3.
LANEY, Carl J. Guide to Church Discipline. Minneapolis, MN: Bethany House Pub, 1989. ISBN 978-1-55661-108-7.
LOHSE, Eduard. χειροτονέω. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 9. ISBN 978-0-8028-2322-9.
MAJTÁN, Ľubomír. Timotej a charizma v 1Tim 4,14. In: Studia Biblica Slovaca. 2019, roč. 11, č. 2, s. 104-119. ISSN 1338-0141.
MARSHALL, I. Howard, TUCKETT, Christopher M., DAVIES, Graham I. The Pastoral Epistles. London ; New York: T&T Clark, 2004. ISBN 978-0-567-08455-2.
MAURER, Christian. ἐπιτίθημι. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 8, s. 140-158. ISBN 978-0-8028-2250-5.
MAURER, Christian. τίθημι. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 8, s. 140-158. ISBN 978-0-8028-2250-5.
MÉDEBIELLE, Alexis. L'expiation dans l'Ancien det le Nouveau Testament. Rome: Institut Biblique Pontifical, 1923.
MERWE, B. J. van der. The Laying on of the Hands in the Old Testament. In: OTWSA. 1962, roč. 5, č. 1, s. 34-43.
METZINGER, Adalbert. Die Substitutionstherorie und das alttestamentliche Opfer mit besonderer Berücksichtigung von Lev 17,11 (Schluss). In: Biblica. 1940, roč. 21, č. 4, s. 353-377. ISSN 0006-0887.
MILGROM, Jacob. Cult and[2»]Conscience: The Asham and the Priestly Doctrine of Repentance. Leiden: Brill Archive, 1976. ISBN 978-90-04-04476-0.
73

MILGROM, Jacob. Leviticus 1-16: A New Translation with Introduction and Commentary. New York: Doubleday, 1991. ISBN 978-0-385-11434-9.
MILGROM,[«2]Jacob. Sacrifices and Offerings, OT. In: The Interpreter's Dictionary of the Bible, zv. 4
MILGROM, Jacob. Studies in Levitical Terminology. Berkeley: University of California Press, 1970. ISBN 978-0-520-09308-9.
NOTH, Martin. Leviticus: A Commentary. Louisville, Kentucky, USA: Westminster Press, 1965. ISBN 978-0-664-20774-8.
PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník. Bratislava: Lingea, 2012. ISBN 97880-8145-021-1.
PANCZOVÁ, Helena. Preklad z biblickej gréčtiny do slovenčiny. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, 2018. Studia Biblica Slovaca – Supplementum. ISBN 978-80-223-4596-5.
PÁPEŽ FRANTIŠEK. Nebojme sa vpustiť Ježišovo svetlo do našich temnôt – homília v stredu 6. mája - Vatican News. In: vaticannews.va [online] [cit. 01.12.2020]. Dostupné na internete:
https://www.vaticannews.va/sk/papez-frantisek/omsa-svata-marta/202005/nebojme-sa-vpustit-jezisovo-svetlo-do-nasich-temnot-homilia-v.html
PARRATT, J.K. Contributions and Comments. In: The Expository Times [online]. 1968, roč. 79, č. 5, s. 151-152. ISSN 0014-5246. DOI: 10.1177/001452466807900511
PEACOCK, H.F. Ordination in the New Testament. In: Review and Expositor. 1958, č. 55, s. 262-274.
PÉTER, René. L'imposition des mains dans l'Ancien Testament. In: Vetus Testamentum [online]. 1977, roč. 27, č. 1, s. 48-55. ISSN 0042-4935. DOI: 10.2307/1517355
POIRIER, John C. Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands. In: Journal of Biblical and Pneumatological Research: Volume One, 2009. Eugene, Oregon, USA: Wipf and Stock Publishers, 2009, s. 83-99. ISBN 978-1-49827689-4.
74
RABENS, Volker. The Development of Pauline Pneumatology: A Response to F.W Horn. In: Biblische Zeitschrift [online]. 1999, roč. 43, s. 161-179. DOI: 10.1163/25890468-04302001
RACKHAM, R. B. The Acts of the Apostles. London: Methuen & Co, 1951.
SANSOM, Michael C. Laying On of Hands in the Old Testament. In: The Expository Times [online]. 1983, roč. 94, č. 11, s. 323-326. DOI: 10.1177/001452468309401102
SCHÄFER-LICHTENBERGER, Christa: Josua und Salomo. Eine Studie zu Autorität und Legitimität des Nachfolgers im Alten Testament. Leiden – New York – Köln: Brill, 1995. ISBN 90-04-10064-4
SCHROER, Silvia, STAUBLI, Thomas. Die Körpersymbolik der Bibel. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1998. ISBN 978-3-89678-081-2.
SCHWEIZER, Eduard. Church Order in the New Testament. Eugene, Or.: Wipf and Stock, 2006. ISBN 978-1-59752-810-8.
SCHWEIZER, Eduard. πνεύμα. In: Theological Dictionary of the New Testament, zv. 6, s. 413. ISBN 0-8028-2248-7.
SMITH, William Robertson. Religion of the Semites. Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers, 1907. ISBN 978-1-4128-3299-1.
[39»]SOVA, Milan, DUBOVSKÝ, Peter. Návrh transliterácie a prepisu hebrejských spoluhlások a samohlások do slovenčiny. In: Studia Biblica Slovaca. Svit: Katolícke biblické dielo, 2005, s. 73-76. ISBN 80-89120-06-7.
[«39]SPICQ, Ceslaus. Les Epitres Pastorales. 4. vyd. Paris: Librairie Lecoffre J. Gabalda et Cie Editeurs, 1969.
STURDY, John. Numbers. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. ISBN 978-0521-09776-5.
ŠTRBA, Blažej. Take off your sandals from your feet!: An Exegetical Study of Josh 5,1315. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2008. ISBN 978-3-631-57599-4.
75
ŠTRBA, Blažej. Všeobecný úvod do Svätého písma. Badín: RKCMBF UK, Teologický inštitút pri Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského, 2014. Filotea. ISBN 978-80971879-6-5.
TIPEI, John Fleter. The Laying on of Hands in the New Testament: Its Significance, Techniques, and Effects. Lanham, Maryland: University Press of America, 2009. ISBN 978-0-7618-4426-6. TYROL, Anton. Všeobecný úvod do biblického štúdia. Svit: KBD, 2000. ISBN 80968345-3-3. VANONI, Gottfried. שים. In: Theological Dictionary of the Old Testament, zv. 14, s. 89112. ISBN 978-0-8028-2345-8. VANONI, Gottfried. שית. In: Theological Dictionary of the Old Testament, zv. 14, s. 646659. ISBN 978-0-8028-2345-8.
VAUX, Roland de. Ancient Israel: Its Life and Institutions. London: Darton, Longman & Todd, 1961. VAUX, Roland de. Les sacrifices de l'Ancien Testament. In: Cahiers de la Revue biblique. 1964, roč. 1, s. 23-30. ISSN 0575-0741.
WAGNER, Andreas. Hand (AT). In: Das wissenschaftliche Bibellexikon im Internet [online]. 2017 [cit. 24.02.2020]. Dostupné na internete: https://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/40970/
WARKENTIN, Marjorie. Ordination: A Biblical-Historical View. Eugene, OR: Wipf and Stock, 2003. ISBN 978-1-59244-425-0. WOLFF, Hans Walter. Anthropologie des Alten Testaments. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2010. ISBN 978-3-534-23477-6.
WRIGHT, David P. Hands, Laying on of: Old Testament. In: FREEDMAN, David Noel. ed., The Anchor Bible Dictionary, zv. 3, s. 1176. ISBN 978-0-385-19361-0.
76
WRIGHT, David P. The Gesture of Hand Placement in the Hebrew Bible and in Hittite Literature. In: Journal of the American Oriental Society [online]. 1986, roč. 106, č. 3, s. 433-446. DOI: 10.2307/602103 WRIGHT, David P., MILGROM, Jacob. סמך. In: Theological Dictionary of the Old Testament, zv. 10, s. 278-286. ISBN 978-0-8028-2334-2. ZIMMERLI, Walther. Ezekiel 1: A Commentary on the Book of the Prophet Ezekiel, Chapters 1-24. Philadelphia: Fortress Press, 1979. ISBN 978-0-8006-6008-6.
Revised Standard Version (RSV) - Version Information. In: biblegateway.com [online] [cit. 28.10.2020]. Dostupné na internete: https://www.biblegateway.com/versions/Revised-Standard-Version-RSV-Bible/ Shalmaneser III. In: wikiwand.com [online] [cit. 06.11.2020]. Dostupné na internete: https://www.wikiwand.com/en/Shalmaneser_III Slovenské slovníky. In: [cit. 22.10.2020]. Dostupné na internete: https://slovnik.juls.savba.sk/?w=pr%C3%ADsaha&s=exact&c=w171&cs=&d=peciar# Študijná Biblia: Slovenský ekumenický preklad. Bratislava: Porta libri, 2015. ISBN 97880-8156-052-1. Throne Dais of Shlamaneser III at the Iraq Museum. In: ancient.eu [online] [cit. 06.11.2020]. Dostupné na internete: https://www.ancient.eu/image/10284/throne-daisof-shlamaneser-iii-at-the-iraq-museum/
77
Prílohy
Tabuľka č.1 – výskyt slovesa סמך v MT
Poradie Kniha Kap.
V.
1 Gn 27 37
2 10

3 Ex 29 15 4 19
5 14
62 7 38 8 13 94
10 15 11 Lv 4 24 12 29 13 33 14 14 15 8 18 16 22
17 16 21
18 24 14
Preklad slovesa Zaopatrenie, zahrnutie
Položiť[258»]Položiť Položiť
Položiť
Položiť
Položiť Položiť Položiť
Položiť
Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť Položiť
Položiť
Položiť
Predmet ([«258]číslo z MT) Jakub
Ruky (pl.) Ruky (pl.) Ruky (pl.)
Ruka (sg.)
Podmet Izák
Áron a jeho synovia Áron a jeho synovia Áron a jeho synovia
Obetujúci
Ruka (sg.)
Ruka (sg.) Ruka (sg.) Ruka (sg.)
Ruky (pl.)
Ruka (sg.) Ruka (sg.) Ruka (sg.) Ruky (pl.) Ruky (pl.) Ruky (pl.)
Ruky (pl.)
Ruky (pl.)
Obetujúci
Obetujúci Obetujúci Obetujúci - kňaz Obetujúci - starší pospolitosti Obetujúci - knieža Obetujúci - jednotlivec Obetujúci - jednotlivec Áron a jeho synovia Áron a jeho synovia Áron a jeho synovia
Áron
Svedkovia blasfémie
Kto robí čo - obsah Izák zaopatruje-zahŕňa Jakuba Položia ruky na hlavu býčka Položia ruky na hlavu barana Položia ruky na druhého hlavu barana Položí ruku na hlavu žertvy (hovädzí
dobytok, alebo zo stáda) Položí ruku na hlavu obety (hovädzí
dobytok) Položí ruku na hlavu obety (baránok)
Položí ruku na hlavu obety (koza) Položí ruku na hlavu obety (býk)
Položia ruky na hlavu obety (býk)
Položí ruku na hlavu obety (cap) Položí ruku na hlavu obety (koza) Položí ruku na hlavu obety (ovca) Položia ruky na hlavu obety (býk) Položia ruky na hlavu obety (baran) Položia ruky na hlavu obety (baran) Položí ruky na hlavu capa určeného pre
Azazela do púšte Svedkovia položia ruky na hlavu rúhača
78
Tabuľka č.1 – výskyt slovesa סמך v MT – pokračovanie
Poradie Kniha Kap.
V.
Preklad slovesa
19 20
Nm 21 22 23 Dt 24 Sdc 25 2Kr 26 27 28 Iz 29 30
8
27
34 16 18 26 36 48 59 63
10 Položiť 12 Položiť 18 Položiť 23 Položiť 9 Položiť 29 Oprieť sa, zaprieť sa do niečoho 21 Oprieť sa 3 Zachovať 6 Oprieť sa 2 Spoliehať sa 16 Podporiť 5 Podporiť
31 Ez
32
24 30
33 Am
5
2
6 19
Vzoprieť sa/útočiť
Oprieť sa, spoliehať sa Oprieť sa, spoliehať sa
Predmet (číslo z MT)
Ruky (pl.) Ruky (pl.) Ruka (sg.) Ruky (pl.) Ruky (pl.)
Stĺp Palica Mier Palica Boh YHWH Pán Niekto/Prchlivosť
Jeruzalem
Egypt Múr
Podmet
Izraeliti Leviti Mojžiš Eleazár Mojžiš Samson Ezechiáš Boh Ezechiáš Izrael Spravodlivosť

Ja
Babylonský kráľ
Tí čo sa opierajú Niekto
Kto robí čo - obsah
Izraeliti položia ruky na levitov Leviti položia ruky na hláv býčkov
Mojžiš položí ruku na Jozueho Eleazár položí ruky na Jozueho Mojžiš položí ruky na Jozueho
Samson sa zaprie do stĺpov Ezechiáš sa opiera o Egypt
Boh zachováva mier Ezechiáš sa opiera o Egypt
Izrael sa spolieha na Boha Pánova spravodlivosť ho podporila
Moja prchlivosť ma podporila Babylonský kráľ sa vzoprie proti
Jeruzalemu Padnú tí, čo sa opierajú o Egypt ...oprie sa o múr a v tom ho uhryzne had
79
Tabuľka č.1 – výskyt slovesa סמך v MT – pokračovanie
Poradie Kniha Kap.
V.
Preklad slovesa
34 3 6 Podporovať, udržovať
35 17 Podporovať, posilňovať
36
37 24
Podporovať
37 51 14 Podporovať, posilňovať
38 54 6 Podporovať, udržovať
39 Ž 71 6
Podporovať
40
88
8
Doľahnúť na/ pritlačiť /útočiť
41
111 8
Podporiť/upevniť
42
112 8
Podporiť/upevniť
43
119 116
Podporiť
44
145 14
Podporovať
45 Pies
2
5
Posilniť, podporiť
46 2Krn
47
29 32
23 8
Položiť Podporovať
Predmet (číslo z MT) Žalmista
Spravodliví
Človek
Ja Život
Ja
Ja
Príkazy Srdce Žalmista Všetkých Snúbenica
ruky (pl.)
Ezechiáš a jeho ľud
Podmet Pán Pán
Pán
Pán Pán Pán
Rozhorčenie
Pán Pán Pán Pán
Vy Áronovi synovia,
kňazi Pán
Kto robí čo - obsah Pán udržuje žalmistu Pán posilňuje spravodlivých Pán podporuje človeka/ak padne, neostane
ležať Posilni ma duchom veľkej ochoty
Pán udržiava môj život Od matkinho lona ma podporuješ

Doľahlo na mňa tvoje rozhorčenie
Pánove príkazy upevnené naveky Podporené je srdce človeka Pánom
Prosba aby sa ma Pán ujal Pán podopiera všetkých... Snúbenica žiada o posilnenie.
Položia ruky na obetu za hriech (capy)
Nás podporuje Pán a vedie naše boje
80
Tabuľka č.2 – výskyt slovesa שׂים/ָv spojení s יָדv MT
Kniha Kap.
V.
Preklad slovesa
21 18
Urobiť
22 6
Naložiť
2 Položiť
24 9
Položiť
47 Dať/Založiť
Gn 32 17
Zachovať
41 42 43 22 47 29
Dať Vložiť Položiť
48 18
Položiť
4 21
Dať
14 21
Stať Sa
Ex 17 12
Položiť/dať
21 13
Ustanoviť
29 24
Vložiť
Lv 5 11 Nenastaviť/nepridať
11 18 Nastaviť/zapísať si
Dt 27 15
Uložiť
Predmet Národ Syn Ruka Ruka Krúžok
Odstup
Šperk Peniaze Ruka
Ruka/Pravica
Ruky Zem Kameň Miesto Dlaň Olej/Tuk Slová Modla
Podmet Boh
Abrahám Sluha Sluha Sluha
Jakub
Faraón (niekto)
Jozef
Jakub
Boh Boh Áron a Hur Boh Mojžiš Obetujúci Ľud Muž
Kto robí čo - obsah
Boh urobí z Izmaela veľký národ. Abrahám naložil drevo na syna
Abrahám hovorí sluhovi aby položil ruku pod jeho bedrá Sluha položí ruku pod bedrá Abraháma Sluha založil krúžok do nosa Rebeke.
Jakub povedal sluhom aby zachovali odstup medzi čriedami.
Faraón dal Jozefovi zlatú reťaz na krk. Bratia nevedia, kto im vložil peniaze do vriec.
Jozef má položiť ruku pod bedrá Jakuba Jozef hovorí Jakubovi aby položil pravicu na hlavu
Manasesa Boh dal Mojžišovi moc robiť zázraky.
Boh vysušil more. Áron a Hur podložili Mojžišovi kameň na sedenie.
Boh ustanoví miesto útočišťa. Mojžiš vloží do rúk Árona a jeho synov obetu.
Obetujúci nech nepridáva olej a neprikladá kadidlo. Boh napomína ľud aby si zapísal jeho slová do srdca.
Muž uloží modlu na skrytom mieste.
81
Tabuľka č.2 – výskyt slovesa שׂים/ָv spojení s יָדv MT – pokračovanie
Kniha Kap.
V.
Preklad slovesa
Predmet
4 21
Vziať

Kladivo
9 Sdc
24 48
Položiť/Uložiť Položiť
Krv Vetva
12 3
Dať
Duša
18 19
Položiť
Ruku
1Sam
17
40
Vložiť
Kamene
2Sam
13 14
19 19
Položiť Dať
Ruky Slová
1Kr 20
6
Vziať
(všetko)
4 29
Vziať
Palica
10 24 Vziať/Postaviť Si
2Kr 11
16
Položit
Muži Ruky
13 16
Položiť
Ruka
41 20
Nastaviť
Pochopenie
47 6
Nedať
Ľútosť/milosrdenstvo
49 2 Urobiť (mečom)
Ústa
50 2 Urobiť (divokou)
Iz 16 Dať/Vložiť
51 23
Dať/Vložiť
Rieka Slovo Kalich
53 10
Obetovať
Život
57 8
Postaviť
Pamätník
Podmet Jahel
Abimelech Jefte Kňaz Dávid Tamar Joab
Sluhovia Giezi Jehu
Velitelia stotín Elizeus
Chudáci a bedári Dcéra Bábela Boh Boh Boh Boh
Pánov služobník Národ
Kto robí čo - obsah
Jahel vzala kladivo. Krv sedemdesiatich zaľahla na Abimelecha.
Abimelech si položil vetvu na plecia. Jefte dal dušu do svojej ruky.
Kňaz má položiť ruku na(svoje) ústa (mlčať) Dávid si vložil kamene do kapsy. Tamar si položila ruky na hlavu Joab dal slová do úst ženy.
Sluhovia vezmú všetko čo sa im bude páčiť. Giezi si má vziať palicu.
Jehu si vzal osemdesiat mužov. Velitelia stotín položili ruky na Ataliu Elizeus položil ruku na kráľove ruky (Joasove)
Aby videli, poznali a pochopili. Dcéra Bábela nemala milosrdenstvo s ľudom.

Boh urobil ústa mečom. Boh urobí rieky divokými. Boh vkladá slovo do úst. Boh dáva kalich omamný do rúk trýzniteľov. Pánov služobník obetuje život. Modlársky národ si postaví za dverami pamätník.
82
Tabuľka č.2 – výskyt slovesa שים◌v spojení s יד◌v MT – pokračovanie
Kniha Kap.
V.
Preklad slovesa
Predmet
21 10
Nastaviť
Tvár
Jer 38 12
Dať
Handry
40 4
Nastaviť si (na)
Oči
20 28
Dávať
Dary
Ez 21 24
Nastaviť
Cesty
39 21
Položiť
Ruku
Mich
7
16
Položiť
Ruku
Sof 2
13 Urobiť (opusteným)
Ninive
Zach Ž
7 89
12 26
Urobiť Položiť
Diamant Ruku
17 3
Položiť
Záloh
Jób 21 29
5 9
Položiť Dať/Úkon
Ruku Ruku
40 4
Položiť
Ruku
2Krn
23
15 Položiť 18 Postaviť/Nastaviť
Ruky Stráže
Podmet
Boh Jeremmiáš Godoliáš
Izraeliti Syn človeka
Boh Národy
Boh Ľud a kňazi
Pán
Boh Odsudzujúci Jóba
Kniežatá Jób
Velitelia
Jojada
Kto robí čo - obsah
Boh obrátil tvár proti mestu. Jeremiáš si má dať handry pod pazuchu.
Godoliáš bude strážiť Jeremiáša. Izraeliti dávali dary na vyvýšenom kopci.
Syn človeka má urobiť dve cesty. Boh zanesie svoju slávu medzi národy a položí na ne ruku.
Národy si položia ruku na ústa (mlčať). Boh urobí Ninive opusteným.
Ľud a kňazi si urobili zo srdca diamant. Pán položí ruku Dávida na more

Jób vyzýva Boha aby položil za neho záloh. Jób prikazuje aby si položili ruky na ústa(mlčať).
Kniežatá si dávali ruku na ústa. Jób si položí ruku na ústa (aby mlčal). Velitelia stotín položili ruky na Ataliu. Jojada postavil stráže v Pánovom dome.
83
Tabuľka č.3 – výskyt slovesa שית◌v MT
Kniha Kap. V.
Preklad slovesa
3 15
4 25
30 40
41 33
Gn 46
4
Ustanoviť Vymenovať
Získavať Ustanoviť, vymenovať
Položiť
14 48
17
Položiť Položiť
Ex
Nm 1Sam 2Sam
7 10
21
23
33 12 24 2 4 13 19
22
23 Smerovať pozornosť (neg.) 1 Spôsobiť (príčina) 22 Uložiť ujmu za 30 Uložiť pokutu/ujmu 1 Podať 31 Nastaviť hranice/siahať 4 Obliecť si/nosiť
11 Nedať (niečo - trpieť) 1 Nastaviť 8 Nastaviť / obrátiť 20 Venovať 20 Venovať /brať si k 29 Zaradiť/nastaviť
12 Urobiť na (čierňavu)
1Kr 11
34
Vymenovať/urobiť
Predmet nepriateľstvo
potomstvo čriedy
múdry muž Ruka
pravá ruka/ľavá ruka
pravá ruka
pozornosť znamenia zranenie (niečo)
ruka územie šperky hriech
tvár svet pozornosť srdca sluha
stánok
knieža
Podmet Boh Boh Jakub
Faraón Jozef
Izrael
Izrael
Faraón Boh
Manžel Vynník
Ty Boh Mojžiš Mojžiš Balám Boh Fínesova manželka Tamar Dávid
Boh
Boh
Kto robí čo - obsah
Boh ustanovuje nepriateľstvo medzi... Boh vymenoval-nahradil potomka iným
Jakub získaval čriedy
Faraón nech ustanoví muža nad krajinou Jozef položí ruku na oči Jakubovi
Izrael položil pravú ruku na hlavu Efraima/ľavú na Manssesa
Izrael položil pravú ruku na hlavu Efraima(Jozef potom preložil ruku)
Faraón nevenoval pozornosť Boh urobí znamenia na faraónovi
manžel žiada za ujmu zo zranenia ženy zaplatenie výkupného za život Nepodať ruku bezbožnému
Boh dá aby územie Izraela siahalo od... Mojžiš nenosil šperky keď počul tvrdú reč Áron prosí Mojžiša aby ich nedal trpieť za hriech
Balám nastavil tvár (obrátil sa) k púšti Boh obráti svet k sebe
Nevenovala pozornosť tomu že porodila
Tamar si berie k srdcu, že ju zneuctil Amnon Dávid zaradil svojho sluhu Mifiboseta k svojmu stolu Boh urobil stánok okolo seba z čierňavy vôd a hustých
oblakov Boh urobil kniežaťom Šalamúna a nevezme mu z ruky
celé kráľovstvo
84
Tabuľka č.3 – výskyt slovesa שית◌v MT – pokračovanie
Kniha Kap. V.

Preklad slovesa
56
Urobiť na (púšť)
15 9
Spôsobiť /priniesť
Iz 16
3
Vrhnúť
22 7 Nasmerovať, zaujať miesto
26 1
Nastaviť pre(obranu)
2 15
Urobiť na (púšť)
3 19 Urobiť/nastaviť/pripočítať
13 16
Urobiť na temnotu
Jer 22
6
31 21
Urobiť na (divočinu) Obrátiť/zamerať
50 3 Urobiť na (púšť) spustošiť
51 39
Pripraviť
25 Oz
6 11 37 87 9 21 Ž 12 6 13 3 17 11 18 12
Urobiť na (púšť) Pripraviť
Postaviť proti Dať/postaviť Dať / spôsobiť
Spôsobiť Spôsobiť Smerovať k Urobiť na temnotu
Predmet Vinica Utrpenie Tieň Brána Hradby Pôda (Izrael) Svetlo dom Judského kráľa Myseľ Krajina
Hostina
Izrael Žatva (Boh) Všetko Strach Záchrana Trápenie Pozornosť/oči Svetlo
Podmet Boh Boh Boh Jazdci Pán Levy Pán Pán Pán
Izrael Národ od severu
Pán
Pán Júda Ľudia Pán Pán Pán
Nepokoj Nepriatelia
Pán
Kto robí čo - obsah Boh obráti vinicu(Izrael) na púšť
Boh prinesie utrpenie na Dimon Boh vrhá tieň na poludnie Jazdci stoja pevne pri bráne
Pán postavil múry na ochranu mesta Levy pôdu obráti na púšť
Akože Pán pripočíta Izrael k synom... Pán urobí svetlo na temnotu
Pán obráti tento dom na divočinu/púšť Obráť svoju myseľ na cestu Izrael
Národ od severu obráti krajinu na púšť Pán pripraví hostinu/bude slúžiť Babylonu no potom
zaspia a... Pán spustoší Izrael Júda chystá žatvu Tisíce ľudí sa postavili proti mne Všetko si mu položil pod nohy Pane, hrôzou ich zasiahni. Pán zachráni toho, ktorým opovrhujú Dokedy mi bude dušu trápiť nepokoj Už pristupujú a už ma zvierajú, očami sliedia... Pán sa zahalil do temnoty.
85
Tabuľka č.3 – výskyt slovesa שיתv MT – pokračovanie
Kniha Kap. V.
Preklad slovesa
4 Ustanoviť
7 21
10
Urobiť /ustanoviť Urobiť/ustanoviť
13 45 17 48 14 49 15 62 11
9 73 18
28 12 Ž 83 14 4 84 7 7 88 9 90 8 101 3 104 20 110 1 132 11 139 5 140 6 141 3
Spôsobiť Urobiť/ustanoviť
Zamerať Smerovať k Zamerať (srdce) Zamerať (ústa) Nastaviť/postaviť Nastaviť/položiť
Urobiť Urobiť Položiť Urobiť Dávať do Urobiť Položiť Položiť Stanoviť Položiť Ustanoviť Klásť/vkladať Položiť Stanoviť
Predmet Kráľ
Požehnanie
Pec
Útek Kniežatá srdcia/vnútro Priepasť
Bohatstvo
Nebo Pôda Nádej Kniežatá Páperie Mláďatá Prameň
Priepasti
Ja Neprávosti
Bezcennosti
Tma Nepriateľov

Potomok
Ruka
Pasca Stráž
Podmet Pán Pán
Pán
Pán Pán Vy Ovce Vy Vy Pán Pán Pán Bože môj lastovička (Oni) Boh Boh Boh Žalmista Boh Boh Boh Boh Pyšní Pán
Kto robí čo - obsah Položil mu korunu z rýdzeho zlata na hlavu
Pán urobil z neho požehnanie.
Pán ich urobil ohnivou pecou
Pán ich obráti na útek Pán ich urobí kniežatami nad zemou. Dobre si všimnite jeho hradby(zamerajte srdcia na ne)
Ovce sa ženú do priepasti
Nezameriavajte svoje srdce na bohatstvo Ústa dvíhajú proti nebu...
Naozaj ich staviaš na pôdu šmykľavú Mať nádej v Bohu
S ich kniežatami nalož ako... Bože môj daj nech sú ako... Lastovička nájde miesto, kde vkladá mláďatá Až pôjdu vyprahnutým údolím, premenia ho na prameň
Boh hádže do priepasti Boh urobil zo mňa predmet nenávisti Boh položil naše neprávosti pred svoj zrak
Dal si pred oči nesprávne veci Boh urobí tmu a nastáva noc Boh položí nepriateľov pod nohy Boh ustanoví potomka na trón Boh kladie ruku na žalmistu.
Pyšný nastavujú pascu. Pán stavia stráž k perám žalmistu
86
Tabuľka č.3 – výskyt slovesa שית◌v MT – pokračovanie
Kniha Kap. V.
Preklad slovesa
7 17
Smerovať k
9 33
Klásť/vkladať
10 20 Venovať pozornosť/smerovať
14 Job
22
13 24
Smerovať Položiť
30 1 Nastaviť/pripojiť, asociovať
11 38
36
Urobiť Urobiť/nastaviť
22 17
Smerovať
24 Prís
26
32 Smerovať 24 Dať do seba/položiť do seba
27 Rút 3
4
23 15 16
Smerovať Položiť/naložiť
Vložiť
Predmet Človek Ruka Pozornosť Pozornosť Zlato Posmievači Povýšenosť Múdrosť Myseľ (myseľ)
Podvod
Pozornosť Zrno Lono
Podmet Boh
Niet takého, kto Boh Boh Boh Jób Boh
Otázka Ty Ja
Ten
Ty Bóz Noemi
Kto robí čo - obsah Boh smeruje/má starosť o človeka
Súd medzi Bohom a Jóbom Jób prosí aby ho Boh nechal, aby pookrial. Jób prosí aby mu pán určil, kedy si na neho spomenie
Jób spája posmievačov so psami stáda Boh upozorňuje Jóba na pýchu Ktože ibisovi múdrosť udelil
Zameraj myseľ na poznanie Boha. Keď som to videl, uvažoval som/smeroval som myseľ k... Svojimi perami sa pretvaruje ten...ktorý podvod kladie do
seba Venuj stádam svoju pozornosť Bóz naloží Rút na chrbát zrno Noemi vzala chlapca a vložila si ho do lona
87
Tabuľka č.4 – výskyt slovesa τίθημι v textoch NZ
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
5 15
Umiestniť
Lampa
12 18
Dať

Duch
Mt 22 44
Umiestniť
Nepriatelia
24 51
Dať
Podiel
27 60
Umiestniť
Telo
21 Umiestniť
Lampa
4 21
Umiestniť
Lampa
30 Znázorniť
Podobenstvo
29 6
56
Umiestniť Umiestniť
Telo Chorí
Mk 10 16
Položiť
Ruky
12 36
Umiestniť
Nepriatelia
19 Zmeniť
Poloha
15 46
Umiestniť
Telo
47 Umiestniť
Ježiš
16 6
Umiestniť
Ježiš
1 66
Premýšľať (o)
Čo počuli
5 18 Lk
6 48
Umiestniť Umiestniť
Ochrnutý Základy
8 16
Umiestniť
Lampa
Podmet Neurč
Boh Pán Pán sluhu
Jozef Neurč Neurč
My Jánovi učeníci
Ľud Ježiš Pán
Vojaci
Jozef
Jozef Pochovávajúci
Počujúci Muži Človek Neurč
Kto robí čo - obsah
Lampu nepostavia pod mericu Boh dáva Ducha svojmu služobníkovi
Pán položí nepriateľov pod nohy Pán toho sluhu mu dá podiel medzi pokrytcami
Jozef umiestnil Ježišovo telo do hrobu
Lampu nepostavia pod mericu
Lampu nepostavia na svietnik? Akým podobenstvom znázorníme Božie kráľovstvo
Jánovi učeníci umiestnili jeho telo do hrobu Ľud kládol na ulice chorých pred Ježiša. Ježiš kladie ruky na deti Pán položí nepriateľov pod nohy
Vojaci kľakali pred Ježišom Jozef umiestnil Ježišovo telo do hrobu
M. Magdaléna a M. Jozesova pozerali, kde uložili Ježiša Ježiš ukazuje učeníkom miesto, kde ho uložili. Všetci čo to počuli si vštepili do srdca a hovorili Muži chceli položiť ochrnutého pred Ježiša Človek položil základy domu na skale Lampu nepostavia pod posteľ
88
Tabuľka č.4 – výskyt slovesa τίθημι v textoch NZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa

Predmet
8 16
Umiestniť
Lampa
9 44
Položiť (do)
Uši
11 33
Umiestniť
Lampa
12 46
Dať
Podiel
14 29
Umiestniť
Základ
21
Lk
19 22
Uložiť Uložiť
Neurč. Neurč.
20 43
Umiestniť
Nepriatelia
21 14
Položiť (do)
Srdce
22 41 53
23 55
2 10 11 15
10 17 Jn
18 18 11 34 13 4
Zmeniť Umiestniť Umiestniť
Dávať Položiť Položiť Dávať Dávať Dávať Uložiť Odložiť
Poloha
Telo Ježiš Víno Život Život Život Život Život Lazár
Odev
Podmet Neurč Učeníci Neurč Pán sluhu Niekto z vás Pán Pán Pán
Učeníci
Ježiš
Jozef
Jozef Človek
Pastier Ježiš Ježiš Ježiš Ježiš Neurč Ježiš
Kto robí čo - obsah Lampu postaví na svietnik Ježiš povedal učeníkom aby počúvali a zapamätali si. Lampu nepostavia do kúta Pán toho sluhu mu dá podiel medzi nevernými ...aby sa vám po položení základu nevysmievali Pán berie aj to čo neuložil Pán berie aj to čo neuložil Pán položí nepriateľov ako podnožku pod nohy Ježiš hovorí učeníkom aby si zaumienili, že sa nebudú vopred
brániť. Ježiš si kľakol (položil sa na kolená) Jozef umiestnil Ježišovo telo do hrobu
Ženy pozerali, kde uložili Ježiša Každý človek najprv podáva dobré víno
Dobrý pastier položí život za ovce Ježiš položí život za ovce Ježiš dáva svoj život Dáva život sám od seba Má moc ho dať.
Ježiš sa pýta, kam uložili Lazára Ježiš vstal a odložil odev
89
Tabuľka č.4 – výskyt slovesa τίθημι v textoch NZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
37 13
38
Položiť Položiť
Život Život
Peter Peter
13 15
16
Položiť Položiť (do)
Život Stav
Neurč Ježiš
19 Jn
19 41
Umiestniť Umiesniť
Nápis

Pilát
42 Umiestniť
Hrob
Neurč
2 Umiestniť
Ježiš
Neurč
20 13
Umiestniť
Ježiš
Neurč
15 Umiestniť
Ježiš
Ježiš
17
Určiť
Čas
Boh
2 35
Umiestniť
Nepriatelia
Pán
32
Umiestniť
Chromý
Ľudia
3 Umiestniť
Peter, Ján
Kňazi, veliteľ, saduceji
4 35 Sk
37
Umiestniť Umiestniť
Obnos Obnos
Učeníci Barnabáš
2 Umiestniť
Obnos
Ananiáš
4 5
15
Položiť (do) Umiestniť
Srdce Chorí
Ananiáš Ľudia
18 Umiestniť
Väzenie
Veľkňaz, saduceji
Kto robí čo - obsah Peter hovorí, že položí za Ježiša život Ježiš sa pýta, či Peter za neho položí život Ježiš hovorí, že nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí život Ježiš si vyvolil učeníkov (položil ich do stavu)
Pilát pripevnil nápis na kríž Hrob, v ktorom nik ešte neležal.
Tam umiestnili Ježiša. Ježiša uniesli z hrobu a nevedia kam ho položili Ježiša uniesli z hrobu a nevedia kam ho položili
Pane, kam si ho položil? Otec určil čas svojou autoritou. Pán položí nepriateľov pod nohy Ľudia položili chromého k chrámovej bráne Kňazi, veliteľ, saduceji dali do väzenia Petra a Jána Učeníci kládli apoštolom k nohám obnos za polia a domy Barnabáš umiestnil obnos apoštolom k nohám Ananiáš umiestnil obnos apoštolom k nohám Ananiáš si dal do srdca klamstvo. Ľudia kládli chorých na postele Veľkňaz a saduceji vrhli apoštolov do väzenia
90
Tabuľka č.4 – výskyt slovesa τίθημι v textoch NZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
5 25
Umiestniť
Väzenie
16 7
60
Umiestniť Zmeniť
Hrob Poloha
37 9
40
Umiestniť Zmeniť
Sieň Poloha
12 4

Umiestniť
Väzenie
Sk 29 13 47
Umiestniť Ustanoviť
Hrob Svetlo
19 21
Zaujať
Postoj
28 20
36
Ustanoviť Zmeniť
Učeníci Poloha
21 5
Zmeniť
Poloha
27 12
Položiť
Účel
4 17
Ustanoviť
Abrahám
Rim 9 33
Umiestniť
Kameň
13 13
Stať sa
Niečím
10 3
11 1Kor
9 18
Položiť Položiť Predkladať
Základ Základ
Evanjelium
12 18
Urobiť
Údy
Podmet Veľkňaz, saduceji
Neurč Štefan Tabita Peter Herodes Neurč
Pán Pavol Duch Svätý Pavol Skupina Skupina Boh Boh
Pavol
Pavol Boh
Kto robí čo - obsah Veľkňaz a saduceji vrhli apoštolov do väzenia
Jakub a otcovia boli uložení do hrobu Štefan si kľakol
Tabitu umiestnili v hornej sieni Peter si kľakol
Herodes umiestnil Petra do väzenia Ježiša umiestnili do hrobu
Pán ustanovil Barnabáša a Pavla za svetlo pohanom
Pavol si zaumienil v Duchu Duch Svätý ustanovil učeníkov za správcov
Pavol si kľakol Skupina si kľakla na brehu a modlila sa Väčšina sa rozhodla vyplávať (dať účel) Abrahám bol ustanovený za otca mnohých národov
Boh položil kameň úrazu na Sione Aby ste sa nestali bratovi pohoršením Pavol ako múdry staviteľ položil základ
Nik nemôže položiť iný základ Pavol predkladá evanjelium zdarma
Boh rozložil údy.
91
Tabuľka č.4 – výskyt slovesa τίθημι v textoch NZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
12 28
Ustanoviť
Niektorí
1Kor 15 25
Umiestniť
Nepriatelia
16 2
Uložiť
"obnos"
3 13 2Kor
5 19
Umiestniť Položiť
Závoj Slovo
1Sol 5 9

Určiť
na Hnev
1 12 1Tim
27
Položiť (do) Položiť (do)
Stav Stav
2Tim 1 11
Položiť (do)
Stav
2
1
Hebr
13
Položiť (do) Umiestniť
Stav Nepriatelia
10 13
Umiestniť
Nepriatelia
6 1Pt 2
8
Umiestniť Určiť
Kameň na "to"
2Pt 2 6
Dať
Príklad
16 1Jn 3
16
Položiť Položiť
Život Život
1 17
Položiť
Ruka (pravica)
Zjv 10 2
Umiestniť
Noha
11 9
Umiestniť
Hrob
Podmet
Boh Pán Každý Mojžiš
Boh
Boh Ježiš
Pavol
Pavol
Boh Pán Pán Pán Tí čo neveria
Boh Ježiš
My
Boh
Anjel Ľudia
Kto robí čo - obsah Boh ustanovil niektorých ako apoštolov...
Pán položí nepriateľov pod nohy Každý si má u seba odložiť čo môže
Mojžiš si dával na tvár závoj
Boh odovzdal slovo zmierenia Boh nás neurčil na hnev
Ježiš uznal Pavla za verného a zveril mu službu. Pavol je ustanovený za hlásateľa a apoštola Pavol je ustanovený za hlásateľa a apoštola Boh ustanovil Syna za dediča
Ktorému z anjelov povedal...kým nepoložím tvojich nepriateľov Pán čaká kým mu jeho nepriatelia budú položení pod nohy Pán kladie na Sione kameň uholný Tí čo neveria sú určení na to aby neverili Boh dal Sodomu a Gomoru za príklad Ježiš dal za nás svoj život Aj my sme povinní dať život za bratov Boh položil na Jána pravicu Anjel umiestnil pravú nohu na more Ľudia z národov nedovolia uložiť telá do hrobu
92
Tabuľka č.5 – výskyt slovesa ἐπιτίθημι v textoch NZ
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
9 18
Položiť
Ruka
13 19
15
Položiť Položiť
Ruky Ruky

Mt 21
7
Položiť
Plášte
23 4
Položiť
Bremená
29 Položiť 27 37 Umiestniť (nad)
Koruna Nápis
16 Umiestniť (do) 3 17 Umiestniť (do)
Meno Meno
5 23
Položiť
Ruky
65 Mk
7 32
Položiť Položiť
Ruky Ruka
23 8
25
Položiť Položiť
Ruky Ruky
16 18
Položiť
Ruky
4 40
Položiť
Ruky
10 30
Udrieť
Človek
Lk 13 13
Položiť
Ruky
15 5
Položiť
Ovca
23 26
Položiť
Kríž
Podmet Ježiš Ježiš Ježiš
Učeníci Zákonníci a farizeji
Vojaci
Vojaci Ježiš Ježiš Ježiš Ježiš Ježiš Ježiš Ježiš Tí čo uveria Ježiš Zbojníci Ježiš Zákonníci a farizeji Šimon z Cyrény
Kto robí čo - obsah Zákonník žiada Ježiša aby oživil jeho dcéru K Ježišovi priniesli deti aby položil na ne ruky
Ježiš kládol ruky na deti Učeníci položili plášte na osliatko a oslicu Zákonníci a farizeji kladú ťažké bremená Vojaci položili korunu na Ježišovu hlavu Vojaci umiestnili nad hlavu Ježiša nápis.
Ježiš dal Šimonovi meno Peter Ježiš dal meno Boanerges Jakubovi a Jánovi Predstavený synagógy prosí Ježiša aby vložil ruky
Ježiš vložením rúk uzdravil chorých Prosili Ježiša aby na hluchonemého vložil ruku
Ježiš vložil ruky na slepca Ježiš vložil ruky na oči slepca Tí čo uveria budú vkladať ruky na chorých Ježiš kládol ruky na chorých Zbojníci udreli, položili polomŕtveho a odišli Ježiš vložil ruky na zhrbenú ženu Nepoložia si na plecia ovcu, ktorá sa stratila a našla? Položili kríž na Šimona z Cyrény
93
Tabuľka č.5 – výskyt slovesa ἐπιτίθημι v textoch NZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
9 15 Jn
19 2
Položiť Položiť
Blato Koruna
Ježiš Vojaci
66
Položiť
Ruky
Apoštoli
17 8
19
Položiť Položiť
Ruky Ruky

Peter a Ján Šimon
12 9
17
Položiť Položiť
Ruky Ruky
Ananiáš Ananiáš
13 3
Položiť
Ruky
Proroci a učitelia
10 Sk 15
28
Položiť Položiť
Jarmo Jarmo
Bratia Apoštoli
16 23
Naložiť
Rany
Bičujúci
18 10
Vztiahnuť
Nikto
19 6
Položiť
Ruky
Pavol
3 Položiť
Raždie
Pavol
28 8
Položiť
Ruky
Pavol
10 Položiť
Ruky
Chorí
1Tim 5
22
Položiť
Ruky
Timotej
Zjv 22 18
Pridať Pridať
Niečo Rany
Niekto Boh
Kto robí čo - obsah
Ježiš položil blato na oči slepého Vojaci položili korunu na Ježišovu hlavu
(Apoštoli) vložili ruky na mužov Peter a Ján kladú ruky na pokrstených aby dostali Ducha Sv.
Šimon žiada apoštolov aby mu dali moc Ananiáš má videnie ako vkladá ruky na Šavla
Ananiáš vkladá ruky na Šavla Pror. a učit. antioch. cirkvi vkladajú ruky na Šavla a Barnabáša Bratia(apoštoli) chcú položiť jarmo obriezky na šiju učeníkov
Apoštoli s Duchom Sv. usúdili, že nebudú klásť bremeno Na Pavla a Sílasa naložili mnoho rán bičom
Pán hovorí Pavlovi, že na neho nikto nesiahne. Pavol vložil ruky na učeníkov aby na nich zostúpil Duch Sv.
Pavol prikladá do ohňa raždie. Pavol vložil ruky na Publiovho otca a uzdravil ho Chorí vkladajú do rúk Pavla a spol. to čo potrebujú na cestu Pavol vystríha Timoteja aby na nikoho prenáhlene nevkladal ruky Ak by niekto niečo pridal k tomu čo je napísané, tomu Boh pridá rany opísané v tejto knihe
94
Tabuľka č.6 – výskyt slovesa ἐπιβάλλω v textoch NZ
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
9 16 Mt
26 50
Prišívať Položiť
Záplata Ruky
4 37
Valiť sa
Loď
11 7 Mk
46 14

72
Položiť Položiť Padnúť (do)
Plášte
Ruky Plač
5 36
Prišívať
Záplata
9 62
Položiť
Ruka
Lk 15 12
Patriť
Časť
20 19
Položiť
Ruky
21 12
Položiť
Ruky
30 Jn 7
44
Položiť Položiť
Ruky Ruky
43
Položiť
Ruky
5 18 Sk
12 1
Položiť Položiť
Ruky Ruky
21 27
Položiť
Ruky
1Kor 7 35
Položiť
Slučka
Podmet
Nik Zástup
Vlny Učeníci Zástup
Peter
Nik
(Kto)
Syn Zákonníci a veľkňazi
Prenasledovatelia Židia
Niektorí zo zástupu Kňazi, veliteľ, saduceji
Veľkňaz, saduceji
Herodes Židia z Ázie
Pavol
Kto robí čo - obsah Nik neprišíva záplatu na starý odev
Položili ruky na Ježiša, zajali ho Vlny sa valili na loď
Učeníci položili na osliatko svoje plášte Položili ruky na Ježiša, zajali ho
Peter sa rozplakal Nik neprišíva záplatu na starý odev Kto položí ruku na pluh a obzerá sa späť
Syn pýta od otca časť majetku Zákonníci a veľkňazi chceli položiť ruky na Ježiša
Ježiš varuje učeníkov, že na nich položia ruky Židia ešte nepoložili ruky na Ježiša, lebo neprišiel čas Niektorí chceli Ježiša chytiť ale nepoložili naň ruky Kňazi, veliteľ, saduceji položili ruky na Petra a Jána
Veľkňaz, saduceji položili ruky na apoštolov Herodes položil ruky na príslušníkov Cirkvi Židia z Ázie pobúrili ľud a položili ruky na Pavla
Pavol nehádže slučku na bratov
95
Tabuľka č.7 sloveso סמך a jeho preklad v LXX Kniha Kapitola Verš 10 Ex 29 15 19 14 2 38 13 4 15 4 24 Lv 29 33 14 8 18 22 16 21 24 14 10 8 12 Nm 18 27 23 Dt 34 9 2Krn 29 23
MT וסמך ידו על ראש עלה ויסמכו אנשים את ידיהם על ראש העלה ויסמכו בני ישראל את ידיהם על ראשי הלוים וסמך אהרן את ידיו על ראשי הלוים וסמך אהרן את ידיו על ראשי הלוים וסמך אהרן את ידיו על ראשי הלוים וסמכו את ידיהם על ראש פר החטאת וסמך ידיו על ראש פר החטאת
96
LXX (ἐπιτίθημι) καὶ ἐπιθήσουσιν καὶ ἐπιθήσουσιν
καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσουσιν καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπέθηκεν καὶ ἐπέθηκεν καὶ ἐπέθηκεν καὶ ἐπιθήσει καὶ ἐπιθήσουσιν καὶ ἐπιθήσουσιν καὶ ἐπιθήσουσιν καὶ ἐπιθήσεις καὶ ἐπέθηκεν ἐπέθηκεν καὶ ἐπέθηκαν
Tabuľka č.7 sloveso שים a jeho preklad v LXX - pokračovanie Kniha Kapitola Verš

24 2
24 9 Gn
47 29
48 18
Ex 29 24
Sdc 18 19
2Sam 13 19
11 16 2Kr
13 16
Ez 39 21
Mich Ž
7 89
16 26
21 5 Jób 29 9
40 4
2Krn 23 15
Tabuľka č.7 sloveso שית◌a jeho preklad v LXX - pokračovanie Kniha Kapitola Verš
46 4
Gn 14 48 17
Ex 23 1 Ž 139 5 Jób 9 33
MT ָשׂיִ ָו ָם ֹשׂיִ ָם ֹשׂיִ ָם ֹשׂיִ ָם ָשׂיִ ָו ָם ָשׂיִ ָת ָו ָם ָשׂיִ ָת ָמ ָוש ָם ָמ ש ָם ָש ָי ָו ָשׂיִמוּ ָי ָו ָשׂיִמוּ ָי ָו ָשׂיִמוּ ָי ָו ָשׂיִמוּ ָי ָו ָתִי ָמ ָוש
MT ָי ָשׂיִ ָם ָתִי ָמ ָוש ָו ָת ָשׂיִ ָי ָשׂיִמוּ ָי ָו ָשׂיִת ָת ָת ָשׂיִ ָי ָשׂיִת ָת ָת ָשׂיִ ָי ָשׂיִת ָת
LXX θὲς (τίθημι) καὶ ἔθηκεν ὑπόθες (ὑποτίθημι) ἐπίθες (ἐπιτίθημι) καὶ ἐπιθήσεις
ἐπίθες καὶ ἐπέθηκεν καὶ ἐπέθηκαν καὶ ἐπέθηκεν ἐπήγαγον (ἐπάγω) ἐπιθήσουσιν (ἐπιτίθημι) θήσομαι (τίθημι)
καὶ θέντες ἐπιθέντες (ἐπιτίθημι)
θήσω (τίθημι) καὶ ἔδωκαν (δίδωμι)
LXX ἐπιβαλεῖ (ἐπιβάλλω) καὶ ἐπέβαλεν (ἐπιβάλλω) ἐπέβαλεν (ἐπιβάλλω) συγκαταθήσῃ (συγκατατίθημι) καὶ ἔθηκας (τίθημι) καὶ διακούων (διακούω)
97
Tabuľka č.8 výskyt slovesa ἐπιτίθημι v deuterokánonických spisoch SZ
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
Est 15 15 Položiť
Berla
Kráľ
4 10 Prepásať
Bedrá
Muži, ženy, deti...
8 5 Prepásať
Bedrá
Judita
9 1 Sypať (položiť)
Popol
Judita
Jdt 3 Položiť 10 5 Položiť
Turban Veci
Judita Judita
15 11 Položiť Veci Judita
16 6 Zmocniť sa
Asýrčan
Obri
Tob 6 17 Položiť
Pečeň a srdce ryby Tobiáš
8 2 Položiť
Pečeň a srdce ryby Tobiáš
1 9 Položiť
Koruny
Synovia
39 Sypať (položiť) 4 51 Položiť 1Mak 8 14 Položiť
Popol Chlieb Koruna
Júda a synovia Júda a synovia
Nikto
54 Položiť 11 71 Sypať (položiť)
Koruna Zem
Tryfon Jonatán
Múd 8 12 Položiť 18 21 Ukončiť
Ruka Bieda

Ľud Muž
10 5 Položiť Sir 11 31 Položiť
Česť Škvrna
Pán Zlý
Bar 5 2 Položiť Nár 3 53 Položiť
Mitra Skaly
Jeruzalem Odporci
Kto robí čo - obsah Kráľ kladie Ester berlu na šiju. Muži, ženy...si prepásali bedrá. Judita nosila kajúci pás.
Judita si posypala hlavu popolom. Judita si položila turban na hlavu. Judita položila veci na plecia slúžke. Judita naložila veci na mulice. Obri sa nezmocnili Asýrčana. Tobiáš má položiť pečeň a rybu na pahrebu. Tobiáš položil pečeň a rybu na pahrebu.
Synovia si nasadili koruny na hlavy. Júda a synovia si sypali popol na hlavu. Júda a synovia položili chlieb na stôl.
Medzi nimi si nikto nekladie korunu.
Tryfon nasadil korunu Antiochovi. Jonatán si nasypal zem na hlavu. Ľud si položí ruku na ústa. Bezúhonný muž urobil koniec biede. Pán prenáša(kladie) na správcu svoju česť. Zlý chce nájsť škvrnu na najlepších. Jeruzalem si má položiť na hlavu mitru. Odporci nahádzali skaly na Jeremiáša.
98
Tabuľka č.8 výskyt slovesa τίθημι v deuterokánonických spisoch SZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
1 14 Zosmiešniť
Svet
Nabuchodonozor
2 2 Predložiť
Úmysly
Nabuchodonozor
5 1 Položiť
Zátaras
Izraeliti
5 11 Uvrhnúť
Izraliti
Egypťania
Jdt 6 7 Umiestniť
Achiór
Sluhovia
8 23 Položiť
Otroctvo
Pán
11 19 Postaviť
Trón
Judita
12 1 Umiestniť
Náčinie
Miesto
16 4 Udrieť
Kojenci
Asýrčan
2 4 Ukryť
Mŕtvy
Tobiáš
5 Tob
6
3 Uložiť 4 Uložiť
Potvrdenka
Tóbi
Žlč, srdce, pečeň Tobiáš
14 11 Položiť
Tóbi Prítomní
34 Usadiť 1 53 Vyháňať
Jeruzalem Izraeliti
Ľud Mnohí z krajiny
51 Umiestniť
Posádka
Bakchides
9 52 Umiestniť
Posádky
Bakchides
53 Uväzniť
Synovia

Bakchides
4 Uzavrieť
Mier
Demetrios
10 1Mak
4 Uzavrieť 65 Ustanoviť
Mier Jonatán
Jonatán Alexander
37 Umiestniť 11 66 Umiestniť
Odpis Posádka
Oni Šimon
12 34 Ustanoviť
Posádka
Šimon
33 Umiestniť 13 53 Ustanoviť
Potraviny Ján
Šimon Šimon
14 3 Uväzniť
Demetrius
Arsakes
Kto robí čo - obsah
Nabuchodonozor uviedol do posmechu (ich) svet. Nabuchodonozor predložil tajné úmysly. Izraeliti porobili zátarasy. Egypťania uvrhli Izraelitov do otroctva. Sluhovia zanechajú Achióra v záložnom meste. Pán položí otroctvo na potupu. Judita postaví trón Holofernesovi. Holofernes poslal Juditu tam, kde má odložené náčinie. Asýrčan hodí kojencov o zem. Tobiáš ukryl mŕtveho v dome. Tóbi uložil časť potvrdenky pri peniazoch. Tobiáš má schovať žlč, srdce a pečeň. Tóbiho položili na lôžko. Nešľachetný ľud sa usadil v Jeruzaleme. Mnohí z krajiny vyháňali Izraelitov. Bakchides umiestnil posádku do každého mesta. Bakchides umiestnil posádky v Besure a Gazare. Bakchides uväznil synov veľmožov krajiny. Demetrios chce uzavrieť mier s Jonatánom Jonatán (nech neuzavrie) mier s Alexandrom. Alexander ustanovil Jonatána za vojvodcu. Demetrios nariaďuje, nech vystavia odpis na vrchu. Šimon ustanovil posádku v Betsure. Šimon ustanovil posádku v Askalone. Šimon umiestnil potraviny do pevností. Šimon ustanovil Jána za veliteľa. Arsakes umiesnil Demetria do väzenia.
99
Tabuľka č.8 výskyt slovesa τίθημι v deuterokánonických spisoch SZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
23 Urobiť
Odpis
26 Umiestniť
Dosky
Ľud
33 Umiestniť
Mužstvo
Šimon
1Mak 14
34 Dať 35 Ustanoviť
Potrebné veci Šimon
Šimon
Ľud
46 Priznať
Výsady
Ľud
48 Umiestnená
Listina
Šimon
49 Umiestniť
Odpis
Šimon
4 15 Pokladať (za niečo) Pocty
Kňazi
2Mak
5 7
21 Urobiť(niečím)
More
12 Pokladať (za niečo) Muky
Antiochus Mladík
14 21 Postaviť
Kreslá
Vyjednávajúci
1 16 Uzavrieť
Zmluvu

Hriešnici
4 14 Položiť
(udalosť)
Ľudia
Múd 6 22 Položiť
Múdrosť
Kráľ
10 21 Urobiť(niečím)
Jazyky
Múdrosť
13 15 Umiestniť
Odpadok
Drevorubač
Kto robí čo - obsah
Urobený odpis sa vloží do kníh. Ľud povesil medené dosky na stĺpy. Šimon osadil júdske mužstvo v Betsure. Šimon dal potrebné veci Židom. Ľud ustanovil Šimona za vodcu a veľkňaza. Ľud priznal výsady Šimonovi. Šimon nariadil aby bola listina umiestnená na dosky. Šimon dal odpis listiny uložiť do klenotnice. Kňazi nepokladali otcovské pocty za nič. Antiochus si myslel, že urobí more schodným. Mladík nič nepokladal za muky. Tí čo vyjednávali postavili kreslá. Hriešnici uzatvárajú zmluvu so smrťou. Ľudia si to nepripúšťali do srdca. Vyrozprávam čo je o múdrosti zjavené(položené) Múdrosť urobila výrečnými jazyky nemluvniat. Drevorubač umiestnil odpadok ku stene.
100
Tabuľka č.8 výskyt slovesa τίθημι v deuterokánonických spisoch SZ – pokračovanie
Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
0 30 Pokladať (za niečo) Povinnosť
Sirach
7 6 Položiť
Príčina
Adresát listu
14 26 Postaviť
Synovia
Blahoslavený
4 Vložil Sir 17 7 Vložil
Strach Oko
Boh Boh
29 14 Umiestniť
Poklad
Adresát listu
33 9 Vložil
Hodina
Pán
44 19 Uzavrieť
Zmluva
Pán
50 30 Položiť
(niečo)
Blahoslavený
Bar 2 26 Urobiť
To čím je
Pán
Nár
3
11 Položiť (do) 45 Položiť
(ničota) Ja
Pán Pán
13 34 Položiť
Ruky
Starci
Dan 10 Položiť 14 35 Položiť
Víno Habakuk
Kráľ Anjel
Kto robí čo - obsah Sirach pokladal za povinnosť preklad knihy. Sirach hovorí synovi aby nepriviedol k pádu svoju poctivosť. Blahoslavený stavia synov pod záštitu múdrosti. Boh vložil každému stvoreniu strach pred ním. Boh vložil každému stvoreniu svoje oko do srdca. Ukladaj si poklad v príkazoch Najvyššieho.
Pán uzavrel zmluvu s Noem. Blahoslavený, ktorý si (niečo) berie k srdcu. Pán urobil z domu Izraela a Judu to čím je dnes. Pán ma uviedol do zničenia. Pán ma položil doprostred národov ako odmietnutého. Starci položili ruky na Zuzanu Bélovi kňazi povedali aby kráľ namiešal a položil vína. Pánov Anjel položil Habakuka nad levovú jamu.
101
Tabuľka č.8 výskyt slovesa ἐπιβάλλω v deuterokánonických spisoch SZ – pokračovanie

Kniha Kap. V. Preklad slovesa
Predmet
Podmet
Jdt 11 12 Vrhnúť sa
Dobytok
Juditin ľud
3 17 Položiť (do)
Tob 6 12 Položiť (do)
11 11 Vložiť
Jed Otec
4 1Mak
10
2 Napadnúť 30 Vlastniť
Židia Stromy
Gorgiáš Demetrius
3 3 Spravovať
9 16 Spravovať
9 Položiť
Požiar
Júda
2Mak 12 13 Napadnúť
Mesto
Júda
38 Nastávať
Hebdomados
13 15 Napadnúť
Stan
Júda
15 1 Napadnúť
Oddiely
Nikanor
Sir 36 1 Uvrhnúť
Strach
Boh
Kto robí čo - obsah
Juditin ľud sa vrhol na dobytok. Podľa práva bola položená u (ju zdedil) Tobiáša. Podľa práva bola položená u (ju zdedil) Tobiáša.
(Otec mu podal jed.) Gorgiáš napadol Židov v ich tábore. Demetrius sa zrieka stromov, ktoré u neho ležia. Ázijský kráľ hradil výlohy spojené s bohoslužbou(kt. u neho ležali) Antiochos hradil výlohy spojené s bohoslužbou(kt. u neho ležali) Júda založil požiar v prístave. Júda napadil mesto. Keďže nastávala nedeľa. Júda napadol královský stan. Nikanor napadol Júdove oddiely. Nech Boh uvrhne strach/bázeň na pohanov.
102